

Larisa Fetescu, Vera Chiosea

LIMBA MOLDOVENEASCĂ

8

Larisa Fetescu, Vera Chiosea

LIMBA MOLDOVENEASCĂ

**Manual pentru clasa a 8-a cu limba moldovenească
de predare a instituțiilor
de învățământ mediu general**

Ediția a II-a, revizuită

Recomandat de Ministerul Învățământului
și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво «Світ»
2021

УДК 811.135.2(075.3)
Ф 45

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 22.02.2021 № 243)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Фетеску Л.

Ф 45 Молдовська мова : підруч. для 8 кл. з навч. молдовською мовою закл. заг. серед. осв. / Л. І. Фетеску, В.В. Кьося. — 2-ге вид. переробл. — Львів : Світ, 2021. — 280 с.

ISBN 978-966-914-326-6

УДК 811.135.2(075.3)

ISBN 978-966-914-326-6

© Фетеску Л.І., Кьося В.В.,
перероблення, 2021
© Видавництво «Світ», 2021

CUPRINS

INTRODUCERE	7
REPETAREA ȘI GENERALIZAREA MATERIEI STUDIATE	17
SINTAXA ȘI PUNCTUAȚIA.....	36
ÎMBINAREA DE CUVINTE. PROPOZIȚIA.....	36
Îmbinarea de cuvinte. Relații de subordonare a cuvintelor în îmbinările de cuvinte.....	37
Clasificarea propozițiilor după scopul comunicării, după aspectul predicatului și după intonație	53
Clasificarea propozițiilor după structură	61
Ne pregătim pentru lucrare de control.....	93
Autoevaluare	95
PĂRȚILE PRINCIPALE ȘI PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI.....	97
Părțile principale ale propoziției	98
Subiectul	100
Predicatul verbal simplu	112
Predicatul verbal compus	127
Predicatul nominal.....	137
Părțile secundare ale propoziției	150
Atributul	161
Complementul direct.....	164
Complementul indirect.....	165
Complementul circumstanțial de timp	174
Complementul circumstanțial de loc.....	175
Complementul circumstanțial de mod.....	175
Complementul circumstanțial de cauză.....	177
Complementul circumstanțial final	178

Complementul circumstanțial condițional	181
Complementul circumstanțial concesiv	181
Complementul circumstanțial consecutiv	182
Ne pregătim pentru lucrare de control.....	190
Autoevaluare	193
PĂRȚILE OMOGENE ALE PROPOZIȚIEI	195
Jonctivile care introduc părțile omogene în propoziție.....	209
Cuvintele generalizatoare în propozițiile cu părți omogene	221
Ne pregătim pentru lucrare de control.....	231
Autoevaluare	234
VORBIREA DIRECTĂ.DIALOGUL	236
Vorbirea directă	238
Citatul.....	246
Dialogul.....	250
Ne pregătim pentru lucrare de control.....	258
Autoevaluare	259
REPETARE LA SFÎRȘIT DE AN	261
Autoevaluare finală	272
Răspunsuri la sarcinile exercițiilor	274
ANEXĂ.....	275

Dragi elevi!

Actualul manual de limba maternă este alcătuit conform Programei de Limba Moldovenească, corespunde cerințelor școlii contemporane și se compune din următoarele capitole: *Introducere; Repetarea și sistematizarea materiei studiate; Îmbinarea de cuvinte. Propoziția; Părțile principale și părțile secundare ale propoziției; Părțile omogene ale propoziției; Vorbirea directă. Dialogul; Repetare la sfârșit de an.* Ca și în manualele de limba moldovenească precedente (pentru clasele 5-7), capitolul *Comunicarea* este integrat în conținutul materiei.

Lucrând asupra manualului în clasă și acasă, veți repeta materialul studiat anterior, veți afla și însuși noțiuni noi despre materia de limbă, despre text și comunicare.

Veți înfăptui următoarele sarcini: *audiați; citiți în gînd și cu voce; expuneți succint, detaliat, selectiv texte artistice și științifice; rezumați.* Veți realiza oral și scris diverse compoziții: narațiuni, descrieri, raționamente (texte meditative); veți susține dialoguri ș.a.

La finele fiecărui capitol urmează tradiționala «Ne pregătim pentru lucrare de control» și «Autoevaluare».

Au rămas tradiționale sarcinile pentru cei curioși, în-sărcinările pentru viitorii poeți, careurile și rebusurile, exercițiile menite discuției în grup și în perechi, exercițiile cu temă socioculturală și cele ce necesită atenție deosebită, dictările vizuale și auditiv-vizuale etc.

Încheie manualul «Anexa», care cuprinde «Algoritmii de analiză sintactică» și câteva reguli de utilizare/neutilizare a semnelor de punctuație în cadrul propoziției.

Semnele convenționale vă permit să vă orientați ușor în conținutul manualului. Fiți atenți când le veți întâlni în paginile manualului:

– exerciții cu tematică socioculturală;

– exerciții instructive;

– exerciții la compartimentul «Comunicarea»;

– temă pentru acasă;

N – nivel

– exerciții individuale;

– activitate în perechi;

– activitate în grup.

Lucrați productiv pentru a comunica liber și corect în limba maternă, limba moldovenească, una din melodioasele limbi ale lumii.

Fiți buni, înțelegători și «Bucurați-vă de soare,/Bucurați-vă de mare,/Bucurați-vă de gheață,/Bucurați-vă de viață,/Bucurați-vă de pământ» (V. Cușter), căci e unicul care-i răsplătește pe cei harnici, onești și cuminiți.

Vă urăm mult succes!

Autoarele

INTRODUCERE

?! Evoluția limbii moldovenești

I. Citiți în gând, apoi, răspundeți la întrebarea «Care sînt etapele evoluției limbii literare moldovenești?»

Limba se dezvoltă și se perfecționează continuu, fiind o expresie a tuturor rezultatelor umane.

Limba unui popor, sub toate aspectele sau variantele sale, se prezintă ca limbă națională și este unică și comună pentru întregul colectiv național. Cel mai însemnat dintre aspectele limbii naționale este limba literară, căci este forma cea mai îngrijită, cea mai desăvîrșită a ei.

Limba literară moldovenească cunoaște cîteva etape ale evoluției sale:

- a) limba literară pînă în sec. XVIII;
- b) limba literară în sec. XIX;
- c) limba literară în sec. XX.

Odată cu întemeierea Statului Moldovenesc (1359), funcția limbii literare o îndeplinea limba veche slavă, numită și «vechea slavă bisericească de redacție moldovenească». În această perioadă limba slavă veche era de asemenea limba oficială a cancelariei de stat. În această limbă au fost scrise primele lucrări originale ale literaturii moldovenești: letopisețele de la Punta și Bistrița.

La începutul sec. XVI apar primele cărți traduse în limba moldovenească. Primele traduceri păstrate pînă astăzi sînt: Psaltirile Șcheiană, Voronețană, Hurmuzachi și așa-numitul Codice Voronețan.

În a două jumătate a sec. XVI apar multe documente scrise în moldovenește, iar în ultimul pătrar al sec. XVI se

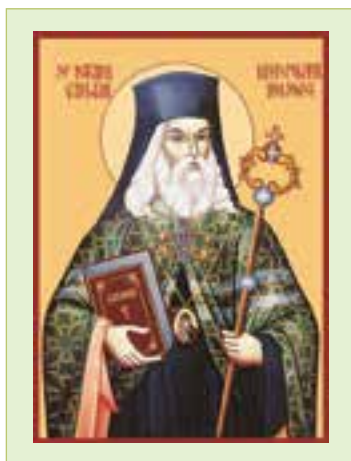

ivesc monumente bilingve ale scrisului moldovenesc. Este vorba de actele oficiale ale cancelariei domnești.

În a. 1643 a fost publicată prima carte în limba moldovenească — «Cazania» lui Varlaam — contribuind astfel la fixarea în scris a limbii literare.

O însemnătate deosebită în evoluția limbii literare au avut-o cronicarii Gr. Ureche, M. Costin, N. Milescu-Spătaru, N. Costin, care au scris în graiul viu, întrucât ei se eliberează de canoanele învechite, străine.

Vorbind despre limba literară din prima jumătate a sec. XVIII, nu se poate trece cu vederea activitatea lui D. Can-

Varlaam

temir, unul dintre cei mai mari cărturari ai timpului, care s-a străduit să ridice limba moldovenească la nivelul și prestigiul celor mai dezvoltate limbi europene, să facă limba moldovenească literară capabilă de a exprima orice noțiune, oricât de abstractă.

Dezvoltarea și cultivarea limbii literare devine problema principală, care se pune în fața unei întregi generații de scriitori, cărturari și publiciști din sec. XIX. O contribuție foarte însemnată la îmbogățirea limbii literare au adus C. Negruzzi, A. Russo, V. Alecsandri, I. Creangă, M. Eminescu ș.a.

Pentru limba moldovenească, perioada sec. XX înseamnă, mai întâi de toate, dezvoltarea posibilităților lexico-frazeologice, completarea mijloacelor stilistico-expressive. În al doilea rând, e vorba de realizarea mai deplină a diferențierii stilurilor. E evidentă extinderea funcțiilor sociale ale limbii literare, care a exprimat toate realizările din viața economică, politică și culturală.

Printre cei ce au contribuit la dezvoltarea limbii literare moldovenești din perioada sec. XX se numără scriitorii Andrei Lupan, B. Istru, N. Costenco, V. Teleucă, A. Șalari ș.a.

Limba națională moldovenească dispune de o bogată tradiție literară. Ea deservește toate sferele vieții și activității poporului moldovenesc.

(După «Capitole din istoria limbii literare moldovenești». N. Corlăteanu, I.Ețico, F. Cotelnic ș.a.)

VOCABULAR

- bilinvg** — în două limbi.
canoane — *aici*: norme, legi.

evoluție	— dezvoltare.
prestigiu	— autoritate, faimă.
abstract	— teoretic.
contribuție	— aport.

- ✓ Alcătuiți planul simplu al textului.
- ✓ Expuneți succint conținutul textului după planul întocmit.
- ✓ Comparați două fragmente: unul dintr-o cronică și altul dintr-o operă literară din sec. XX. La citirea cărui fragment ați întâlnit greutăți? De ce?

Situație: În cadrul ședinței cercului literar trebuie să prezentați informația «Despre evoluția limbii moldovenești». Despre ce veți vorbi? În baza textului, prezentați câteva repere ale propriei informații, referitor la dezvoltarea limbii literare la începuturi.

2. Ați aflat, din textul propus mai sus (**ex. № 1**), despre actele oficiale domnești bilingve. În acele acte oficiale titularea domnului și cuvintele de încheiere privind locul, timpul și persoana din a cărei poruncă era scris documentul erau date în slavonește, iar expunerea conținutului se făcea în moldovenește. Propunem un document bilingv de pe vremea lui Constantin Cantemir dat lui M. Costin. Citiți-l mai întâi în gând, apoi cu voce. Îndepliniți sarcinile ce urmează după text.

«Ио Константин воевода божию милостию господар земли молдавской фачем штире ку ачастэ карте а домнией меле. Чине ар ведя сау ау аудзи кум ау венит ынаинтя ноастрэ ши а тот сватул ностру чинстит ши крединчос бояринул ностру Мирон Костин че ау фост логофэт маре ши ку жюпыняса думисале Иляна

луй Ион Мовилэй ку маре жалобэ жэлуинд пентру о очинэ а са деспре Мовилешть ануме Койчений...

Ио Константин Воевода у Яс ЛЯТ 7198 (1690) март 16 Думитраш урикар писал»

- ✓ Fiindcă textul este scris cu caractere slavone, apelați la ajutorul profesorului și traduceți în limba moldovenească secvențele de text în limba slavă.
- ✓ Transcrieți documentul cu caractere latine.
- ✓ Adaptați cuvintele vechi la limba moldovenească actuală; redactați textul documentului.
- ✓ Consultați *Dicționarul explicativ* și aflați care e sensul cuvintelor: *logofăt, jiupîneasa, ocină, uricar*.
- ✓ Cuvintele citate mai sus aparțin vocabularului restrâns sau celui de uz general?
- ✓ Analizați morfologic / sintactic un substantiv propriu întâlnit în text.

3. În sec. XIX lexicul limbii literare moldovenești se îmbogățește pe calea împrumuturilor din alte limbi. E cazul să amintim aici despre importanta contribuție, adusă de scriitorii progresiști ai epocii, prin ridiculizarea tendințelor puriste ale reprezentanților curentului latinist, care se stăruiau să înlăture din circulație unele cuvinte, răspândite în limba literară a vremii. Cităm un articol din «Dicționarul grotesc» (1869) al lui V. Alecsandri, în care se ridiculiza cu mult umor utilizarea de către latiniști a verbului *a ama* — «a iubi». Citiți textul cu voce, apoi răspundeți argumentat la întrebările: «A avut dreptate V. Alecsandri ridiculizându-i pe latiniști? Cum ați proceda dacă în zilele de astăzi s-ar ivi astfel de situații?»

«**Amare — a iubi!**» un cuvânt inutil și care produce conjugări comice; de pildă: **Eu am!** în loc de *eu iubesc*, este un calambur grotesc. **Am amat**, în loc de **am iubit**, este o bîguială ridicolă. Eu **te am**, doamnă! în loc de **te iubesc**, doamnă! este o impertinență, care expune pe nenorocitul pedant a fi dat afară, cu amori-i cu tot; însă ce-i pasă pedantului! Nu-i rămîne gramatica drept mîngîiere? El o strînge la piept cu **amoare** și-i zice: «Tu, fidela mea consoartă, ești universul meu! **Te am, te-am amat, te amai, te amam, te voi ama, ama-te-voi!**» **Amorul** speriet astupă urechile și fuge!»

VOCABULAR

ridiculizare	— satirizare, luare în rîs.
purist	— adept al tendinței exagerate și formaliste de a înlătura din limbă elemente socotite străine.
calambur	— joc de cuvinte bazat pe un echivoc, pe deosebirea de sens a unor cuvinte.
impertinență	— necuviință, obrăznicie, nerușinare.
pedant	— meticulos peste măsură.
consoartă	— soție.
amor	— iubire, dragoste.
echivoc	— neclar, confuz, discutabil.
meticulos	— conștiincios, migălos, scrupulos.

- ✓ Identificați modul și timpul verbelor întîlnite în text.
- ✓ Formați gerunziul verbului «a iubi»; alcătuiți o construcție gerunzială, apoi încadrați-o într-un enunț.
- ✓ Selectați pronumele; determinați persoana, numărul, cazul lor.
- ✓ Care e forma literară a cuvîntului «speriet»? Alcătuiți o propoziție cu un sinonim al acestui cuvînt.

Situație: Ați întâlnit o persoană care nu cunoaște bine limba moldovenească, dar dorește neapărat s-o posede. Ce sfaturi i-ați da? Alcătuiți un dialog, apoi prezentați-l clasei.

4. Într-un text coerent (8-10 propoziții) demonstrați/ explicați argumentat de ce este necesar a ne exprima corect.

- ✓ Analizați câteva texte, după ce au fost prezentate clasei. Textul alcătuit aparține stilului artistic? Prin ce se deosebește stilul artistic de cel științific?

5. Precizați care este sensul cuvintelor: *abundent*, *perfid*, *oportun*, *indulgent*, *diletant*, apoi încadrați trei cuvinte în propoziții. Analizați sintactic propozițiile alcătuite.

Cu ajutorul literelor din componența cuvântului *indulgent* alcătuiți cuvinte noi.

Model: *intercalare* — *terra, cal, lac, are, inter, real, crater* ș.a.

6. Citiți expresiv dialogul.

- Mata ai văzut alaltăieri cucoarele?
- Cum să nu! Le-am văzut.
- Ți le-a arătat cineva ori le-ai văzut singur?
- Singur. Aram la Răut.

Doamne, și ea le-a văzut singură! Asta trebuie să însemne ceva. Gheorghe a întrebat-o:

- De ce nu vii pe la club? Ori, poate, nu te lasă?
- Cum să nu mă lase?!
- Atunci?

– Parcă mata nu știi că fata, mai întâi de a se duce singurică, trebuie s-o scoată cineva în lume?

– Și, mă rog, cum se face asta când un băiet scoate o fată în lume?

Rusanda s-a lăsat furată de un zîmbet.

– Parcă mata nu știi?

– Habar n-am.

– Dacă nu știi mata, după ce ai scos atîtea fete în lume, cine să mai știe?

Gheorghe a fluierat prelung.

– Întîia oară aud să fi făcut cuiva binele ista. Dar, mă rog, dacă zici că-i așa... Când să te duc și pe tine la club — deseară mergi?

– Cine o să cînte?

– Moș Dănuță... .

Rusanda oftează.

– Atunci dar trec deseară pe la voi.

– Vîno.

(I. Druță)

✓ Analizați cele citite. Cum credeți, în ce împrejurări a avut loc discuția? Cine cu cine vorbește? Împrejurările comunicării sînt oficiale și neoficiale? Cine este adresatul / adresantul? Care este scopul discuției: de a anunța / a comunica ceva; de a clarifica ceva; de a îndemna/a stimula? În afară de limbă, ce mijloace au mai contribuit la desfășurarea dialogului dintre cei doi (gest, mimică, fluierat, zîmbet...)?

 N 1-2 7. Pregătindu-vă de comunicare, e necesar să țineți cont de: tema și ideea exprimării (comunicării), felul comunicării (monologată / dialogată) și stilul ei.

- ✓ **Sînteți** autorul exprimării (adresantul). Trebuie să anunțați, diferiți adresați în diferite situații de comunicare, despre o călătorie la planetariul din Odesa. Cum veți începe comunicarea în fiecare din situațiile propuse? Începutul comunicării, anunțului, discursului va fi același? De ce?

Planetariul din Odesa

Adresatul comunicării: a) colegii de clasă; b) membrii cercului de astronomie.

Situația de comunicare: a) anunț; b) discurs la radio.

Situație: Pregătiți și prezentați, în perechi, un dialog despre viitorul spectacol, oferit la teatrul dramatic al școlii, în care îi veți convinge pe colegi să vizioneze spectacolul.

 8. Realizați o compunere despre o întâmplare hazlie, care a avut loc în timpul vacanței de vară, eroul căreia ați fost.

- ✓ Încadrați în text dialogul și descrierea naturii.

9. Concurs. Împărțiți-vă în trei echipe. Juriul ales din timp va anunța câștigătorul (în fiecare echipă în parte), care va îndeplini sarcina cel mai reușit.

I echipă: Recitați poezia preferată consacrată limbii moldovenești. Explicați prin ce v-a impresionat ea.

II echipă: Amintiți-vă un cântec popular moldovenesc, care v-a frapat nu numai prin cuvintele sale, ci și prin melodia sa. Cântați-l.

III echipă: Descrieți jocul sportiv îndrăgit încât să treziți interesul colegilor. Citiți expresiv descrierea.

REPETAREA ȘI GENERALIZAREA MATERIEI STUDIAȚE

N 3-4 10. Explicați cum înțelegeți sensul proverbelor de mai jos. De ce, învățînd materia de limbă, trebuie repetat ceea ce a fost deja învățat?

1. Repetarea este mama învățaturii.
2. Repetă învățînd, învață repetînd.
3. Știința este o pasăre pe care o prinzi mai ușor cînd ai o vîrstă mai fragedă.

✓ Realizați, în scris, un text coerent în baza unuia din proverbe. Identificați, în text, substantivele. Analizați morfologic/sintactic trei substantive.

II. Citiți cu voce. Care este ideea principală a textului?

Legea noastră fundamentală

La 28 iunie 1996 a fost adoptată Constituția Ucrainei. Ea este legea fundamentală a țării noastre. Constituția noastră vorbește despre principalele drepturi ale cetățenilor: dreptul la muncă, dreptul la odihnă, dreptul la o bătrînețe asigurată...

Dreptul la învățătură este dreptul de care vă folosiți astăzi, dragi elevi. Statul cheltuiește sume colosale pentru învățămînt: școlile se construiesc cu banii statului, iar copiii învață gratuit.

Drepturile copilului sînt ocrotite de lege. Dar, pe lîngă drepturi, aveți, dragi copii, și obligații. Principala obligație

este să învățați. Învățați pentru a deveni cetățeni destoinici, mândri de realizările Patriei.

Ziua cînd a fost primită Legea fundamentală a devenit sărbătoare națională — Ziua Constituției Ucrainei.

✓ Este posibilă existența unui stat fără o constituție adoptată? Ce stabilește și ce asigură constituția? Cînd se sărbătorește Ziua Constituției în Ucraina? Trebuie considerată Ziua Constituției sărbătoare națională?

✓ Amintiți-vă numărul articolului din Constituția Ucrainei, care glăsuiește că, ajungînd maturi, copiii sînt obligați să-i ocrotească pe părinții inapți de muncă. Cum credeți, de ce a fost nevoie introducerea acestui articol în Constituția Ucrainei?

Situație: Ați ajuns la vîrsta maturității. Aveți părinți bolnavi și bătrîni, care au nevoie de atenție și îngrijire din partea-vă. Prezentați cîteva puncte ale codului moral personal «Cum îți cinstești părinții, așa te vor cinsti copiii.»

✓ Subliniați, în textul codului moral, verbele; arătați modul și timpul lor.

12. Citiți în gând proverbele și meditați asupra sensului fiecăruia. Selectați perechile de antonime și explicați cum le-ați determinat.

1. Firul, cînd se încurcă, anevoie se descurcă. 2. Bogatul mai tare se plînge decît săracul. 3. Lopata grămădește și sapa risipește. 4. Omul bun e ca pîinea de grîu. 5. Bogăția cea mai mare a omului este modestia.

- ✓ În tehnica scrierii libere, explicați sensul cuvîntului *modestie*.
- ✓ Printr-un text argumentat (5 argumente) demonstrați adevărul proverbului № 4.
- ✓ Identificați adverbele și adjectivele (pe care le conțin proverbele) și stabiliți gradele lor de comparație.

13. **Audiați textul.** Determinați tema și ideea principală.

Emblema medicinei

Cupa și șarpele... Această emblemă a medicinei, recunoscută în toată lumea, simbolizează, secole de-a rîndul, nobila muncă a medicilor. Prezintă interes istoria apariției ei. Conform miturilor antice, medicina a fost întemeiată de Apolon — tămăduitorul, zeul soarelui, al luminii și artei.

Esculap, fiul lui, a fost făuritorul de mai departe al medicinei, iar fiicele lui Esculap — Higea și Panaceea — zei-

țele sănătății. De la ele au și provenit noțiunile de «igiena» și «panaceul» (remediul pentru toate bolile).

În unul dintre mituri se povestește că Esculap a fost invitat la curtea legendarului Minos — regele Cretei, ca să-l reînvie pe fiul acestuia care decedase. Pe drum el a văzut pe toiagul său un șarpe, pe care l-a omorât. Dar în locul acestuia a apărut altul cu o plantă tămăduitoare în gură și l-a înviat pe șarpele mort. Esculap a înțeles: cu această plantă el va putea să-l readucă la viață pe fiul regelui. Mai apoi cu planta dată el a tămăduit toate bolile omenești.

Astfel toiagul lui Esculap, pe care se încolăcește un șarpe, a devenit emblema medicinei.

La multe popoare șarpele era dintotdeauna un simbol al vigilenței și prudenței, adică al calităților necesare medicului.

Medicamentele — antitoxine, în antichitate, conțineau și venin de șarpe, păstrat în cupe speciale.

În Ucraina, ca și în alte țări, este acceptată emblema cu imaginea cupei și a șarpelui. Conform hotărârii O.N.U. această emblemă a devenit internațională.

VOCABULAR

a accepta	— a primi, a fi de acord, a consimți.
prudent	— prevăzător, atent.
vigilent	— precaut, grijuliu.

- ✓ Determinați stilul textului. Explicați cum l-ați stabilit.
- ✓ Alcătuiți planul simplu al textului, după care veți expune detaliat, oral, conținutul.

- ✓ Subliniați în alineatul al III-ea al textului articolele substantive. Cîte feluri de articole cunoașteți? Exemplificați fiecare fel.

Situație: Sînteți medicul-șef al spitalului din localitate. Realizați un text publicitar (5 enunțuri) despre importanța mierei pentru lecuirea unor boli. Numiți părțile de vorbire prezente în text.

14. Alegeți varianta corectă.

1. Caiet al/a-l elevului; pentru ai/a-i mei; pentru ai/a-i spune; pentru ai/a-i întreba; doresc ale/a le spune; prietene ale/a le mele.

2. Calea ce/ce-a/c-ea mai bună; ce-a/cea cumpărat; celui/ce lui de-al/de al treilea; celui/ce lui înfîlmit; cel/ce-l cuminte; cel/ce-l observase; cele/ce le interesante; cele/ce le cumpărase.

15. Multe lucruri curioase putem afla, făcînd observații asupra florilor în livadă, în cîmp și în pădure. Iată, bunăoară cum pot răspunde florile la întrebarea: «Care e graiul florilor?» Citiți cu voce textul.

Să ne adresăm cu întrebarea aceasta celei mai simple plante — tufe de racovină pe care o putem găsi și pe lîngă casă, și în grădină, și la marginea crîngului. Dacă la ora nouă dimineața nu s-a «trezit» floricea albă a racovinei, apoi în ziua aceea va ploua.

Înainte de ploaie împrăștie un miros foarte puternic florile de caprifoi, iar în florile salcîmului galben e afîta miere, că albinele zboară roi deasupra lor. Dacă trifoiul roșu începe

să-și strîngă frunzișoarele, să știți că se apropie furtuna. Mai ciudat decît toți prezice timpul scaiul. Înainte de ploaie el devine «bun» — căpușorul lui e moale. Iar dacă scaiul ne-a înghimpat degetele, atunci nu face să ne supărăm, pentru că ne așteaptă o zi senină și însorită.

- ✓ Formulați cîteva întrebări asupra conținutului textului.
- ✓ Consultați *Enciclopedia tînărului naturalist* și continuați «graiul florilor» cu alte curiozități din lumea lor.
- ✓ Identificați în primul alineat al textului prepozițiile; determinați felul lor după structură.
- ✓ Realizați un eseu (compunere): «O floare pentru dulcea învățătoare», cu încadrarea în text a descrierii florii (florilor).

N 1-2 16. Citiți informația.

Pentru unele popoare plantele decorative au devenit simboluri naționale. De exemplu, tronul împăratului japonez, începînd cu secolul VIII, este numit «de crizanteme». Crizantema de aur este simbolul soarelui de la care, conform legendei, a provenit poporul japonez. În luna septembrie în Japonia se sărbătorește ziua înfloririi de toamnă a crizantemei.

- ✓ Cunoașteți care flori sînt considerate simbolul moldovenilor? Dar ale ucrainenilor? Povestiți despre una din flori.
- ✓ Care floare ar putea deveni simbolul dumneavoastră? De ce? Desenați-o verbal sau cu ajutorul culorilor.
- ✓ Amintiți-vă numele a zece flori de toamnă și scrieți-le în ordine alfabetică.

☺ ✓ Realizați o compunere (8-10 enunțuri) pe tema: «Învăță de la nufăr să fii mereu curat», în care veți dezvălui povața acestei maxime.

17. Traduceți în limba moldovenească textul. Citiți textul tradus cu voce. Determinați stilul, tipul comunicării, tema și ideea. Alcătuiți planul de idei, după care veți povesti selectiv conținutul.

Поведімо розмову про віночки — обереги.

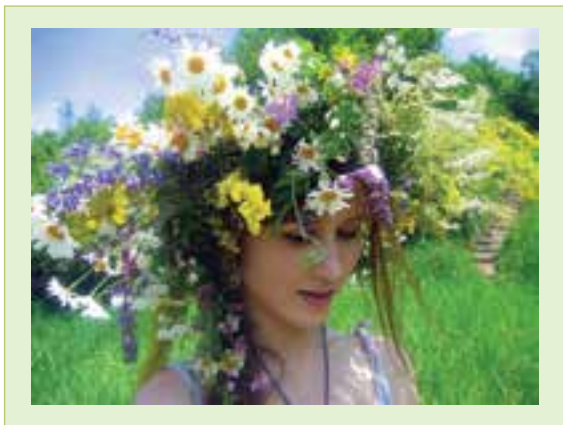
Український віночок виготовлявся не лише для краси. Він давно знаний оберег, бо є у віночку така чаклунська сила, що болі знімає, волосся береже, добробут приносить.

У різні пори року до віночка вліталися квіти вишні, яблуні, суцвіття калини, а також ружа, безсмертник, деревій, чорнобривці, барвінок, любисток, незабудки, волошки, ромашки.

Найпочесніше місце належало деревію. Його дрібнесенькі біленькі квіточки здалеку нагадують велику квітку. Хоч би де проросла ця рослинка, вона завжди цвіте. Тому люди вплели її до віночка, як символ нескореності.

А барвінок — до людської оселі тягнеться. Узимку відвар з барвінку п'ють від застуди, влітку барвінком прикрашають святковий хліб, хату, плетуть весільні букети.

Безсмертник дарує здоров'я роду людському. Квіт вишні та яблуні — символ материнської любові. Кали-

на — символ краси та дівочої вроди, символ України. А любисток і волошки були колись птахами, що вчили людей шанувати одне одного та бути щирими в розмовах. Люди люблять ці рослинки не лише за пахощі, а й за лікувальні властивості.

Ромашка у віночку наймолодша, ця квітка — символ доброти й ніжності. Мак є символом печалі й туги.

А всього в українському віночку має бути дванадцять квіточок, й кожна — оберіг.

(З газети)

- ✓ Numiți florile și numărul lor din componența coroniței moldovenești. Ce simbolizează fiecare floare?
- ✓ Prezentați un dialog imaginar dintre florile — componente ale coroniței moldovenești.
- ✓ Alcătuiți o informație lingvistică «De ce trebuie studiate părțile de vorbire?» Prezentați nu mai puțin de 5 argumente.
- ✓ Analizați morfologic/sintactic numeralul identificat în textul tradus.

18. Citiți cu voce îmbinările, apoi găsiți pentru ele substantive potrivite, conform modelului: *a-i da cuiva cel mai iubit obiect — dărnicie, generozitate; a nu-i da prietenului cartea de care are nevoie — zgîrcenie, avariție:*

- a nu se teme de nimic — ... ;
- a fi bun — ... ;
- a spune adevărul — ... ;
- a fi politicos — ... ;
- a se îndoii de faptele cuiva — ... .

- ✓ Alcătuiți 4 îmbinări de cuvinte, în care cuvîntul regent să devină subordonat, după modelul: *carte interesantă — a citi o carte.*
- ✓ Răspundeți desfășurat la întrebarea: «Ce înseamnă a fi politicos?»

N 3-4 19. Citiți textul. Determinați mijloacele artistice pe care le-a folosit autorul pentru a descrie toamna.

Toamna de aur

Toamna de aur ... Și nu se mai îndură frunza să se desprindă de pe copac, o podidesc lacrimile. În durerea-i crîncenă sîngerează pădurea.

Stearul scîrție a jale, frasinul stă dus pe gînduri în preajma somnului de iarnă, arțarul oftează adînc. Doar mesteacănul verde, ce-și răsfirea pleata creață, își arată în marginea pădurii silueta zveltă, albă și cochetă, de parcă are o întîlnire cu Levitan sau îl îmbie pe Ceaikovskii la o simfonie.

Stoluri de cucoare întârziate însăilează pe bolta cerului figuri geometrice, vestind în graiul lor: «Ia aminte, frăţioare dragă! De-acum ne ducem şi noi!»

(După O. Vişnea)

- ✓ Găsiţi un alt titlu pentru acest text. Motivaţi-vă alegerea.
- ✓ Aflaţi în text cuvinte folosite cu sens figurat. Cu ce scop le-a folosit autorul?

Descrieţi tabloul alăturat. Numiţi culorile pe care le-a folosit pictorul pentru a descrie toamna.

I. I. Levitan. «Тоamna de aur».

- ✓ Comparaţi conţinutul textului cu imaginea propusă. Evidenţiaţi elementele comune.
- ✓ Desenaţi un colţ de natură toamnătică. Ce culori veţi folosi?

20. Citiți expresiv textul. Cum înțelegeți cele spuse de autor? Ilustrați aceste gânduri prin exemple.

Importă ce spui, dar nu mai puțin importă cum spui. Fără rost m-ar contrazice acela care afirmă precum că o idee mare rămîne la fel de mare chiar și într-o exprimare săracă. Nu cred că ar fi nevoie să dovedesc contrariul. Cuvintele, ca și tot ce e viu, au nevoie de mediul favorabil de viață, exprimînd o stare spirituală, o gândire.

(I. Vatamanu)

✓ Determinați în text părțile de vorbire flexibile.

Meditați: de ce majoritatea verbelor folosite de autor sînt la prezent (diferite moduri)?

✓ Încercați să substituiți prezentul cu trecutul. Va suferi schimbări conținutul textului?

✓ Prezentați în fața colegilor părerea personală despre cele spuse de I. Vatamanu; răspundeți la întrebările lor.

 21. Realizați un text coerent după imaginea dată; utilizați adverbe, apoi analizați, trei din ele, morfologic/sintactic.

Înserarea pe lac.

Prezentați colegilor descrierea. Urmăriți reacția ascultătorilor și relațați în scris 4 momente pe care le-ați remarcat.

22. Audiați textul în lectura profesorului, alcătuiți cinci întrebări asupra conținutului cu trei variante-răspunsuri.

Greu e aurul din bob

Numai ce pîine n-am visat în viața noastră! Și mare, și luminoasă, și puhavă, și proaspătă! Iar tot ce am visat avem acum pe masă. Mîncăm și gîndul ne poartă peste tot, căci pîinea ne dă forța de a ne gîndi la multe lucruri. Numai la felul cum se crește ea, cu cîtă trudă — nu ne gîndim întotdeauna.

Crescătorul de pîine are un suflet mare. În inima lui răzbate, cu razele sale, soarele, dar soarele încă doarme, cînd plugarul e în cîmp. Și cîntărește în palmă țărîna să vadă dacă pămîntul e gata de a primi la sînul lui semințele. Și netezește pe creștet stiblele încă firave, parcă întrebîndu-le de ce au nevoie, pentru ca ele să crească mai voinice. Apoi, cu durere de tată al cîmpurilor, el mistuie în palmele aspre un spic: îi numără boabele astfel cîntărindu-și truda depusă. Îl mistuie, iar pleava o vîntură. Numai așa poți ține în palmă adevăratul aur, pentru care ai muncit zile și nopți.

O, ce frumos e cîntecul plugarului, îmbibat cu sudoare, nesomn și adevărat devotament față de Pămînt și de Pîine! Ce mai vorbă, e greu să crești aurul bobului! Dar să știți: pentru plugar nu există anotimpuri. Luptă există. Lupta pentru roadă. Iarna trebuie reparate tractoarele, semănătoarele, adică trebuie să le deie forțe noi tuturor «rechizitelor»

de crescut pîine, ca apoi, în primăvară, la primul tril al ciocîrliei, să-l găsească din nou diminețile pe cîmpul de luptă pentru roade — pe imensele cîmpii.

Și pămînturile nu-l obijduiesc, iar semănătorul...iese în cîmp cu bucuriile; primăvara — cu ciocîrliile și aburesc, ca o pîine caldă, gliile. Sămînța încolțește ca o ființă. Spicul se-nspică cu străduința, bobul se-mboabă cu o dorință. Plugaru-și culege bucuriile... Fără aur — mai triste-s cîmpiile și ciocîrliile.

(După V. Codiță)

- ✓ Determinați tema și ideea principală a textului.
- ✓ Rezumați, oral, textul (40-50 cuvinte).
- ✓ Identificați interjecția; motivați utilizarea virgulei.
- ✓ Meditați într-un text coerent asupra aforismului: «Fruntea omului trudit pe fața pînii adoarme.»

23. Citiți cu atenție. Rectificați greșelile!

Optîsprezece, nousprezece, ieri seară, ori unde, o mii, astă primăvară, dis dimineață, cincisute, pai-spe, ori cui, cîteși cincî, spartachiada întîia, o șăptimi, din moși strămoși, întradevăr.

- ✓ Motivați scrierea corectă a fiecărui cuvînt.
- ✓ Relatați în scris despre neamul din care vă trageți: Ce profesii au cei apropiați? Ce ocupații/meserii aveau strămoșii despre care ați auzit povestindu-se? Ce îndeletniciri ați moștenit de la bunicii și străbunicii dumneavoastră? Care dintre ele vă este cea mai dragă? Sînteți mîndri de strămoșii dumneavoastră?

24. Includeți în enunțuri cuvintele: alt fel/altfel; nicicînd/nici cînd; întruna/ într-una; nu mai/numai.

- ✓ Identificați valoarea morfologică a cuvintelor de mai sus, încadrate în propoziții.
- ✓ Povestiți cum ați reușit sau ce/cine v-a ajutat să încadrați, corect, cuvintele date în enunțuri. V-a fost greu să identificați valoarea lor morfologică? Sînteți mulțumit de rezultat?

25. Citiți în gînd textul, apoi expuneți-l detaliat, oral, după planul alcătuit. Determinați tema și ideea textului. Comparați textul ce urmează cu cel din **ex. № 22** și identificați ce au comun între ele.

Dealurile

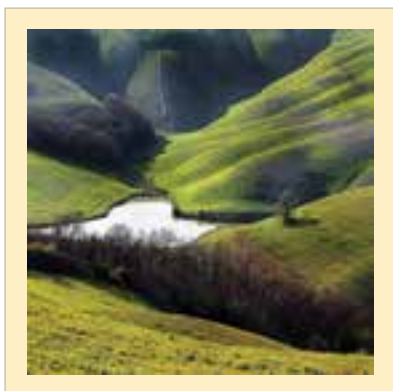
Trăiau într-un cîmp trei dealuri așa de bătrîne, că s-au încovoiat în spate și aveau ele un păs încă din tinerețe. Vorba-i că erau toate de la o mamă și ar fi vrut ele măcar o dată să fie alături, să-și strîngă mîna.

– Hai să vă apropii eu, le-a spus Vîntul și le-a împins, le-a împins în spate sute de ani, dar nu le-a putut urni din loc.

– Măi bicisnicule, i-a zis Ploaia, numai vîjiiala-i din tine. Ia dă-te la o parte!

Și a prins a turna Ploaia cu găleata, că dealurilor li s-a făcut negru înaintea ochilor și au simțit că le fuge pămîntul de sub picioare.

A ajuns vestea la Soare că Ploaia își face de cap.

– Ce-i cu tine, Țopăito? Nu vezi că năruii dealurile? s-a răstit Soarele și a prins a secera picioarele Ploii cu razele.

Dar cînd dealurile și-au revenit după scaldătoare, tot mai visau să se vadă alături.

A venit atunci Omul călare pe un cal de fier și a înne-grit un deal, pe urmă altul, apoi pe al treilea. Din urmă a răsărit cu fuga grîul și cele trei dealuri s-au întîlnit.

De atunci mama dealurilor, Pămîntul, împarte cu Omul toate bunătățile de pe lume.

(După S. Vangheli)

VOCABULAR

bicisnic — aici: neputincios.

păs — durere.

a năruii — a surpa.

- ✓ Analizați două verbe din alineatul întîi după algoritmul cunoscut.
- ✓ Motivați folosirea semnelor de punctuație la dialog și ortografierea corectă a cuvintelor scrise prin cratimă.
- ✓ Cum credeți, între *morfologie* și *ortografie* este vreo relație? Alcătuiți o povestire orală despre ortografie și importanța ei.

26. Activitate în grup. Citiți expresiv textul. Intitulați-l. Motivați (3-4 argumente) alegerea titlului.

– E ora patru dimineața! ne răspunde cicoarea albastră, desfăcîndu-și petalele.

În același timp în pădure se trezește măcieșul. Cicoarea, barba-caprei și măcieșul întîmpină dimineața înaintea tuturor.

– Cît e ora?

– Cinci dimineța! răspunde îmbujorat macul roșu.

La ora șase dimineța se trezește susaiul. Nufărul alb se deschide la șapte dimineța, iar cea mai somnoroasă e gălbeneaua. Ea se desface la ora nouă.

Pe la ora două de zi își strînge petalele albăstrui cicoarea, la ora cinci seara se închid nuferii albi, iar măcieșul nu se lasă furat de somn pînă la ora opt seara.

Cunoscînd viața florilor de pe meleagurile natale, putem crea un ceasornic din flori. În zilele însorite el va lucra cu precizie.

(Din «De toate cîte puțin»)

- ✓ Care părți de vorbire neflexibile sînt prezente în text? Numiți-le.
- ✓ Ce flori vă plac mai mult: cele de cameră? cele de cîmp sau cele crescute în florării? Răspundeți în scris, afirmativ sau negativ, dacă e bine să se crească flori pentru comercializare. Formulați 2-3 argumente întru susținerea ideii pentru care optați. Prezentați-vă oral lucrarea.

27. Alcătuiți un rebus după care veți obține un proverb care să se refere la importanța vitală a unui produs alimentar.

- ✓ Prezentați oral (cinci enunțuri) interpretarea pe care o dați proverbului.
- ✓ Scrieți diferite situații de viață pentru care este valabil proverbul-răspuns.

- ✓ Determinați (în proverbul formulat) verbul-predicat care lipsește.

28. Concurs. Trageți la sorț. Deținătorului bilețelului cu numărul 1 îi revin întrebările cu numerele de rînd impare; stăpînului bilețelului № 2 — întrebările cu numerele de rînd pare. Timp alocat — 2 min. pentru fiecare participant. Biruitor iese cel ce răspunde corect la toate întrebările adversarului, încadrîndu-se în timp.

TEST «PĂRȚILE DE VORBIRE»

1. Partea de vorbire flexibilă, care exprimă un număr abstract, cantitatea sau ordinea numerică a obiectelor se numește:
  - a) pronume;
  - b) verb;
  - c) numeral.
2. Care numere se formează cu ajutorul sufixului *-it* (*ă*):
  - a) fracționare;
  - b) multiplicative;
  - c) distributive.
3. În enunțul: «Și pornesc înainte tustrei.», numeralul îndeplinește funcția sintactică:
  - a) atribut;
  - b) complement direct;
  - c) subiect.
4. Pronumele este partea de vorbire care ține locul unui:
  - a) subiect;
  - b) numeral;
  - c) substantiv.

- 5.** După sens, pronumele demonstrative sînt de:
- a) 2 feluri;
  - b) 3 feluri;
  - c) un singur tip.
- 6.** Îmbinarea «frate-meu» se scrie prin liniuță, fiindcă:
- a) substantivul este la cazul N.;
  - b) pronumele posesiv este de genul masculin;
  - c) pronumele posesiv însoțește un substantiv nearticulat.
- 7.** Verbul este parte de vorbire:
- a) subordonată;
  - b) flexibilă;
  - c) neflexibilă.
- 8.** Verbul «a fi» este utilizat la formarea diatezei:
- a) active;
  - b) pasive;
  - c) reflexive.
- 9.** Verbul din propoziția: «Eu îmi pregătesc lecțiile.», este la diateza:
- a) activă;
  - b) pasivă;
  - c) reflexivă.
- 10.** Adverbul este partea de vorbire care determină:
- a) un nume;
  - b) un verb;
  - c) un adjectiv.
- 11.** Substantivele «uliu», «elefant» sînt:
- a) proprii;
  - b) defective de plural;
  - c) epicene.
- 12.** Cuvîntul evidențiat în îmbinarea «*cel* cuminte» este:

- a) pronume;
- b) articol substantival;
- c) articol adjectival.

13. Conjuncția «dar» este:

- a) subordonatoare;
- b) coordonatoare copulativă;
- c) coordonatoare adversativă.

14. Interjecțiile ce imit sunete din lumea înconjurătoare se numesc:

- a) simple;
- b) onomatopee;
- c) compuse.

15. Prepoziția este o parte de vorbire:

- a) flexibilă;
- b) auxiliară;
- c) independentă.

16. Adjectivul din îmbinarea «rochie maro» este la:

- a) gradul comparativ;
- b) gradul superlativ;
- c) nu are grad de comparație.

Notă: Participanții la concurs, obligatoriu, trebuie să cunoască răspunsurile corecte la toate întrebările, pe care și le pun reciproc.

SINTAXA ȘI PUNCTUAȚIA ÎMBINAREA DE CUVINTE. PROPOZIȚIA

La finele studierii capitolului
«Îmbinarea de cuvinte. Propoziția»

Veți cunoaște

- noțiuni generale despre îmbinarea de cuvinte;
- clasificarea propozițiilor după diverse criterii;
- regulile de punctuație;

Practic

- veți determina termenii într-o îmbinare de cuvinte, tipul relațiilor de subordonare a cuvintelor în îmbinări, felul propozițiilor;
- veți argumenta utilizarea semnelor de punctuație;
- veți identifica greșelile și le veți corecta;
- veți analiza sintactic propoziții;

Comunicînd (oral/scris)

- veți recepta comunicarea alogenă; veți reproduce texte diverse ca stil, tip, gen;
- veți realiza compuneri-descrieri, raționamente, povestiri, informații, procese verbale.

ÎMBINAREA DE CUVINTE

RELAȚII DE SUBORDONARE A CUVINTELOR ÎN ÎMBINĂRILE DE CUVINTE

N 1-2 29. Citiți în gând textul. Deschideți parantezele acordînd corect cuvintele apoi segmentați ultima propoziție din text după modelul:

Bătrînul mîndru privea gînditor la dealul împădurit.

1. *Bătrînul mîndru* = R+S

2. *Privea gînditor* = R+S

3. *Privea la dealul* = R+S

4. *Dealul împădurit* = R+S

Dimineața (răcoros) îi deștepta pe oameni și satul (a se înviora) în zgomotul lucrului de toamnă, pe cînd cerul răsăritului își schimba (minunată) lui culori.

Toamna era (frumos și bogat)...

Din aer nu (a lipsi) sunetele viorilor și ale fluierelor, iar pămîntul (a se zgudui) de tropotele aceluiași flăcăi (vesel și jucăuș). Și soarele zîmbitor (a scâlda) cu razele (său) căldicele adunările (pestriță) ale nuntașilor.

(A. Mateevici)

- ✓ Amintiți-vă: Care este menirea *Sintaxei*? Ce denumește îmbinarea de cuvinte? Cum se numesc termenii ce alcătuiesc îmbinarea de cuvinte?
- ✓ Descrieți dimineața primei zile de școală. Utilizați diverse mijloace artistice de exprimare: epitete, personificări, comparații...
- ✓ Discutați, în grupuri de cîte trei elevi (doi elevi discută, al treilea înscrie dialogul), despre emoțiile pe care le trăiți și re trăiți la început de an școlar.

☺ N 3-4 30. Prezentați un raport, elaborat în scris (1,5 pag.), asupra primei săptămîni de an școlar. Ce ați reușit să faceți? V-a fost greu să vă încadrați în muncă după vacanța de vară?

Segmentați un enunț din raport (după modelul ex. № 29), arătînd oral și întrebările la care răspund termenii.

- Rețineți!**
- Îmbinările de cuvinte se împart în:
a) *stabile* și b) *libere*.
  - Îmbinările *stabile* nu-și schimbă nici forma, nici conținutul; ele exprimă un singur înțeles lexical:
a ajunge la sapă de lemn = a săraci.
  - Îmbinările *libere* nu exprimă un singur înțeles lexical; fiecare cuvînt își păstrează sensul lexical și rolul sintactic: *cîmpie verde; aurul cîmpului*.

31. Citiți enunțurile. Care din îmbinările evidențiate sînt libere și care — stabile?

1. De spaima celor văzute, el *a închis ochii*. 2. — *Au spălat putina*. Ducă-se învîrtindu-se, zicea moș Toma. (I. Ciobanu) 3. Mama *nu mai face brînză*, fiindcă hrănește

vițelul cu lapte. 4. Au trecut de acum zece ani de cînd bunica *a închis ochii*. 5. Bunelul *a spălat putina* bine, pregătind-o astfel pentru a mura castraveții. 6. Alt stăpîn în locul meu *nu mai face brînză* cu Harap-Alb, cît îi lumea și pămîntul. (I. Creangă)

- ✓ Aflați cîteva sinonime pentru cuvîntul «spaimă» și încadrați două din ele în sinonime.
- ✓ Transformați construcția verbală din exemplul № 5 într-o propoziție independentă. Desenați schema frazei obținute.
- ✓ Povestiți colegului/colegei o întîmplare din viața dumneavoastră. Pe parcurs precizați cînd s-au întîmplat cele narate, cînd vă amintiți de acest caz, cum v-ați simțit atunci, cei din jur sau simțit bine, cum apreciați acum episodul? Utilizați, în timpul narării, îmbinări stabile de cuvinte.

32. Citiți atent confesiunea lui G. Meniuc. În îmbinările de cuvinte evidențiate, indicați termenul regent, cel subordonat și părțile de vorbire prin care se exprimă.

Model: $\frac{\textit{casa}}{\textit{noastră}}$ $\frac{\textit{a cui?}}{\textit{pron. posesiv}}$ = $\frac{\textit{substantiv}}{\textit{S}}$

Am colindat și eu cîndva, am hăit. Mi-au rămas în amintire și răgetul înjunghiat al buhaiului din cea *putinică legată* la gură, cu *piele de oaie*, și clinchetul de clopoței în gerul ce-mi *înțepa urechile*. Dar mai mult decît altele, dincolo de cocioabele de lut pe *plaiuri dragi*, mi-a rămas imaginea lui Badea Troian, făptură zdravănă de țăran, mînînd tocmai *doisprezece boi* — bourei, ca să are pămîntul, flu-

ierînd sau doinind la întrecere cu ciocîrlia, trăgînd *brazdele reavăne*. Colindam o ceată de *băieți săraci* și vocile ne răsuna a mare voieșie, ca și cum Badea Troian ședea și ne asculta în *fecare bordei*.

- ✓ Cu siguranță, ați umblat cu «Plugușorul» ori i-ați ascultat pe alții urînd. Cu toate că sînteți în plină toamnă, recitați un fragment din «Plugușor», în care este vorba de Bădița Troian.
- ✓ «Mi-au rămas în amintire» este o îmbinare de cuvinte liberă ori stabilă? Demonstrați argumentat.
- ✓ Marcați, prin simbolurile cunoscute, structura cuvîntului «întrecere».

33. Citiți textul. Intitulați-l. Ce exprimă titlul: tema sau ideea principală a textului? Selectați, din text, îmbinările de cuvinte care corespund schemelor:

$$\frac{S}{\text{numeral}} + \frac{R}{\text{substantiv}}; \quad \frac{R}{\text{substantiv}} + \frac{S}{\text{adjectiv}};$$
$$\frac{R}{\text{verb}} + \frac{S}{\text{substantiv articulat nehot.}}$$

Într-un muzeu din Londra se află expusă prima scrisoare din lume. Scrisă pe un strat subțire de lut, «scrisoarea» datează de pe vremea primei dinastii babiloniene, deci cam din anul 5000 î.e.n. și reprezintă un act de arendare a unui câmp aparținînd unui oarecare Anini. Scrisorile se scriau cu un vîrf ascuțit pe plăci moi de lut, care se ardeau apoi în cuptor, obținîndu-se un fel de cărămizi.

- ✓ Numiți procedeul de formare a cuvintelor prin care îmbinarea «înaintea erei noastre» a devenit «î. e. n.»

Situație: Sînteți plecat/plecată la o conferință internațională. Fiind organizatorul măsurilor extrașcolare «trimiteti» o scrisoare comitetului organizatoric al școlii, în care prezentați un proiect al petrecerii în școală a sărbătorii «Toamna de aur».

34. Citiți în gînd textul. Completați conținutul textului cu date noi, culese din diferite izvoare. Determinați stilul textului.

Chișinăul prin hrisoave ...

Chișinăul, capitala Moldovei — patria noastră istorică, este unul din cele mai «bătrîne» orașe pe harta republicii.

Între uricele și hrisoavele cu peceti de ceară ale lui Ștefan cel Mare istoricii au descoperit unul care aruncă cele dintîi lumini asupra unei așezări de țară, cu puține case și gospodării întemeiate, mai mult pustii decît populate, dar cu vatră întinsă și cu moară pe apa Bîcului. Acest hrisov din octombrie 1466, cu bour și cu stemă moldovenească, nu era decît un act de danie domnească, făcut unui boier Vlaicu și nu privea altă așezare decît Chișinăul de astăzi. Din sat pustiit, cum era menționat pentru prima dată în hrisovul pomenit, «Chișinăul ajunge, două secole mai tîrziu, «tîrg». Consemnarea o găsim într-un document de epocă din 1666.

Începînd cu anul 1739, datele sînt mai precise și întotdeauna confirmate de documente. Astfel aflăm că Chișinăul devenise între timp ceva mai mare, doar că suferise grozav de pe urma unui podghiaz tătăresc. Probabil, a fost ars din temelie, căci supraviețuitorii își mută vatra, după aceasta, ceva mai la deal, pe moșia Buiucanilor. Între anii 1787-1792

e ars de turci din nou. Dar își revine repede, pentru că aici își găseau sălaş foarte mulți fugari, din toate părțile. În 1812 Chișinăul avea deja o populație de 5000-7000 de oameni. Orașul ajunge peste șase ani primul centru administrativ al Basarabiei.

Și în timpurile celea e un modest târg de provincie, cu labirinturi de străzi desfundate, cu prăvălii și dughene de modă turcească, care puteau să ofere cumpărătorilor lumînări și cuie, postavuri și frînghii, mirodenii și basamac, târguindu-se peste tot în mod gălăgios și oriental, dar are norocul să fie vizitat de un Pușkin, de un Vighel, care sînt plăcut surprinși de exotica locurilor și de oamenii simpli, ce constituiau majoritatea locuitorilor din Chișinău.

Chișinăul astăzi

Tot în această perioadă orașul găzduiește pe C. Negruzzi, C. Stamati, A. Donici, A. Hajdeu, unii dintre ei sta-

biliți fiind cu traiul aici, iar alții salvându-se pentru moment de «zaveră» și de «eteriști».

Orașul crește cu greu. Torțele cu smoală luminează noaptea străzile «centrale». Dar în 1836 se înalță catedrala din centrul Chișinăului, peste patru ani se inaugurează Arcul de triumf, al cărui clopot de peste 400 de puduri este turnat din tunuri turcești capturate.

Ca mijloace de transport se foloseau: «butce» boierești, calești imperiale, rădvane negustorești. Croitorii, cizmarii, cojocarii și tăbăcarii se deplasau în «concă» — tramvai de epocă, tras de cai.

După 1912 Chișinăul cunoaște lumina electrică și se introduce, ca mijloc de transport, tramvaiul obișnuit.

(N. Pruteanu)

VOCABULAR

hrisov	— act, document, înscris.
uric (e)	— <i>aici</i> : document, zăpis, hrisov.
vatră	— <i>aici</i> : locul central al unei așezări.
danie	— dar.
podghiaz	— ceată de jefuitori.
pud	— unitate de măsură egală cu 16, 38 kg.
eterist	— revoluționar grec din 1821.
zaveră	— răskoală, revoltă.
rădvan	— trăsură, brișcă.

- ✓ Citiți «Istoria Moldovei în date» de V. Stati, operă științifico-documentară, pe care o găsiți în biblioteca școlii, apoi răspundeți desfășurat la întrebarea: «Ce impresii mi-a lăsat lectura «Istoria Moldovei în date»?»

- ✓ Povestiți istoria apariției orașului Kiev, folosind date culese din manualul de istorie, din opere științifico-documentate.
- ✓ Traduceți în limba ucraineană primul alineat. Segmentați propoziția tradusă în îmbinări de cuvinte. Determinați în îmbinări regentul și subordonatul. Cum se numesc acești termeni în limba ucraineană?

Repere teoretice

- Într-o îmbinare de cuvinte, termenii se află în relație de subordonare. Subordonarea se manifestă prin dependența semantică și gramaticală a termenului subordonat față de cel regent. Relația de subordonare dintre elementele îmbinării de cuvinte este de trei feluri.
- **Acordul** se realizează dacă termenul regent impune celui subordonat forma sa de gen, număr și caz: *pădure mică* (ambii termeni au aceeași formă de gen, număr, caz).
- **Rectiunea** se realizează dacă termenul regent cere celui subordonat o anumită formă de caz, cu sau fără prepoziție: *intră în casă* (acuzativ prepozițional); *citește o carte* (acuzativ neprepozițional); *caietul elevului* (genitiv neprepozițional).
- **Aderarea** se realizează prin alăturarea, fără instrumente gramaticale, a termenului subordonat la cel regent, reducându-se la raportul semantic dintre acești termeni. Cuvântul care aderă la termenul regent poate fi **adverb** (sosi *ieri*), **verb la modurile impersonale** (mergea *fluierînd*, război *de țesut*) sau **numeral** (alergau *cîte doi*).

Exersați!

N 1-2 35. Determinați felul relației dintre termenii din îmbinările de cuvinte:

cartea aceasta; ochi albaștri; poezie recitată; rîu de munte; scrie citeț; vorbește cu tata; dictează textul; au ieșit la semănat; clasa noastră; dorința de a birui; ziua de mîine.

- ✓ Oral, identificați părțile de vorbire prin care sînt exprimați termenii.
- ✓ Care este atitudinea dumneavoastră față de carte? Vorbiți despre experiența proprie de cititor, pornind de la afirmația: «Deschizînd o carte — deschizi o ușă către o lume nouă, necunoscută, plină de taine și frumuseți.»

N 3-4 36. Citiți cu atenție. Pentru cuvintele date potriviți termeni subordonați. Aflați tipul relației de subordonare dintre termeni.

A transmite (*cui?*)...; a privi (*prin ce?*)...; a lovi (*cu ce?*)...; a discuta (*despre ce?*)...; a răsuna (*cum?*)...; trandafir (*ce fel?*)...; a căzut (*unde?*)... .

- ✓ Vă place să discutați (o carte, un film, un eveniment, un meci ș.a.) în colectiv sau cu o singură persoană (prieten (ă), coleg (ă), cu unul din părinți ș.a.)? Formulați 2-3 argumente întru susținerea ideii pentru care optați. Prezentați-vă oral argumentele.

37. Alcătuiți îmbinări de cuvinte conform tabelului:

Regentul	Felul relației	Subordonatul
substantiv	acord	adjectiv pronume demonstrativ
verb	recluziune	pronume în c. A. substantiv în c. D.
substantiv verb	aderare	adverb supin

38. Citiți expresiv versurile. Redați schematic îmbinările evidențiate după modelul propus. Identificați tipul relațiilor de subordonare dintre termeni și părțile de vorbire prin care sînt exprimați.

Mi-e dor de *lumea cea de ieri*
Ce s-a retras într-o poveste,
În care nu mai sînt dureri
Și amăgire nu mai ieste.

Mi-e dor de *lumea-n legămînt*
Cu *acest pămînt* bătrîn ca viața,
Rugîndu-se de Domnul sfînt
Să vadă cerul dimineața.

(V. Rusnac)

Model: fragment de citit = $\frac{R}{subst.} + \frac{S}{supin} = \text{aderare}$,

✓ Comentați sensul expresiei «pămînt bătrîn ca viața».

- ✓ Scrieți un text meditativ în baza afirmației lui Cicero: «Rămâi de-a pururi copil, dacă nu știi ce s-a întâmplat înaintea nașterii tale». Prezențați oral meditația. Susțineți un dialog cu un coleg asupra conținutului textului alcătuit.

39. Pentru imaginile propuse potriviți profesionalisme. Alcătuiți cu ele îmbinări de cuvinte.

- ✓ Realizați un microtext «Profesia îndrăgită», în care să vorbiți despre una din profesiile prezente în imagini. Încadrați în text și îmbinările ce se referă la profesia descrisă.
- ✓ Amintiți-vă: care cuvinte se numesc profesionalisme?

40. Citiți cu voce textul elaborat (ex.39).

- ✓ Exersați intonația potrivită.
- ✓ Motivați alegerea profesiei descrise.
- ✓ Prezentați colegilor motivele.
- ✓ Răspundeți la întrebările lor.

41. DISCUȚAȚI! Citiți cu voce fragmentul. Intitulați-l. Imaginați-vă cum s-a desfășurat acțiunea în continuare. Alcătuiți încheierea.

Odată trei prietene s-au dus în pădure. Fetele adunau afine, alergau pe întrecute. Și deodată un strigăt înspăimântător le-a curmat copiilor voia bună. Pe Aivara a mușcat-o un șarpe, sur la culoare, cu pete negre de-a lungul spinării.

Fetele s-au pierdut cu firea. Ce-i de făcut? Cum să o ajute?

Prima și-a revenit Irina. Băstistele!

— Mai repede! a comandat ea, aducându-și aminte că învățătoarea le povestise cum trebuie acordat ajutor celui mușcat de șarpe.

(După Z. Saukane)

În pădure

- ✓ Povestiți cum veți acorda primul ajutor unei persoane ce a fost mușcată de șarpe.
- ✓ Elaborați textul unei instrucțiuni de comportare în astfel de situații. Referiți-vă la regulile de securitate a vieții

atunci cînd acordați ajutor. Scrieți regulile pe două coloane:

se poate

nu se poate

.....

.....

✓ Caracterizați primele două propoziții din alineatul III după scopul comunicării și după structură.

42. Dictare vizual-auditivă.

Ca un izvor curat, viața mea era tihnită și dulce. Soarele-mi zîmbea, făcîndu-mi ochi dulci. Florile-și jucau curcubeiele fascinîndu-mă. Prietenii mei stăteau cumiți pe rafturi așteptînd cu răbdare infinită să vin și să vorbesc cu fiecare din ei.

Într-o zi m-am depărtat de palatul meu de vis, iar în calea mea a apărut o ființă.

Avea chip frumos, o siluetă mlădioasă, iar privirea-i jucăușă mă făcu să n-o uit niciodată. Rîuri de cuvinte izvorau completîndu-se între ele, privirile se îmbrățișau, iar inimile rîdeau de fericire...

Cînd m-am întors, prietenii nu mai spuneau ceea ce doream să aud, florile își șterseră culorile, iar la soare nici nu priveam.

Ce ești Înger sau Demon? De ce mi-ai furat pacea? Dă-mi în schimb fericirea.

✓ Cine sînt «prietenii...care stăteau cumiți pe rafturi»? Astfel de prieteni aveți mulți? Numiți cîțiva din ei.

43. Citiți «proverbele școlare» și meditați asupra justetei sensului lor. Prezentați, oral, interpretarea pe care o dați fiecărui «proverb».

1. Nu-ți aduce anul ce-ți aduce carnetul de note. 2. Prietenul bun la examen se cunoaște. 3. Nu da cartea din mână pe fițuica aruncată de un «deștept». 4. Nu-i frumos ce e frumos, da-i frumos cine se spală. 5. Decît, mamă, m-alintai, mai bine mă educai.

- ✓ Selectați din enunțurile-proverbe trei îmbinări de cuvinte în care vor figura cele trei feluri de relații dintre termeni.

 44. Amintiți-vă ziua de 1 septembrie și prezentați-vă, în scris, pas cu pas, activitățile din acea zi. Comentați ce stări emotive ați avut pe parcursul acelei zile. În baza emoțiilor pe care le-ați trăit, asociați acea zi cu o plantă. Motivați-vă asocierea.

- ✓ Subliniați, în textul alcătuit, trei îmbinări de cuvinte în care va fi prezent acordul dintre regent și subordonat.

45. Auziți textul. Determinați tema. Enumerați drepturile, pe care le are un copil, ce reies din conținut.

Copilul este un om mic și, ca orice om, are drepturi, dar și obligații. Ca să crească sănătos și fericit, copilul are nevoie de o familie care să-i dea nume și să-i poarte de grijă, să-l educe și să-i ofere totul, ca el să devină un om adevărat.

Unul din drepturile preferate ale copiilor este dreptul la joacă. Dar copilul trebuie să mai și învețe. Am și eu obiecte preferate, îmi place să citesc și să aflu lucruri noi și interesante.

Copilul, ca cetățean, nu trebuie să fie ofensat. Mă străduiesc să nu ofensez nici eu pe nimeni, dar, dacă se întâmplă, îmi cer scuze.

Deoarece fiecare om este o individualitate, el poartă un nume. Numele meu este Eugen, care provine din limba greacă și înseamnă «înțelept». Mama m-a numit așa în cinstea medicului care a avut grijă de ea. În afară de aceasta, în familia noastră mai multe rude au purtat numele de Eugen sau Eugenia.

Nu-i întotdeauna ușor să fii om și, cu atât mai mult, să fii un om adevărat.

(Din compunerea unui elev)

- ✓ Enumerați câteva drepturi și responsabilități, care vă ghidează în viața de zi cu zi, prevăzute de Convenția O.N.U. «Cu privire la drepturile copilului».
- ✓ Desfășurați, în 10 rînduri, un text vizînd omenia:
A fi om adevărat înseamnă...
- ✓ Examinați-vă numele și prenumele. Ce știți despre strămoșii care au purtat acest nume? De ce vi s-a dat acest prenume? Relatați informația oral.

46. Citiți expresiv poezia.

Casa mare

Ce-i poezia mea? O *casă mare*
Cu masă-ntinsă, primitoare.
Pereții ei sînt îmbrăcați în scuturi
De luptă-n-a fost cuib, cîndva, de vulturi;
Pe stîlpi cînd dai cu ochii de izvod
Moldovenesc — *e vorba de norod.*

De obicei, datini și tradiții,
Cum au lăsat străbunii și părinții...

În casa asta s-au bătut butoaie
Cînd se porneau vitejii la războaie;
În casa asta tinere mirese
Pe nunii mari i-au pus în *capul mesei*.

(N. Costenco)

Casa mare

- ✓ Determinați felul relațiilor de subordonare dintre termenii îmbinărilor de cuvinte evidențiate.
- ✓ Descrieți, oral, casa mare a moldovenilor.
- ✓ De ce N. Costenco și-a numit poezia «Casa mare»? Formulați cinci argumente.
- ✓ Comentați (8-10 enunțuri), în scris, conținutul poeziei.

 47. Reveniți asupra textului «Porojan» (V. Alexandri). Formulați într-un enunț starea emotivă pe care v-a trezit-o lectura acestui text.

Exprimați-vă, într-un text coerent de 10 rînduri, opinia cu privire la comportamentul lui Porojan-copilul.

Alegeți din șirul de adjective (*luminos, trist, vesel, simplu*) un calificativ adecvat acestui text și argumentați-vă, în trei teze, opțiunea.

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ SCOPUL COMUNICĂRII, DUPĂ ASPECTUL PREDICATULUI ȘI DUPĂ INTONAȚIE

48. Citiți propozițiile, apoi clasificați-le după scopul comunicării și după structură, introducând în tabel numărul de ordine al propoziției ce corespunde criteriului respectiv.

După scopul comunicării			După structură	
enuțiativă	interogativă	exclamativă	bimembră	monomembră
№ 1			№ 1	№ 2
№ 2				
(continuați completarea)				

1. Freamătă orașul. 2. Zgomot mare. 3. Trec în marș oștenii. 4. Iarnă. 5. Suflă vîntul vesel. 6. Și gerul pișcă zdra-văn! 7. Ai auzit pași? 8. Sînt pașii mamei! 9. Scumpa mea mămică! 10. Pașii se depărtează. 11. Oare cine să fi fost?

Iarna în munți

- ✓ Motivați alegerea criteriului.
- ✓ Găsiți, în propoziții, cuvinte folosite cu sens figurat. Alcătuiți enunțuri cu sensul lor propriu.

Situație: Mama întârzie de la serviciu. Deși va fi oboșită, ea se va grăbi să pregătească cina. Ce veți întreprinde pentru a o ajuta? Așterneți pe hîrtie acțiunile dumneavoastră. Determinați tipul propozițiilor după structură.

Repere teoretice

- Diferiți specialiști clasifică divers propozițiile după conținut și intonație.

Se admit trei tipuri de propoziții, ba patru tipuri, cinci sau șase tipuri. Mai frecvent, propozițiile sînt clasificate astfel:

a) după scopul comunicării:

enunțiative (conțin o informație), *interogative* (conțin o întrebare), *imperative* (conțin o poruncă, un sfat, un apel, o rugăminte).

Exemple:

Ne întîlnim în bibliotecă. (*enunțiativă*)

Tu mergi cu noi? (*interogativă*)

Să fii fără întârziere. (*imperativă*)

- b) după intonație,** propozițiile pot fi *exclamative* și *neexclamative*. Dacă propozițiile enunțiative, interogative și imperative exprimă diferite emoții și se pronunță cu o intonație deosebită, ele se transformă în *exclamative*.

Exemple:

Aurul toamnei s-a așternut peste tot! (*enunțiativă exclamativă*).

Chiar nu-ți place jocul?! (*interogativă exclamativă*)

Ai grijă de tine, feciorașule! (*imperativă exclamativă*)

c) după aspectul verbului-predicat, propozițiile se împart în:

a) *afirmative* (Ea a răspuns la întrebare.)

b) *negative* (Ea n-a răspuns la întrebare.), când de obicei apare **nu** sau **nici**.

Exersați!

49. Citiți dialogul. Determinați tipul propozițiilor după:

- a) scopul comunicării,
- b) intonație,
- c) aspectul predicatului.

O fetiță își întreabă prietena care se ține de cap:

- Ce-ai pățit, dragă?
- Mă doare capul.
- Nu minți?
- De ce crezi că mint?!
- Capul nu doare. Capul e de os!

✓ Alcătuiți o întâmplare hazlie, cât mai aproape de simțul umorului. Utilizați diverse propoziții după scopul comunicării.

50. Citiți cu atenție regulamentul comportării elevilor în școala dumneavoastră. Determinați stilul regulamentului. Analizați fiecare regulă în parte și constatați dacă au fost cuprinse toate aspectele vieții școlare.

re. Sfătuiți-vă, apoi formulați patru recomandări de comportare corectă la școală. Formulând sugestiile, țineți cont de cerințele stilului oficial-administrativ. Caracterizați propozițiile-recomandări după criteriile cunoscute.

N 1-4 51. Citiți în gând proverbele. Determinați tipul propozițiilor după aspectul predicatului. Citiți-le cu voce pe cele negative.

1. Fiecare pune bucuros șaua pe iapa vecinului. 2. Cîinele flocos numai lui își ține cald. 3. Aurul nu se unește nici cu fierul, nici cu oțelul. 4. Pădurea de coada toporului moare. 5. Pomul pădureț rodește pădurețe. 6. Haina străină nu ține cald.

- ✓ Prezentați, în scris, printr-o propoziție, interpretarea pe care o dați fiecărui proverb.
- ✓ Formați pluralul cuvîntului «șaua».
- ✓ Analizați sintactic enunțul № 1.

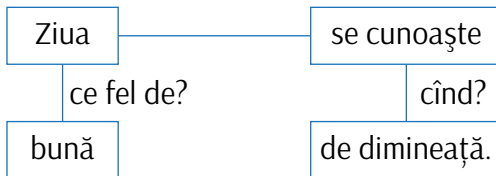
 52. Vecinul dumneavoastră s-a strecurat grăbit printre pasagerii ce urcau în autobuz, s-a așezat pe scaunul din față, ocupînd două locuri, și a strigat: «Mamă, mișcă-te mai repede. Ți-am ocupat și ție loc!» Mama s-a apropiat de fecior, s-a aplecat și i-a șoptit:... Ce anume?

- ✓ Identificați tipul propozițiilor după structură (cunoscute), folosite la exprimarea «șoaptei» mamei.
- ✓ Formulați zece reguli de comportare, foarte importante pentru dumneavoastră, de care vă conduceți în viață.

53. Prezentați grafic structura enunțurilor, plasînd fiecare cuvînt într-un dreptunghi și indicînd prin linii legătura dintre cuvinte. Efectuînd schema, țineți cont de următoarele: la nivelul superior se plasează subiectul și predicatul, părțile secundare își află locul sub elementele regente.

Model: Ziua bună se cunoaște de dimineață.

1. Nelegiuitorului îi răsplătește necredinciosul. 2. Vorba de rău mai lesne se crede. 3. Mincinos pe mincinos nu poate înșela. 4. Jarul din spuză rău te arde. 5. Din gura omului bun vorba de rău nu iese niciodată.

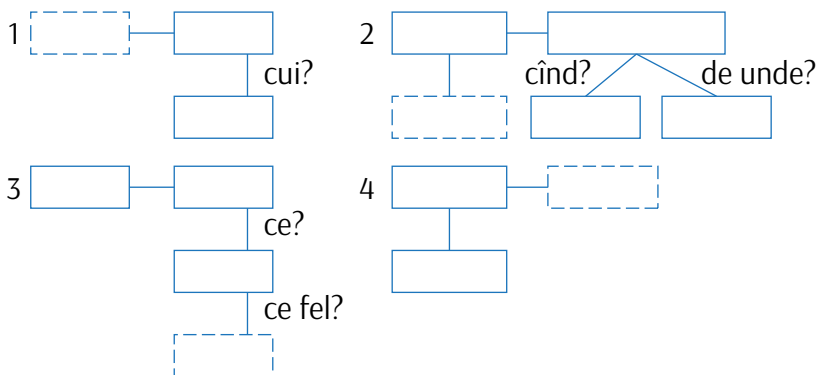
- ✓ Improvizați, în scris, un dialog de tipul *întrebare-răspuns* cu colegul de bancă în baza proverbului ilustrat. Rezumați, oral, în trei enunțuri dialogul improvizat.

N 1-4 54. CERCETAȚI! Scrieți, în fiecare dreptunghi simbolul părții de propoziție. Dreptunghiul punctat marchează partea de propoziție care lipsește. Determinați, după semnele

Cine sapă groapa altuia,
cade el în ea

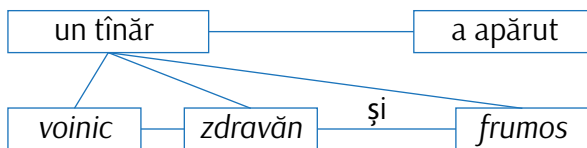
propuse, tipul fiecărei propoziții după structură: bimembră sau monomembră?

- ✓ Conform schemelor propuse, construiți enunțuri.
- ✓ Realizați o informație orală despre partea de vorbire prin care este exprimat predicatul din propoziția № 3.

55. Între părțile de propoziție de același fel se stabilește legătura de coordonare. În timpul prezentării grafice a structurii enunțurilor cuvintele legate prin coordonare se află la același nivel. De exemplu: *A apărut un tînăr voinic, zdravăn și frumos* grafic va arăta astfel:

- ✓ Citiți cu voce enunțurile. Determinați în care din ele sînt prezente părți de propoziție omogene. Desenați schemele acestor enunțuri.

1. Din gura mincinosului nici adevărul nu-l crezi. 2. Cu cheie de aur și de argint deschizi orice ușă. 3. Nu scoți ușor mielul din gura lupului. 4. Cu vreme și cu răbdare și frunza de dud se face mătase.

✓ Prezentați, în scris, interpretarea dumneavoastră a enunțului № 2.

56. Exprimați-vă viziunea despre tabloul lui A.Cibotaru «Pe litoral».

A. Cibotaru «Pe litoral»

N 1-2 57. Citiți dialogul. Precizați tipul propozițiilor după criteriile cunoscute. Plasați semnele de punctuație care lipsesc și motivați utilizarea lor.

Unde-i fost tu ciobănașe	Vreau să-mi cânte
La pădure	Cît mai vesel!
Ce-ai cătat tu ciobănașe	Ce cîntare te îndeamnă
Lemn de fluier	Ciobănașe?
Și crenguța ți-ai ales-o	Despre Patria natală
Mi-am ales-o	Despre pace.

(P. Cruceniuc)

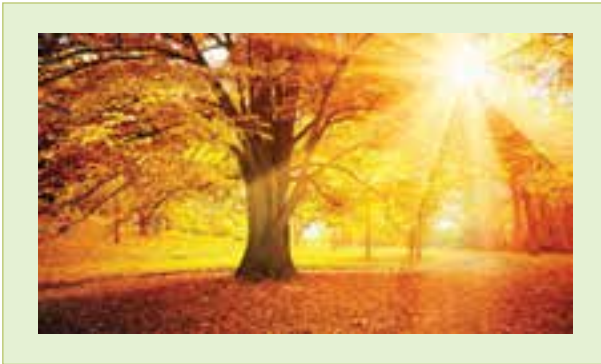
✓ Rezumați în trei propoziții dialogul.

N 3-4 58. Citiți propozițiile. Traduceți-le în limba moldovenească, apoi determinați felul lor după structură: dezvoltate sau nedezvoltate?

1. Осінь золотиста ще сміється листям. (В. Івасюк)
2. Вересень золото сипле під ноги! (Т. Севернюк)
3. Пахне в'ялим листом. (Н. Кибальчич)
4. Осінь золота тихо й ніжно ходить. (К. Перелісна)

«Aurul toamnei»

✓ Alcătuiți trei propoziții în care se va vorbi despre toamnă, apoi traduceți-le în limba ucraineană. Subliniați părțile principale.

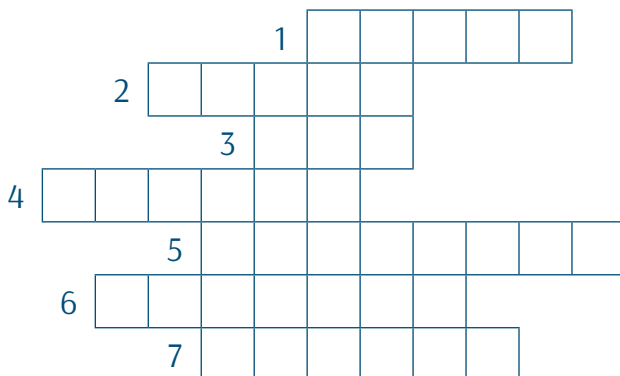
59. Sarcină pentru cei ingenioși. Anagramați, adică schimbați locul literelor încurcate din aceste cuvinte în așa fel, ca să căpătați denumirile a zece profesii:

tilcanob
tristacort
otcar
cnaemic

rotăvăvîn
nemcarboi
crostnocurt

rarefi
ogmaron
dosur

N 1-2 60. Dacă veți scrie corect sinonimele substantivelor date, veți obține pe verticala evidențiată un substantiv care denumește o ramură sau... un mare povestitor.

- 1. prunc –
- 2. pădure –
- 3. zăpadă –
- 4. cărare –

- 5. junețe –
- 6. țipăt –
- 7. groază –

CLASIFICAREA PROPOZIȚIILOR DUPĂ STRUCTURĂ

 61. Citiți propozițiile. Dezvoltați propozițiile monomembre nedezvoltate.

1. Și abia plecă bătrînul... Ce mai freamăt, ce mai zbu-
cium! (M. Eminescu) 2. Noapte. Vînt. Ninsoare. Lună./Vi-
for alb și dor de-o noapte bună. (L. Deleanu) 3. Seara. Soa-
rele se lasă după coama dealului.(I. Cutcovețchii) 4. Amurg.
Dar parcă nu mai vrea s-apună, /Stă soarele, întreg, pe ori-
zont. (P. Mihnea)

- ✓ Care este sensul cuvîntului «coama» în exemplul № 3. Aflați cu ajutorul *Dicționarului explicativ* alte sensuri ale acestui cuvînt.
- ✓ Descrieți, într-o jumătate de pagină, un amurg de seară, utilizînd comparație, epitete, repetiție și antiteză. Subliniați-le.

Repere teoretice

- **După structură**, propozițiile se clasifică în *bimembre* (ambele părți principale sînt de față sau se subînțeleg ușor) și *monomembre* (lipsește una din părțile principale și nici nu se subînțelege).
- **Propozițiile bimembre** se clasifică, la rîndul lor, astfel:
  - a) **personale**, cînd subiectul este exprimat sau omis, dar se subînțelege ușor. *Exemple:*
Copilul desenează.
Desenează un soare.
  - b) **personale nehotărîte**, cînd subiectul lipsește, iar predicatul poate fi în raport cu un subiect subînțeles — nume la persoana a III-a. *Exemple:*
Pe Luminița au lăudat-o pentru munca sîrguincioasă.
A mîncat rușinea cu mămăliga.
  - c) **personale generalizatoare**, cînd subiectul lipsește, iar predicatul poate fi în raport cu un subiect subînțeles — pronume la persoana a II-a. *Exemple:*
Vrei bine, fă bine.

Nu făgădui ce nu poți îndeplini.

- Conținutul propozițiilor generalizatoare poate fi atribuit nu numai persoanei a II-a, ci oricărei persoane care s-ar afla în asemenea împrejurări. Au structură de propoziții generalizatoare multe proverbe și zicători.

Exersați!

☺ **N 1-2 62.** Citiți în gând propozițiile, apoi ordonați-le pentru a forma un text coerent. Identificați părțile principale. Caracterizați propozițiile după criteriile cunoscute.

1. Deodată s-a aprins cerul. 2. În mii de culori a licărit un nouraș. 3. S-au luminat vîrfurile dealurilor. 4. Din rîpi și văgăuni au început să fugă umbre. 5. Pe vale s-au revărsat razele aurii ale soarelui. 6. Încet și măreț se ridică soarele deasupra codrilor. 7. Din toate părțile se aud glasurile gospodărilor. 8. Cu huruitul căruțelor se amestecă nechezatul cailor. 9. Departe, pe drumurile cîmpurilor, aleargă camioane. 10. Tot mai sus se ridică soarele. 11. Peste tot umblă oameni.

(F. Ponomari)

- ✓ Determinați stilul și tipul textului.
- ✓ Explicați sensul expresiei «s-a aprins soarele».
- ✓ Descrieți, oral, dimineața zilei de astăzi. Folosiți propoziții bimembre diverse ca structură.

63. Citiți cu voce doar substantivele ortografiate corect.

Dojană/dojeană; înșeală/înșală; orhidee/orhideie; fe-restrău/fierăstrău; disident/dizident; ruczac/ruxac/rucsac; estradă/extradă; eczemă/ecsemă/exemă.

Situație: Sînteți o floare de cameră cumpărată recent. Propuneți cumpărătorului cîteva acțiuni de protejare și ocrotire, de îngrijire a dumneavoastră. Apoi, mulțumit (ă) că stăpînul (a) a ținut cont de propuneri, improvizați un monolog cu următorul început: «Ura! Sînt cea mai fericită floare de pe pămînt! Duc o viață de invidiat...» Utilizați propoziții bimembre ca tip.

N 3-4 64. Citiți propozițiile și stabiliți tipul propozițiilor bimembre. Identificați modul, timpul, persoana verbelor din enunțurile №№ 1,2.

1. Făt-Frumos luă alți cai din grajdul Ghenarului. De data aceasta plecă noaptea. (M. Eminescu) 2. Mă pu-sei pe gînduri. Cîte idei triste și vesele trecură în cîteva minute prin mintea-mi. (V. Alecsandri) Pe bădița Vasile l-au prins, la oaste, cu arcanul. 4. Bate șaua să se priceapă calul. 5. În sat îl socoteau gospodar în rînd cu lumea. (I. Druță)

- ✓ Povestiți, oral, cum a fost prins cu arcanul bădița Vasile din «Amintirile ...» lui (I. Creangă)
- ✓ Astăzi se aplică «aceeași metodă» de a-i lua pe tineri în armată — flăcăii din satul (orașul) dvs.?

65. Citiți propozițiile. Determinați felul propozițiilor bimembre. Subliniați, în fiecare enunț, temelia gramaticală.

1. Munca îl *înnobilează* pe om. 2. Lucrăm în fiecare zi. 3. Pe el l-au invitat la o serată literară. 4. Voievozii se îmbrățișară și intrară în cort. (S. Lesnea.) 5. Au plecat fără a ne anunța.

- ✓ Motivați scrierea cu doi de «n» a cuvântului evidențiat.
- ✓ Inventati o istorioară în care ați putea încadra și enunțul № 1. Povestiți-o colegilor.

66. Citiți textul, exersând intonația potrivită. Determinați tema, ideea textului. Expuneți detaliat textul.

Mama nu era

A căzut pe neprins de veste. A căzut când nimeni n-o aștepta. Era mare, cristalină. Era amară. Dar era curată sinceră, nefățarnică. Venea dintr-un suflet neprihănit, dintr-un ochi visător, dintr-o inimă tristă. Venea nechemată, dar cu o mulțime de martori. O ploaie întegă de lacrimi. Se vede că s-au rupt din locul lor stîrnind o furtună, o inundație, înecînd șoaapte, suspine, cuvinte.

Curgeau doar lacrimile. Sărate. Amare. Nedorite. Curgeau și capătul lor nu se vedea. Se auzeau încurajări. Veneau mîngîieli. Unele lacrimi erau șterse, dar veneau altele în loc: mai fierbinți, mai amare. Ce împărăție mare o fi avut ele acolo de erau așa de multe! Și nimănui nu dădeau ascultare.

Nu le vedea doar Mama. Doar ea le putea opri. Doar ei ele se supuneau. Pe ea o ascultau. Dar Mama nu era...

(D. Vidalco)

- ✓ Характеризаți, după criteriile cunoscute, propozițiile bi-membre.
- ✓ Identificați în text propozițiile monomembre.
- ✓ Realizați un text coerent: «Hai să discutăm, mamă!» Stăruiți-vă să folosiți propoziții diferite după structură.

Repere teoretice

• **Propozițiile monomembre** sînt de două feluri:

a) nominative (alcătuite numai din subiect exprimat printr-un substantiv cu sau fără cuvinte determinative):

Iunie. Prima lună de vară. (G. Gheorghiu);

b) impersonale (alcătuite numai din predicat; subiectul lipsește și nici nu poate fi subînțeles).

• Predicatele propozițiilor impersonale sînt exprimate prin:

a) verbe impersonale care numesc fenomene ale naturii:

Se înseninase. Nu mai ploua. (V. Roșca);

b) verbe personale însoțite de pronumele reflexiv **se** și folosite cu sens impersonal: *a se gîndi, a se crede, a se lumina, a se cere, a se afirma, a se vorbi, a se spune, a se ști, a se obișnui, a se permite* ș.a.

1. În sat *se vorbea* despre întîmplarea de ieri. 2. În livadă *se vedea* ca ziua;

c) verbe personale utilizate cu sens impersonal: *a miroși, a merge, a veni, a reieși* ș.a.

În casă *mirosea* a busuioc. (M. Cibotaru);

d) verbele *a fi*, *a se face*, însoțite de un substantiv sau adverb, exprimând diverse stări (psihice sau fizice) ale omului și fenomene ale naturii.

Mi-i dor de casa părintească. (G. Gheorghiu) *În casă s-a făcut cald.*

- Problema clasificării propozițiilor după structură trezește discuții și controverse. Spre exemplu, propozițiile cu verbe reflexive impersonale (tip: *se zice*, *se aude* ș. a.) și cele cu așa-numitul subiect logic în dativ (tip: *mi-e foame*) unii lingviști le consideră bimembre, deoarece ele sugerează atât persoane gramaticale, cât și logice.
- Toate tipurile de propoziții bimembre și monomembre pot fi *dezvoltate* și *nedezvoltate*.

Exersați!

① **N 1-2 67.** Citiți propozițiile. Clasificați-le pe cele monomembre în nominative și impersonale.

1. Careta cu patru cai se mișca de-a lungul armatei ce se retrăgea spre Nistru. Petru tăcea. Și Cantemir. (V. Ioviță)
2. Un semnal. Se face leniște. Se sting zîmbetele. (B. Istru)
3. Mă doare, mi-i jale că-n viață am rămas puțini. (G. Meniuc)
4. Mi-i dor de copii, de glasurile lor argintii. (E. Bucov)
5. Drumul duce... Frământat de câte ori de talpa aspră de țăran... (A. Lupan)

- ✓ Identificați pronumele; determinați felul lor.
- ✓ Explicați sensul expresiei «glasuri argintii». De ce «argintii»? Motivați-vă răspunsul prin 2-3 enunțuri.

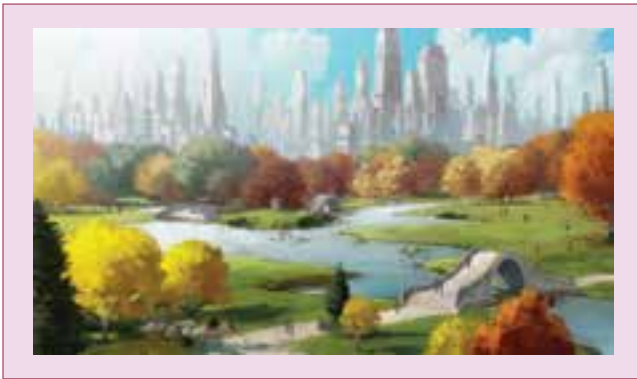

68. Citiți în gând. Explicați structura propozițiilor nominative, apoi transformați-le pe cele nedezvoltate în dezvoltate.

1. Liniște. Pace. Satul doarme un somn mocnit. (A. Șalari.)
2. Un fluier prelung. Trenul se oprește. (N. Costenco)
3. Un parc ca-n basme. Un student trece pe stradă. (Em. Bucov)
4. Lumină. Vorbe. Învălmășeală. (A. Șalari)
5. Zgomot. Întrebări. Priviri. Surîsuri/Cîntece și iară întrebări. (P. Cruciuc)

✓ «Un parc ca-n basme.» Încercați să-l descrieți (scris); utilizați, în text, și propoziții monomembre.

Un parc ca-n basme

69. Citiți expresiv, cu maximă atenție versurile poetului și prozatorului ucrainean, Laureat al Premiului Șevcenko, Igor Kaciurovski și ale poetului-academician moldovean Andrei Lupan, Laureat al Premiului de Stat al Moldovei. Determinați ce este comun între aceste texte: tema? ideea? eroul? Intitulați-le și motivați-vă alegerea-opțiune.

1

Шляхетні не царі й не королі –
Я чув од батька істину єдину:
Насправді ушляхетнює людину
Лише синівська праця на землі.

2

Наїздивсь я світами й находивсь,
Та маю вірш — йому не буде зносу,
А коли вперше взяв у руки косу,
Здалось мені — з косою й народивсь

3

Мої думки й бажання ще живі:
Радіючи духмяному світанню,
Я «ручку» ще б хотів пройти останню
По молодій і росяній траві...

(I. Kaciurovski)

1

...Ți-or fi nemărginite cîmpiile cu roadă,
ca oceanul cel fără de zare,
și numai soarele s-a ischiti să vadă
pîn'unde au cîmpiile hotare.

2

Și tot vor tremura, de frunze grele,
păpșoaietele și grîiele în valuri,
vor străjuți păduri de vii pe dealuri
și-or rîde limpezi apele-ntre maluri,
cînd va răzbate vara peste ele.

3

Iar către dealuri oameni de la țară
Vor merge cu mașinile-nfrățite,
În largul verde-or răsuna tractoare,
Cum bate inima fierbinte-n piept de țară.

(A. Lupan)

- ✓ Fragmentele propuse sînt extrase din două poeme: «Selo» de I.Kaciurovski și «Sat uitat» de A. Lupan.

Așa vedea viitorul satului A. Lupan în anii 30 ai sec. XX. Povestiți (8-10 enunțuri) cum arată satul contemporan, care sînt ocupațiile și grijile țăranului, cum îi este viața. Formulați 10 propuneri ce vizează viitorul satului de astăzi: «Satul meu în sec.XXI».

- ✓ Selectați din poezia lui I.Kaciurovski 2 propoziții bimembre. De cîte feluri sînt, în limba ucraineană, propozițiile bimembre și monomembre.

 70. Citiți cu voce propozițiile. Transformați, unde este posibil, propozițiile bimembre și monomembre.

1. Plouă neîncetat. Se organizează lupta cu inundațiile. 2. A venit primăvara. Soarele încălzește bine. Zilele sînt calde. 3. Era la început de iunie. Cerul era cenușiu. Noapțile tundrei au fost întotdeauna albe. (N. Costenco) 4. Luna scăpătase din *zenit*. O străjuia marea *constelație* a Orionului. (F. Vidrașcu)

✓ Explicați, utilizînd *Dicționarul explicativ*, sensurile cuvintelor evidențiate..

✓ Vă plac nopțile de vară? Formulați-vă gîndurile într-un text coerent cu titlul: «Sub un salcîm sta-vom noi, dragă, noaptea întregă!» Descrieți, folosind diverse mijloace artistice, acea noapte.

N 3-4 71. Citiți în gînd textul. Modificați-l astfel ca în conținut să apară cîteva propoziții nominative. Intitulați textul. Povestiți succint (scris) textul imaginîndu-vă un alt sfîrșit al lui.

Undeva, pe fărîma de univers se alcătuiau două lacuri, ambele din aceleași motive. Se formau din vise neîntemeiate. Pe zi ce trecea, în apa lor se scăldau sentimente profunde și curate. Ora anumită era stabilită de sentimentele lor. Mereu, seara pe amurgite, se scăldau în apa lină a lacului, prin vis, cu ființa dragă.

Așteptarea pentru ei era hrana sufletului fiecăruia, sperînd pornirea unuia spre celălalt. Totul părea un basm.

Dar *să fi fost* oare pe-aceiași lac? Sigur, la mijlocul lui mereu avea să se înalțe o corabie construită de sentimente reciproce.

Dar se așteptau pe lacuri diferite..., de aceea corabia traversa gîndurile ambelor ființe rătăcite în infinit, și nu lacul cu vraja lui de ademenire.

(V. Grecu)

- ✓ Ce ar trebui să întreprindă cele două ființe, ca să nu se mai aștepte pe lacuri diferite? Prezentați cîteva sfaturi (5 enunțuri.)
- ✓ Analizați morfologic sintactic cuvîntul evidențiat.

 72. Citiți propozițiile; caracterizați-le după structură făcînd unele notițe pe caiet.

1. Floare-de-colț. Simplă, candidă, onestă. Solitară. Floarea-de-colț este dublată de frumuseți. E floarea florilor. Lîngă ea gîndești emoția. ... . Floarea-de-colț, minune pe bolți. (V. Malev) 2. Timpul ucide cuvîntul. Viața taie ața, nimicește speranța. (E. Vasluianu)

- ✓ Scrieți în decursul a 7 minute orice vă trece prin gînd în legătură cu exemplul № 2. Citiți cele scrise și marcați cu

linii ideile pe care le desprindeți, considerându-le ca cele principale. Dezvoltați prin câte 2-3 enunțuri ideile înregistrate. Ordonăți ideile și produceți textul reflexiv. Citiți-l colegilor, în clasă, notați, pe o foaie aparte, obiecțiile lor. Acasă, rescrieți textul în lumina observațiilor, care vi se par rezonabile, făcute de colegi.

VOCABULAR

reflexiv — meditativ.
rezonabil — acceptabil, convenabil.

73. Citiți textul. Evidențiați părțile lui componente. Determinați stilul. Alcătuiți planul de idei după care veți expune, selectiv, textul.

Mitologia moldovenească

Mitologia este un ansamblu de reprezentări fantastice ale oamenilor, create în încercarea lor de a explica originea lumii, a fenomenelor naturii ș. a.

Mitologia moldovenească stă la baza descântecului, a poveștilor fantastice, a orației de Anul Nou, a multor colinde, tradiții, legende, cîntece lirice ș.a.

Personajele mitologiei moldovenești pot fi clasificate astfel:

a) «responsabili principali» ai unor medii de importanță vitală pentru om (Drăgaica, Paparuda, Caloianul, Doamna-Florilor...), iar pe lângă aceștia — «specialiști» (Strîmbă-Lemne, Sfarmă-Piatră, Taurul-Pămîntului, «profesioniști» (Lungilă, Ochilă, Păsărilă, Flămînzilă) și făcători de rele (Vîntu-Rău, Știma-Apei, Deochiul, Ciuma, Moartea...);

b) stăpîni ai lumii (Soarele, Luna, Miez-de-Noapte, Luceafărul...).

Paralel cu aceștia acționează personaje-mulțimi: zmei, balauri, strigoi, zîne, ursitoare, sînziene ș.a. Sub influența ideologiei creștine unele personaje ale păgînismului au fost supranumite cu porecle noi: Necuratu, Ucigă-l Crucea, Sfînta-Vinere, Sînchetru ș.a.

Pe baza unor aspecte ale mitologiei moldovenești au fost create cîntece eroice, lirice, poeme.

(După «Vreau să știu»)

- ✓ În unele sate se mai practică pînă astăzi «Paparuda», un obicei venit din moși-strămoși. Întrebați-i pe bunici, părinți și aflați care este rostul Paparudei-eroina.

Paparuda

- ✓ Răspundeți, documentîndu-vă, la întrebarea: «Ce tendință se observă în cultura actuală a moldovenilor?»

VOCABULAR

- mitologie** — totalitatea miturilor create de un popor sau de un grup de popoare înrudite.
- orație** — conăcărie.

N 1-2 74. Caracterizați propozițiile date după modelul ce urmează, dar nu înainte de a le citi.

Model: Stăm la straja păcii pe pământ. —
propoziție sine stătătoare, enunțiativă, afirmativă, neexclamativă, bimembră personală, dezvoltată.

1. Li s-au povestit lucruri interesante. 2. Nu face din țințar harmăsar. (C. Negruzzi)

3. Plouă, fulgeră. 4. Pace. Inimi zvîcninde de fericire. (E. Damian) 5. Fericirea noastră se află în mâinile noastre.

✓ Demonstrați (6 dovezi-mărturisiri) în scris că «fericirea se află în mâinile dumneavoastră».

N 1-4 75. Construiți schema recapitulativă la tema «Criteriile de clasificare a propozițiilor», apoi caracterizați propozițiile din textul «Toamna», utilizând schema construită.

E toamnă-afară. De pe ramuri de aur frunzele se desprind și, adunîndu-se în valuri, încet și trist cad la pământ.

Rugina toamnei se atinge de tot ce-i încă verde pe ram. Și toată ziua ninge. Ninge cu frunze ce lovesc în geam.

Ninsoare de toamnă. Ninsoare de aur.

✓ Explicați sensul îmbinărilor: *ramuri de aur; rugina toamnei; ninsoare de aur.*

✓ Determinați tipul relațiilor de subordonare dintre termenii acestor îmbinări.

✓ Clasificați părțile de vorbire din alineatul II în flexibile și neflexibile.

✓ Încercați să redați cu ajutorul culorilor (pe o foaie de desen) conținutul textului «Toamna».

76. Vorbe din bătrâni. Citiți și meditați (oral — 5 enunțuri) asupra gândului exprimat de revista poloneză (ultimele enunțuri din text).

Călcîiul lui Ahile

După cum povestește legenda greacă, zeița Tetis, mama eroului Ahile, în grija ei de a-l apăra de orice primejdie, l-a cufundat în Stix, râu din Infern, a cărui apă te făcea invizibil. Zeița, când l-a scădat în apă, l-a ținut de călcîi, încît Ahile a devenit invulnerabil, cu excepția călcîiului de care l-a ținut Tetis. Și, într-adevăr, eroul a murit în războiul Troiei, nimerit de o săgeată tocmai în călcîi. De aceea expresia servește spre a semnala locul vulnerabil, principala slăbiciune a unei persoane. Se poate utiliza și în alte situații; de pildă, atunci când se descoperă partea defectuoasă din argumentația cuiva, se spune că i-a găsit «călcîiul lui Ahile».

«La unii oameni călcîiul lui Ahile se află sub pălărie», scrie o revistă poloneză.

VOCABULAR

vulnerabil	— atacabil, slab.
invulnerabil	— care nu poate fi rănit; apărat.
defectuos (ă)	— cu neajunsuri.

✓ Care este îmbinarea stabilă de cuvinte în acest text?

77. Citiți îmbinările stabile și găsiți, pentru ele, echivalente:

a i se aprinde călcâiele — a fugi;

a băga în draci — ... ;

a da ortul popii — ... ;

a pune mâinile pe piept — ... ;

a-și prinde pofta — ... ;

a-și lua inima-n dinți — ... ;

a face praf și pulbere — ... ;

✓ Încadrați într-un text coerent (8 enunțuri) expresia *a-și lua inima-n dinți*.

78. Urmează câteva expresii. Citiți-le. Oral, explicați sensul direct al acestora, apoi interpretați sensul lor figurat.

A se spăla pe mâini; a pune mîna pe ceva; a fi legat de mîini și de picioare; coadă de topor; n-a pus piciorul; a pune piciorul pe grumazul cuiva.

✓ Alcătuiți, în scris, 4 enunțuri în care vor figura două din expresiile de mai sus: o dată cu sens direct, a doua oară — cu sens figurat.

✓ Ați fost numit (ă) vreodată «coadă de topor»? Dar altcineva? În ce împrejurări și de ce?

79. Cunoscutul poet moldovean Liviu Damian, referindu-se la înțelepciunea poporului, a zis:

«*bun ca o pîine caldă*», «a-i ieși înainte cu pîine și sare», «a mânca pîinea și sarea cuiva», «*a-i lua pîinea*»

de la gură» sau «cine ține pâinea și cuțitul în sînul altuia de multe ori rabdă de foame»...

- ✓ Explicați, în scris, semnificația expresiilor evidențiate.
- ✓ Ca orice gospodină, mama dvs. coace pâine. Prezentați «pașii» pe care îi efectuați dumneavoastră pînă la momentul cînd pune cu grijă, pe un prosop curat, pe masă, pâinea puhavă și gustoasă.
  1. Cerne făină.
  2. ....
  3. .... (continuați).

80. Cursul școlar prevede și studierea unei limbi străine. Scrieți cinci expresii din limba străină pe care o studiați. Traduceți-le în limba moldovenească și descifrați, oral, sensul. Traducerea lor mot-a-mot este posibilă?

 81. Cum credeți, este necesară, binevenită studierea îmbinărilor de cuvinte? Formulați trei argumente pentru răspunsul pe care-l veți da.

- ✓ Relatați o întâmplare care s-a produs recent. Stăruieți-vă să folosiți toate tipurile de propoziții: după conținut și structură, în care vor figura, uneori, îmbinări stabile de cuvinte.

82. Audiați textul, apoi expuneți-l detaliat după un plan compus (desfășurat). Selectați îmbinări stabile de cuvinte întîlnite în text. Alcătuiți șase întrebări cu trei variante de răspunsuri.

Mătușa Ecaterina

Pe mătușa Ecaterina mi-o amintesc de pe vremea când în copilărie, în drum spre școală o întâlneam destul de des. Și de câte ori o întâlneam, de atâtea ori încetineam, involuntar, pașii. Mi se părea nefiresc exteriorul acestei femei.

Mătușa trecea pe lângă mine cu pas mărunț, dar iute, ajutînd-se la mers cu un bastonaș cioplit din creangă de vișin. Și niciodată nu trecea cu deșertul. Ba ducea o creangă de copac, ba o sarcină de vreascuri, ba o căldare plină — ba una, ba alta.

M-a impresionat, cel mai mult, faptul că pînă și casa și-a făcut-o cu mîinile sale. Și-a clădit-o singură, adunînd și frămîntînd lutul, apoi zidind, palmă cu palmă, asemeni unei rîndunici, pereții casei.

Cînd mai apoi situația s-a schimbat, cînd satul a primit o altă înfățișare, iar cineva mai drăcos încerca să facă glume pe seama căsuței cam modeste, mătușa Ecaterina își apăra cu demnitate comoara, aruncînd cuvinte de ocară la adresa celui ascuțit la limbă. Și încheia apoi printr-o snoavă usturătoare: «S-a întîlnit, cică, odată Norocul cu Mintea. Mintea era tare rufoasă și Norocul o întrebă: «De ce ești în halul ista?» La care Mintea face: «Pentru că eu rup de la mine și dau la alții!» Mătușa termina printr-un zîmbet, facînd cu ochiul celor din jur, și își căuta de treabă.

Așa a fost ea, nu curăța pe nimeni de coajă. Spunea verde în ochi tot ce credea despre lenoși, fudui, lacomi sau despre cei cu mîna lungă.

Era harnică din fire și tare nu-i plăceau cei de tăiau frunze la cîini. Chiar și pe copii, cînd îi vedea bătînd mingea în timp ce acei din jurul lor nu-și vedeau capul de trebi, îi lua la rost, spunîndu-le că ea, pe cînd era de seama lor, ducea plugul de coarne și era mîna dreaptă a tatălui său.

Munca cu sete, cu plăcere. Și această femeie, pe care unii o dușmăneau pentru vorba-i plină de țepi, ne-a dat, fără să vrea, lecții de hărnicie.

Au trecut anii, iar povara lor a apăsas greu și pe umerii mătușii Ecaterina. Întîlnind-o într-o zi, ca pe vremea copilăriei, am îndrăznit să schimb cîteva vorbe cu dumneaei. M-a uimit simplitatea și bunătatea sufletului ei. Mi-a vorbit și despre căsuță, care acum înota în flori, una mai frumoasă decît alta, despre cărărușele de pe lîngă casă, bine îngrijite, ce duc din ogradă în diferite direcții: două la vecini, una la magazin, alta...

– Alta e împînzită de ciulini, aceea pe care va îndrăzni să treacă Moartea, mi-a zîmbit bătrîna și scînteii jucăușe i se aprinse în ochi. La cei 82 de ani ai săi mătușa Ecaterina era veselă și încă în putere.

Are fiecare sat oameni ca mătușa Ecaterina. De la acești oameni cu inima plină de frumos, copiii moștenesc astăzi dragostea de muncă, dragostea de viață, de pămîntul pe care s-au născut. Din partea noastră nu se cere nimic, decît doar o vorbă dulce, care să le încălzească sufletele și să le ușureze bătrînețea.

- ✓ Cînd se sărbătorește Ziua internațională a celor ajunși la adînci bătrîneți?
- ✓ Povestiți ce întreprindeți, personal și clasa dvs., în această zi. Dar școala dvs.?
- ✓ Realizați un proiect cum ar trebui să se petreacă această zi în școală.

Repere teoretice

- După prezența sau absența părților de propoziție, propozițiile sînt:

a) complete, cînd sînt alcătuite din părți principale și secundare, numai din părți principale sau în care lipsește o parte de propoziție, dar exprimă un conținut semantic deplin, înțeles pentru conlocuitor sau cititor:

1. *Fiica gazdei lucrează la uzină. (A. Buzuioc)* 2. *Viile se odihneau. (V. Malev)* 3. *Învățînd sistematic, vom obține rezultate bune în timpul atestărilor tematice.;*

b) eliptice (necomplete), în care sînt omise unele părți ale lor (principale sau secundare), dar se subînțeleg ușor. Ele au conținut clar numai în context și se întîlnesc de cele mai multe ori în dialoguri:

1. — *Tu cît ai să stai cu noi?*
— *Nu știi. (A. Marinat)*
2. — *Cine ți-a spus noutatea?*
— *Unchiul.*

- În propozițiile cu predicat-elipsă, locul acestuia din urmă îl ocupă, mai des, liniuța și, mai rar, două puncte:

1. *Evul e un cadavru, Paris-al lui mormînt.*
2. *Sufletul nostru: un înger, inima noastră: o liră. (M. Eminescu)*

Exersați!

83. Citiți propozițiile. Precizați care din ele sînt complete și care – eliptice. Oral, restabiliți verbul-predicat omis.

1. Cu un rac — tot sărac, cu un lucru mic — tot nimic. 2. Fața Ghenarului era înfricoșată, privirea — cruntă. (M. Eminescu) 3. Nu voi uita acea plimbare fantastică prin întunericul codrului. 4. Norodul striga în gura mare: «Capul lui Moțoc vrem!» (C. Negruzzi) 5. Ce bucurie! Nici o coamoară nu putea plăti acea izbîndă. (V. Alecsandri)

✓ Vă amintiți din ce operă e luat exemplul № 5? Repovestiți în scris un dialog din acest text.

84. Citiți expresiv textul. Exersați intonația potrivită.

Care va fi ea: monotonă, rapidă, solemnă? Caracterizați propozițiile complete după criteriile cunoscute.

Se zbate focul veșnic la mormîntul Soldatului necunoscut. Răsună recviemul peste cimitirul Piskariov. Aici odih-

nesc o jumătate de milion de jertfe omenești ale războiului. Răsună clopotul de alarmă din Buhensvald. Bat clopote peste coșurile înălțate în sus, asemeni unor mâini îndurerate din Hatîn. «Păziți pacea! Păziți pacea!» ne amintesc ele. Ea e dobândită petru voi cu prețul a peste douăzeci de milioane de vieți.

(«Din izvorul veșnic viu»)

- ✓ Ați vizitat vreun veteran al Marelui Război?
- ✓ Cu ce l-ați ajutat? Ce momente din amintirile lui de pe front v-au impresionat?
- ✓ Expuneți, în scris, un episod din amintirile veteranului.

85. Audiți dialogul în lectura colegului de clasă. Notați pe o foaie aparte câte propoziții eliptice conține dialogul.

Identificați: cine vorbește? care este relația dintre vorbitori? care este scopul celor care conversează?

– Dumneata ești Anica lui Grigore Păduraru? a întrebat-o șeful de post.

– Eu.

– Cu ce te-ai ocupat pînă acum?

– Am condus biblioteca sătească.

– Dar acum?

– Cu gospodăria.

– Și încă cu ce?

– Cu *nimic*.

– Ce cauți dumneata prin luncă în fiecare dimineață?

– Vițica.

(G. Adam)

- ✓ Aflați, în text, pronumele de politețe. Care pronume se numește de politețe?
- ✓ Analizați morfologic/sintactic cuvântul evidențiat.

86. Transcrieți propozițiile substituind liniuța cu predicatele care lipsesc. Citiți cu voce propozițiile căpătate după substituirea liniuței.

1. După ploaie — vreme bună.
  2. De la marginea satului spre răsărit — câmpii și câmpii.
  3. Deodată — zgomot, țipete, zîngănit. (A. Hîjdău)
  4. Pe cerul albastru — nici un nou raș. (Em. Bucov)
- ✓ Alcătuiți, în scris, o povestire (cu încadrarea persoanelor în subiect), după un plan compus, cu tema: «Vorba multă — sărăcia omului», avînd la bază o întîmplare din viața dvs. sau a altei persoane.

 87. Plasați, în locul predicatului-elipsă (●) semnul de punctuație necesar.

Citiți cu voce, respectînd intonația și pauza corespunzătoare, propozițiile obținute.

1. Lauda mincinosului ● bucuria nebunului.
2. Vorba lungă ● sărăcia-n pungă.
3. Cerul era albastru ● norii cenușii.
4. Acolo în răsărit sînt hoardele cele fără număr. Iar în fundul zării apusului ● Țara Moldovei. (M. Sadoveanu)

- ✓ Redactați o narațiune pornind de la pagina documentară № 317 din «Istoria Moldovei» (Chișinău, 2002) de V. Stati.

88. Citiți în gînd dialogul pentru a vă familiariza cu conținutul. Puneți semnele de punctuație care lipsesc și explicați necesitatea lor.

Ofițerul s-a îngălbenit. Reținîndu-se, a spus
Na-ți o bomboană
Nu vreau bomboana dumitale
De ce
Pentru că-i urăsc pe *toți* fasciștii
Ofițerul s-a sculat de pe scaun.
Ce-ai face dacă ți-aș *da* revolverul meu
Încărcat
Da
Te-aș împușca

(După V. Suhomlinskii)

- ✓ Determinați ce părți de propoziție reprezintă propozițiile eliptice.
- ✓ Analizați morfologic/sintactic cuvintele evidențiate.

89. Fiți atenți! În textul ce urmează au fost comise, intenționat, câteva greșeli. Citiți versurile, identificați greșelile și corectați-le.

Tu o frunză,	Știi ce fac?
Eu o frunză,	Un meleag.
Două frunze,	Tu un bulgăr,
Cînd sadună,	Eu un bulgăr,
Știi ce fac?	Iar doi bulgări
Un copac	Din țărîină,
Ție ții drag,	Împreună cînd s-adună,
Mie mii drag.	Știi ce fac?
Un copac	Un pămînt.
Cu alt copac,	Ție ții drag,
Împreună,	Mie mii drag.

(I. Vătamănu)

- ✓ Aflați, în text, propozițiile eliptice. Aplicați semnul de punctuație acolo, unde a fost omis predicatul.
- ✓ În tehnica scrierii libere, explicați sensul cuvîntului «meleag».

90. Lunar petreceți adunarea clasei. Cu siguranță, una din ele v-a pus pe gînduri prin tema abordată, prin cele spuse de colegi, prin dezbaterile care au avut loc. Discutați despre:

- tema adunării de clasă;
- data petrecerii adunării;
- situația prezenței: prezenți/lipsește;
- cine a condus adunarea;
- cine a participat la discuții (rezumatul alocuțiunilor);
- propunerile participanților;
- hotărîrile luate.

Repere teoretice

Procesul-verbal este un act cu caracter oficial, în care se consemnează un fapt, o situație sau desfășurarea unei ședințe, un act în care se redau, pe scurt, discuțiile și hotărârile unei adunări constituante.

- **Procesul-verbal** se referă la stilul oficial-administrativ și ține de formarea unor abilități ale omului contemporan.
- **Procesul-verbal** are următoarea structură:
  - ✓ Data.
  - ✓ Locul desfășurării adunării.
  - ✓ Persoanele invitate (dacă sînt).
  - ✓ Situația prezenței.
  - ✓ Prezidiul (președintele și secretarul).
  - ✓ Ordinea de zi.
  - ✓ Cursul discuțiilor (rezumatul alocuțiunilor).
  - ✓ Propunerile participanților.
  - ✓ Hotărîri și concluzii.
  - ✓ Semnătura președintelui și a secretarului.

91. Discutați, la început, în echipe, apoi în plen, cum veți petrece adunarea de clasă (ora clasei) cu tema: «Podoaba omului e înțelepciunea, podoaba înțelepciunii e calmul, podoaba calmului e curajul, podoaba curajului e blîndețea», despre propunerile înaintate și hotărârile care se vor lua. La încheierea discuțiilor, scrieți procesul-verbal al acestei adunări. La scrierea procesului-verbal să se țină cont de aranjarea în pagină a acestui text oficial:

Procesul-verbal № _____
al orei clasei (adunării de clasă)

_____ (locul)

din « _____ » _____ 2016

La evidență _____ elevi.

Sînt prezenți _____ elevi.

Lipsește: motivat _____ elevi.

nemotivat _____ elevi.

_____ Prezidiul adunării

_____ (numele, prenumele)

_____ Ordinea de zi:

_____ (denumirea problemelor)

1. _____
2. _____

S-a audiat

1. (Denumirea problemei (temei), numele referentului. Rezumatul alocuțiunii)

Au luat cuvîntul:

1. Numele participanților la adunare (rezumatul discuțiilor)

_____ Propunerile participanților

_____ Hotărîre
(textul hotărîrii)

Hotărîrea a fost adoptată unanim/cu majoritatea de voturi:

_____ pro, _____ contra.

Președintele adunării

(semnătura)

Secretarul

(semnătura)

VOCABULAR

- plen** — adunare la care participă totalitatea membrilor.
alocuțiune — cuvântare, discurs.
a adopta — a primi.

92. Citiți expresiv, cu voce, textul. La lectura a doua a lui cronometrați timpul. Dacă într-un minut ați citit 110 cuvinte, ați acumulat punctajul maxim.

Tovarăș de drum

Într-o dimineață de vară i-am șoptit nepoțelei de cinci anișori: «Pregătește-te!»

- Mergem la bunica? m-a întrebat ea bucuroasă.
- Desigur, doar am promis.

Mamă-sa a reproșat:

- Unde vă duceți? *Uitați-vă* ce se petrece afară!

Ploaia ce turna cu găleata și vîntul puternic nu ne-a speriat. Ne-am pregătit repede. Am dat pe la cofetărie de-am cumpărat bomboane, biscuiți proaspeți și am plecat la gară. Trenul întîrzia și noi am înghețat de-a binelea.

Aflîndu-ne în vagonul cald, nici n-am observat că mai avem «un tovarăș de drum» — o vrăbiuță. Ea și-a găsit un loc potrivit pe polița de sus a cupeului și privea curioasă prin părți.

– Ia uită-te, vrăbiuța nu se teme de nimeni! mi-a spus, mirată, nepoțica.

- Înseamnă că ea știe: oamenii nu-i vor face nici un rău.

– Hai s-o hrănim, a continuat ea.

– Bine, am căzut eu de acord. Pune pe măsută fărîmituri de pîine, iar singură treci într-o parte.

Recunosc, nu eram convinsă că vrăbiuța va primi mîncarea oferită. Dar, spre marea noastră bucurie, ea nu ne-a refuzat! După ce a mîncat pe săturate, vrăbiuța a dat din căpșor a mulțumire (așa ne-a părut nouă) și a zburat înapoi, la locul vechi.

– Uite, dragă, cît-îi de îndrăzneată! s-a mirat un bătrînel, vecinul nostru. Nu se teme de nimeni!

Cînd ne apropiam de stația unde trebuia să coborîm, nepoțica s-a apropiat încet de vrăbiuță și a întreat-o: «Mergi cu noi!»

Cînd trenul s-a oprit, am deschis larg ușa vagonului și tovarășul nostru de drum a ieșit ușurel, neuzit.

Nici nu vă puteți imagina cît de fericită era nepoțica! I-a povestit bunicuței, cu lux de amănunte, istoria cu vrăbiuța, în speranța că la înapoiere o va mai întîlni încă o dată.

- ✓ Expuneți detaliat ceea ce s-a petrecut în vagon.
- ✓ Alcătuiți un eseu despre unul din prietenii noștri necuvîntători, în care n-ar lipsi dialogul. Luați, drept moto al eseului, proverbul: «Orice lucru are frumusețea lui, dar nu oricine o vede».
- ✓ Motivați utilizarea liniuței în cuvintele evidențiate.
- ✓ Caracterizați, după criteriile cunoscute, propozițiile din ultimul alineat.

 92. Citiți textul. Expuneți-l oral, selectiv, după un plan alcătuit. Determinați tema și ideea textului.

Limba și comunicarea

Vorbirea este un proces de exprimare a gîndurilor, sentimentelor cu ajutorul mijloacelor de limbă. Pentru a pu-

tea vorbi într-o limbă oarecare, trebuie s-o cunoști, adică să posezi cuvintele necesare pentru exprimare, modalitățile de modificare a cuvintelor, de îmbinare a acestora în propoziții, fraze. Atunci când recurgem la vorbirea orală, trebuie să cunoaștem și normele de accentuare a silabelor, de pronunțare a anumitor sunete din cuvânt. Iar dacă așternem gândurile în scris, mai trebuie să cunoaștem anumite reguli ortografice, punctuaționale.

Vorbirea poate fi perfectă sau mai puțin perfectă. În primul caz avem de-a face cu nivelul superior al vorbirii. Cultura vorbirii, sau așa-numită vorbire perfectă, constă în relatarea care nu conține greșeli (ortografice, de punctuație, gramaticale), e lipsită de neajunsuri de conținut și limbă. Cultura vorbirii se caracterizează prin următoarele trăsături: *corectitudinea* sau respectarea normelor, *caracterul logic* sau legătura firească dintre gânduri, dintre părțile componente ale textului, *expresivitatea*, adică capacitatea textului de a influența asupra celui care ascultă sau citește, *exactitatea* utilizării cuvintelor, *evidența situației comunicative*, ceea ce ar însemna că vorbitorul sau cel care scrie ține cont de condițiile concrete în care are loc expunerea.

Studiind limba maternă, învățăm a vorbi și a scrie frumos și corect; corectitudinea exprimării își găsește expresie în respectarea normelor ortografice, punctuaționale, gramaticale, iar frumusețea exprimării se obține prin exactitatea celor relatate, laconism, puritate, expresivitate, caracterul logic, prin ajustarea mijloacelor de expresie la condițiile și scopul relatării.

Cuvintele, ca și tot ce e viu, au nevoie de mediul favorabil de viață, exprimând o stare spirituală, o gândire. Forța cuvântului depinde de convingerea celui care îl rostește,

de tandrețe, de pasiunile sale. De multe ori auzim plîngeri de felul acesta: n-am cuvinte, nu găsesc cuvîntul potrivit. Chestia e că insul în cauză nu se neliniștește de faptul că nu are ce exprima, că nu se ocupă de cultivarea gîndurilor, sentimentelor sale, dînd toată vina pe cuvinte.

VOCABULAR

- ajustare** — potrivire.
laconic — scurt, concis.
tandrețe — gingășie, duioșie, afecțiune.

- ✓ Descifrați, într-un eseu de 1,5 pagini, sensul citatului: «Și mama, și graiul sînt două valori, două icoane, care te depășesc, care nu pot fi depășite decît cu dragoste. Două valori — cele mai pașnice comori din lume, care nu ridică sabia.» (I. Vatamanu)
- ✓ Răspundeți desfășurat la întrebarea: «Cum îmi perfecționez limba?»

94. Citiți fragmentul dintr-un proces-verbal. Identificați greșelile, corectați-le, apoi alcătuiți-l coform cerițelor față de întocmirea unui atare act oficial.

Proces-verbal № 7

al adunării elevilor clasei a 8-a

Ordinea de zi

1. Despre activitatea colegiului de redacție.
  2. Organizarea și petrecerea Săptămîinii Limbii Materne.
- Referitor la prima întrebare *au vorbit*: Pascaru Dumitru, redactorul gazetei de perete, care a anunțat că, în general, cele plănuite se îndeplinesc. Lunar iese gazeta de pere-

te. Membrii colegiului de redacție participă la amenajarea și organizarea măsurilor extrașcolare. Dar sînt și unele greutăți. Nu se simte activitate din partea elevilor. Este complicat să obții materiale, din partea lor, pentru gazetă.

Pădure A.: Consider activitatea colegiului de redacție satisfăcătoare. E de dorit ca gazeta de perete să publice articole care îi va implica pe elevi în discuții.

Șoimu C.: Cred că o gazetă de perete trebuie să conțină cît mai multe ilustrate, fotografii. Lucrul acesta va face gazeta mai atrăgătoare.

S-a hotărît: activitatea colegiului de redacție să fie considerată mulțumitoare.

- ✓ La redactarea procesului-verbal să se țină cont de greșelile stilistice, corectitudinea exprimării, exactitatea celor relatate, laconism, pentru a evita întocmirea unui act oficial incorect.

95. Situație: Sînteți secretarul orei de clasă (a ședinței cercului de limba moldovenească «Un șirag de piatră rară», a unei conferințe...»). Alcătuiți procesul-verbal al unei măsuri. Respectați cerințele față de structura unui proces-verbal.

NE PREGĂTIM PENTRU LUCRARE DE CONTROL

96. Răspundeți corect la întrebările de mai jos:

1. Din câte părți de propoziție sînt alcătuite enunțurile:
  - a) Iarnă!
  - b) Ninge.
2. Care sînt subiectele în propozițiile:
  - a) Primăvara!
  - b) E primăvară!
3. Sînt dezvoltate sau nedezvoltate propozițiile:
  - a) Lupta a fost aprigă și sîngeroasă.
  - b) Anul patruzeci. Vestea fericită a eliberării.
(L. Barschii)

97. Citiți propozițiile, caracterizați-le după criteriile cunoscute (model ex. № 74). Selectați două îmbinări de cuvinte (la alegere) și determinați felul relației de subordonare dintre termenii fiecărei îmbinări.

1. Miroase a primăvară timpurie.
2. M-au trimis la bunici.
3. Amurgește.
4. Muncește în tinerețe, ca să ai la bătrînețe.
5. Fulguie agale. Pe omătul moale trec perechi *întruna*.
(A. Busuioc)

✓ Analizați morfologic/sintactic cuvîntul evidențiat. Motivați ortografia lui.

98. Citiți atent textul. Desprindeți din conținutul lui expresii «furate» din alte opere. Numiți opera și autorul ei.

Analizați după criteriile cunoscute ultimele trei enunțuri din text.

Înserarea

Apus de soare

Iată, sus, pe tronul nopții se înalță mîndra lună. Soarele, împăratul zilei, lin coboară pe o scară aurie dincolo de orizont. Luna aduce după sine flori de stele sclipitoare. Soarele în zori de ziuă le va pune pe tipsia de argint. Codru-mbracă haina nopții, strînge-n cuib, pe rămurele, somnoroase păsărele. Doar poiana mai e trează, ascultînd cu încîntare trilul dulce al privighetorii. Somnoros, ca vai de dînsul, macul roșu ar vrea să prindă încă un vers pînă la culcare. Îmbătat de armonie, lasă capul să se-aclece în poiana înmiresmată și adoarme dus în altă lume. Frunzele, șoptindu-și tainic, spun povești cu Feți-Frumoși și Ilene Cosînzene. Luna basmul îl ascultă sus urcată-n vîrf de brad. Raza lunii se răsfirea ca un păr de aur moale. Peste tot coboară pacea. Pînă mîine, soare drag, noapte bună!

(Din compunerea unui elev)

- ✓ Priviți imaginea alăturată. Comparați-o cu textul de mai sus.
- ✓ Sînt asemănări? Oricare ar fi răspunsul dumneavoastră, alcătuiți un text coerent în baza imaginii. Folosiți în text propoziții diferite după scopul comunicării și structură.

A U T O E V A L U A R E

I.1. Care îmbinări de cuvinte se numesc stabile? Exemple.

2. Relațiile de subordonare dintre termenii îmbinărilor de cuvinte sînt de trei feluri:

- a) ...;
- b) ...;
- c) ... .

3. După structură, propozițiile se împart în :

- a) ...;
- b) ...;
- c) ... .

II.1. Citiți versurile expresiv. Identificați tipul relațiilor de subordonare dintre termenii îmbinărilor de cuvinte evidențiate și părțile de vorbire prin care sînt exprimate ei.

Sufletul de frunză printre aripi,
Printre crengi alunecă ușor ...
 Trece lin secunda milenară
 Sufletul de frunză călător.

(A. Roșca)

2. Construiți îmbinări de cuvinte conform schemelor:

a) $\frac{R}{subst.} + \frac{S}{pr. poses.}$; b) $\frac{S}{pr. demon.} + \frac{R}{subst.}$.

3. Exemplificați fiecare tip al propoziției bimembre.

4. Citiți în gând propozițiile. Determinați tipul propozițiilor monomembre.

a) Mi-e dor de tine.

b) Ah, iată primăvara cu sînu-i de verdeață!
(V. Alecsandri)

c) Ploaie caldă. Stropi de apă strălucesc.

d) Tună neîncetat.

III. 1. Realizați un text meditativ în baza afirmației: « Chiar să ai și avuție după bunul tău plac, fără limba străbună vei fi cel mai sărac».

2. Selectați din «Proverbe și zicători» 4 proverbe în care să figureze cuvîntul «piatră».

a) Două pietre tari de moară nu macină bine.

b) ... (continuați)

3. Improvizați un dialog cu un coleg în baza unuia din proverbele selectate.

PĂRȚILE PRINCIPALE ȘI PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI

La finele studierii capitolului
«Părțile principale și părțile secundare ale
propoziției»

Veți cunoaște

- noțiunile teoretice despre părțile principale și părțile secundare ale propoziției;
- cazurile de izolare a subiectelor, a numelor predicative și a părților secundare;

Practic

- veți determina părțile principale și părțile secundare ale propoziției;
- veți argumenta corectitudinea utilizării semnelor de punctuație;
- veți identifica și corecta greșelile comise;

Comunicînd (oral/scris)

- veți reproduce texte diverse ca stil, tip și gen;
- veți demonstra înțelegerea comunicării alogone;
- veți realiza diverse compuneri: descrieri, raționamente, povestiri, informații.

PĂRȚILE PRINCIPALE ALE PROPOZIȚIEI

99. Citiți propozițiile. Care părți ale propoziției constituie temelia ei gramaticală?

Identificați temelia gramaticală în enunțurile:

1. Lemnul strîmb focul îl îndreaptă. 2. A crea — însemnă a omorî moartea. (R. Rolan) 3. Ai noștri au plecat la Paris. 4. Șapte nu se împarte la trei fără rest. 5. Dar ispita o biruia voința. (Em. Bucov)

- ✓ Explicați cum ați identificat temelia gramaticală.
- ✓ Vă mai amintiți tipurile propoziției după scopul comunicării? Numiți-le.
- ✓ Citiți. Care dintre aceste două concluzii este corectă? De ce?

Propoziția este o comunicare ce poate avea mai multe predicate.

Propoziția este o comunicare cu un singur predicat.

100. Citiți cu voce comunicările de mai jos. Imaginați-vă aceste situații și încercați să redați conținutul lor, folosind corect gestul și mimica respectivă.

1. Ah! Lasă-mă în pace... Te rog, lasă-mă!
2. Ești bolnav? Să chem medicul? Să-ți cumpăr medicamente?
3. Pieriți din ochii mei! Eu nu vreau să văd pe nimeni!

- ✓ Determinați subiectele în propozițiile de mai sus. De câte feluri sînt subiectele? Exemplificați.
- ✓ Dezvoltați, într-o descriere de o pagină, titlul imaginii alăturate. Utilizați subiecte diverse ca tip.

- ✓ Analizați morfologic/sintactic pronumele din seria enunțurilor № 3.

101. Citiți în gând textul, iar cu voce — doar propozițiile monomembre.

Într-o dimineață de vară

O dimineață frumoasă cu cer senin și un vîntișor care abia adie. Faci un mic popas în pădure. Te înconjoară copaci diferiți: unul mai înalt, altul mai jos, unul mai gros, altul mai subțire — fiecare cu fața, fiecare cu veșmîntul său. Te pitești atent sub un tufar și urmărești cu luare-aminte viața pădurii.

Auzi un foșnet slab. Un trosnet de crengi uscate. În poiană apare un iepuraș cu urechile ciulite. Cineva l-a speriat de la locul său. Se uită atent în jur și țuști! înainte.

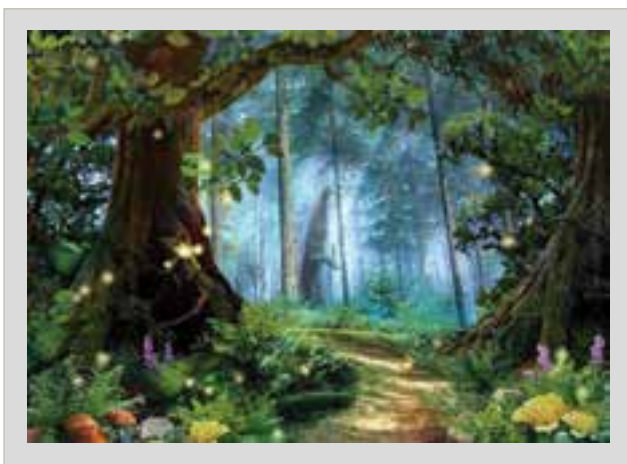
Din coroanele copacilor răsună cîntecul păsărilor.

Dar, deodată-vai! Te pomenești că în jurul tău aleargă zeci de vietăți agitate. Furnici! Multe furnici! Ce să fie oare? Păi, te-ai așezat în vecinătatea casei lor!

Cîte lucruri interesante poți vedea în pădure, dacă te uiți atent chiar sub picioarele tale...

- ✓ Identificați, în alineatul II, predicatele. Vă amintiți de cîte feluri sînt predicatele?
Numiți-le.
- ✓ Menționați părțile de vorbire prin care sînt exprimate predicatele din alineatul II.
- ✓ Descrieți tabloul «O dimineață într-o pădure», folosind diverse tipuri de predicat.

**Repere
teoretice**

- Există două părți principale ale propoziției: *subiectul* și *predicatul*.
- **Subiectul** este partea principală a propoziției care numește cine face acțiunea sau cui i se atribuie o stare, o calitate, o caracteristică ș.a. El răspunde la una din întrebările: **cine? ce?**

- Subiectul poate fi **simplu și compus, exprimat și neexprimat**.
- **Subiectul simplu** este alcătuit dintr-un cuvânt.
- **Subiect neexprimat** este considerat subiectul *inclus*. E vorba de pronumele personale, care deseori lipsesc, dar ușor se subînțeleg din forma pe care o are verbul predicat:
Mîine plecăm acasă. Din forma verbului predicat *plecăm* subînțelegem că subiectul este *noi*.
- **Subiectul simplu** poate fi exprimat prin: *substantiv, pronume, adjectiv, participiu, nume-rale, verb la infinitiv, adverb, părți de vorbire auxiliare* substantivizate care în propoziție se iau în ghilimele:
«**Ori**» este conjuncție coordonatoare.
- **Subiectul compus** poate fi exprimat prin:
  - a)îmbinare din două sau mai multe cuvinte ce denumesc instituții, organizații obștești, evenimente ș.a.
Asociația național-culturală a moldovenilor din Ucraina a fost întemeiată în anul 1998.
  - b)substantiv sau pronume la cazul nominativ și un alt substantiv sau pronume la cazul acuzativ cu prepoziția **cu**. Uneori împreună cu prepoziția **cu** apare și conjuncția **și**.
Mitru cu Viorica au lăsat amîndoi capul în jos. (V. Malev)

Eu și cu Dumitru o duceam într-un cântec.
(I. Creangă);

- c) numeral sau pronume la cazul nominativ cu substantive sau pronume la cazul acuzativ cu prepozițiile **de, din, dintre**: Mii și milioane de oameni *luptă pentru pace*.
- În vorbirea familiară și populară, pentru a sublinia importanța subiectului, se folosește și subiectul **reluat**: **Furnica a avut și ea istoria sa. Harap-Alb vede el** bine unde merge.

Exersați!

102. Citiți. Numiți subiectele, determinați felul lor. Identificați părțile de vorbire prin care sînt exprimate.

1. Ceasul pierdut nu-l întoarce anul. 2. Au dat fuga cu toatele la cireșul cel uriaș. (N. Costenco) 3. Cei doi au rămas o clipă tăcuți. 4. Binele nu se uită. 5. Tot pășitul este priceput. 6. A trăi înseamnă a munci. 7. În depărtare s-a auzit un «ura» puternic.

- ✓ Plasați vebul «a trăi» la participiu, iar «a munci» — la gerunziu. Alcătuiți construcții verbale cu formele nominale obținute. Încadrați construcțiile în enunțuri. Explicați mersul acțiunilor întreprinse.
- ✓ Demonstrați, printr-o istorioară expusă oral, că binele nu se uită. Folosiți, în expunere, subiecte diferite ca tip.

103. Citiți cu voce sfaturile ce urmează. Ele conțin un defect de logică. Încercați să-l găsiți. Modificați sfaturile.

Dacă doriți să fiți educat, să aveți un gust estetic bun, urmați sfaturile:

- cumpărați cît mai multe obiecte de lux;
- nu vă prea adînciți în lecturi, să nu obosiți cumva;
- transformați ziua-n noapte și noaptea-n zi de distracții;
- înlocuiți plimbările la aer curat, înfilnirile și seratele de suflet cu convorbirile lungi la telefon, cu emisiunile televizate sau cu computerul.

- ✓ Ce fel de subiecte conțin sfaturile?
- ✓ Determinați modul verbelor incluse în text.
- ✓ Sînteți o persoană cu un gust estetic bun? Convingeți-vă colegii prin intermediul a șase dovezi-enunțuri.

104. Întrebat dacă e necesar să fii frumos, un elev a răspuns:

«Nu-i neapărat ca omul să aibă un chip frumos. Nu mi-aș dori o prietenă frumoasă, fiindcă ea profită de acest fapt și își ia nasul la purtare. Omul trebuie să aibă suflet frumos.»

- ✓ Sînteți de acord cu acest elev? **Discutați**, apoi aduceți argumente *pro* și *contra* (în scris).

105. Comentați, în scris, afirmația, aducînd argumente: «Ceea ce e dăunător pentru sănătate nu poate fi frumos».

106. Unii specialiști clasifică diferit subiectul neexprimat și admit 2 feluri: inclus și subînțeleș. În propozițiile în care subiectul este **inclus**, verbul predicat este la persoana I-a și a II-a singular, și plural: *Comentez un meci de fotbal*. Subiectul **subînțeleș** este «împrumutat» din propoziția precedentă și este la persoana a III-a singular și plural:

Păsările ciripesc vesel. Prevestesc o zi cu soare și căldură.

Citiți propozițiile ce urmează. Identificați subiectul neexprimat.

Viața e binefăcătoarea Cerului și cel mai scump dar pe care putea vreodată să-l dea Domnul omenirii. Ea e apusul soarelui, e răsăritul Luceafărului. Să trăiești înseamnă să respiri viață, s-o respiri cu toată suflarea, cu toată dorința. Viața e și ea o problemă, este o împletire de bucurii și dureri. Existența e frumoasă dacă tu ai dorința de a trăi, de a cunoaște ceea ce ți-a fost dat să cunoști.

Viața lipsită de rost e o nimica toată, căci la ce bun să trăiești în furie, în minciună și în fapte urâte? Viața ar fi o nenorocire, darul lui Dumnezeu ți-ar fi un chin, sufletul ți s-ar pierde. Iar viața ți-ar rămîne o umbră rătăcitoare.

- ✓ Ce fel de subiecte conține fraza № 4 din text.
- ✓ Ce este viața pentru dvs? Răspundeți printr-un text de 8-10 propoziții în care nu vor lipsi și subiecte neexprimate.

107. Copilăria este inima vîrstelor, este o pagină a vieții, iar noi rămînem doar o umbră a ei, care mereu îi duce dorul. Fără îndoială aveți prieteni din rîndul celor mici: fie frățior, surioară sau vecin. Apropiati-vă de ei,

mîngîiați-le creștetul și cu surîsul limpede pe buze citiți-le expresiv poezia lui Anatol Ciocanu:

Cu mămica și tătucul

Are glas de-argint izvorul –
Dulce, dulce-i stropușorul!
Unde-i codrul, unde-i via
Ne trăim copilăria!

Unde-i iarba ca mătasea
Avem leagănul și casa,
Unde Nistru-n val doineșete
Ca și noi — moldovenește!

Cu mămica și tătucul
Ascultăm cum cîntă spicul,
Spicușorul-frățiorul
Care-a aurit ogorul!

- ✓ Identificați subiectele și determinați felul lor.
- ✓ Găsiți în text mijloacele artistice de exprimare (epitete, comparații, personificări...) și comentați-le; explicați care este rolul lor.
- ✓ Într-un text de 6-8 propoziții, comentați strofa a doua. Utilizați subiecte diverse ca tip.

108. Citiți propozițiile și precizați părțile de vorbire prin care sînt exprimate subiectele.

1. Căutările încununează rodul. 2. Însă lăutarul moș Iordan și cu feciorul său Frandu umblau din casă în casă... (G. Vodă) 3. De acestea ... a vorbit bunicul David cu mama și cu tata toată noaptea. (I. Creangă) 4. Mie însă

îmi place trînta dreaptă moldovenească. Aici puterea biruie
puterea. (Em. Bucov) 5. Dovada unei iubiri curate e lacri-
ma. (A. Gujel) 6. Rar și tînguitor bătea clopotul la mare...
(S. Lesnea)

- ✓ Precizați și explicați: *Căutările încununează rodul*
sau *Rodul încununează căutările?*
- ✓ Care din propozițiile de mai sus conțin subiecte
compuse? Cum ați aflat?
- ✓ Găsiți sinonime pentru cuvintele *tînguitor*, *încunu-
nează*.

109. Citiți cu voce textul, apoi expuneți, detaliat,
conținutul.

Moldova de la începuturile sale cuprindea teritoriul
dintre Carpații Răsăriteni și Nistru, de la Galați și Chilia
pînă la Cetatea Albă (Belgorod-Dnestrovsk), din nordul re-
giunii Cernăuți pînă la Marea Neagră. Pe aceste pămînturi
au trăit secole în șir **dacii liberi**. Acești daci, cu adevărat
liberi, n-au făcut parte din Dacia romană, au supraviețuit
marilor migratori care au rătăcit pe aici pînă în veacurile
XI-XII. Pe aici n-au călcat romani, nici alte populații nu
s-au reținut mult. Popoarele vecine: slavii din sud și din
vest, nemții, maghiarii — numeau populația romanizată,
rămasă după retragerea romanilor la sud de Dunăre (a. 271
e.n.), **vlahi**, **valahi**, **olahi**. Prin veacurile XI-XII populația
romanizată din spațiul intracarpatic pătrunde masiv în zo-
nele de la nord-est de Carpați. Totodată aici se stabilesc și
slavi de la nord-est de Nistru. În urma unui proces de cîteva
secole de conviețuire pașnică a celor romanizați și a slavi-
lor, pe o trainică temelie etnică a **dacilor liberi** s-a constituit

o nouă populație, numită de vecini — de poloni, ucraineni și ruși — **volohi, voloșini**. Colonizatorii romanizați, avînd un grad de dezvoltare avansat, au impus **dacilor liberi** băștinași limba lor romanică. Dar și slavii au influențat adînc limba dacilor. Astfel, în rezultatul interferenței/contopirii elementului etnic romaic precumpănitor cu elementul etnic slav din est, pe temelia băștinașă a **dacilor liberi** a luat naștere o nouă comunitate, care de prin veacul al XIII-lea se numea pe sine **moldoveni**.

Ștefan cel Mare

Cea mai veche și de netăgăduit mărturie o găsim în creațiile populare, plăsmuite de moldoveni la hotarul dintre veacurile XII-XIII: **unu-i moldovean**. Nemuritoarea creație orală a moldovenilor, balada *Miorița* este certificatul de naștere, de apariție și statornicire în istorie a unui nou nume etnic — **moldovenii**. Așa s-au numit strămoșii noștri, așa se numesc și părinții noștri. Așa au fost și sînt numiți moldovenii de către popoarele vecine: la 1360 — moldavos, moldovanos (în documentele maghiarilor), moldovan, moldoveni

la 1391, 1431 ș.a. (în documentele Valahiei, Munteniei). În documentele Moldovei prima dată apar noțiunile «boieri moldoveni» (1392), «pămînteni moldoveni» (1404), «oșteni moldoveni» (1497)... Într-un document din 1470 Ștefan cel Mare se intitulează voievod și domn al **Țării Moldovei!**

Scria marele cronicar moldovean Miron Costin: «Rîul Moldova a dat nume veșnic și țării, și poporului: **de la Moldova este și Moldoveanul.**» Iar dacă și-au numit țara Moldova, iar pe sine — moldoveni, apoi și limba și-au numit-o moldovenească. Căci, după cum constată B. P. Hașdeu: «Limba unui popor se contopește cu naționalitatea lui.»

Afirmîndu-se în istorie încă de prin secolul al XIII-lea, **moldovenii, națiunea moldovenească, poporul moldovenesc** dăinuiește, alături de alte popoare ale lumii, de peste 700 de ani, pînă în zilele noastre. Astăzi în Republica Moldova se consideră moldoveni 2.600.000 de oameni. La Recensămîntul din 2001 258.000 de cetățeni ai Ucrainei s-au declarat **Moldoveni.**

(V. Stati)

VOCABULAR

migrator	— pribeag, nomad.
precumpănitor	— predominant.
netăgăduit	— evident.
statornicire	— stabilire, așezare, permanentizare.
comunitate	— aici: populație.
a dăinui	— a exista, a trăi.

✓ Gîndiți, apoi răspundeți!

- Despre cine / ce este vorba în text?
- Cine sînt dacii liberi?
- Ce teritoriu cuprindea Moldova la începuturi?

- Cum numeau popoarele vecine populația romanizată?
- În urma cărui proces apare o nouă populație, numită *volohi, voloșini*?
- În rezultatul cui apare o nouă comunitate, care se numea *moldoveni*?
- Numiți câteva documente care demonstrează existența de veacuri a poporului moldovenesc și a limbii moldovenești.

✓ Rezumați!

- Divizați textul în fragmente.
- Formulați ideea principală a textului.

- Cu ajutorul textului, desenați «Miniarborele genealogic al poporului moldovenesc.»

Meditați!

- Admitem că ați întâlnit un dac liber. Povestiți-i cum vă mândriți cu numele de *moldovean*, cum ocrotiți limba maternă — limba moldovenească (*în scris*).

N 1-2 III. Alcătuiți patru propoziții în care subiectele se vor exprima prin: substantiv în caz. A., pronume, numeral, adverb. Analizați morfologic adverbul (substantivizat) din propoziția alcătuită.

N 3-4 III. Citiți cu atenție. Selectați doar propozițiile ce conțin subiecte compuse.

1. Făt-Frumos se face un paloș și se pune în cui, după ușă. (I. Creangă) 2. «Ori», «sau» și «fie» sînt conjuncții coordonatoare disjunctive. 3. Fiecare dintre noi se mîndrea cu succesele obținute. 4. Moș Toader cu nepoții au plecat în pădure. 5. Ștefan-Vodă cel Bun și cu fiul

său Bogdan-Vodă de multe ori au avut războaie cu leșii. (I. Neculce) 6. Își face apariția în clasă Gondea cu Grecu. (N. Esinencu)

- ✓ Formulați echivalente de sens pentru «se face paloș», «își face apariția».
- ✓ Reieșind din tema, ideile înaintate de textul ex. 108, înregistrați-vă gândurile în raport cu maxima: «Oricine ai fi, cunoaște-ți rădăcinile.» Folosiți în textul elaborat diverse subiecte ca tip.

112. Alegeți unul din aforismele de mai jos, pe care îl puteți confirma prin întâmplări din viața dvs. Scrieți un text argumentativ de maximum o pagină.

Subliniați în text subiectele.

1. Puține nenorociri sînt fără scăpare: disperarea este mai înșelătoare decît speranța. (Vauvenargues)

2. După cum nu orice ogor cultivat dă roade..., tot astfel nu orice suflet cultivat dă rezultate. (Cicero)

3. Cît de putred este din natură tot ce-i săvîrșit împotriva dreptății! (Demosthenes)

113. Audiați textul în lectura unui coleg. Traduceți-l, oral, în limba moldovenească, identificați subiectele. De cîte feluri sînt subiectele în limba ucraineană?

Українська мова є національною мовою багатомільйонного українського народу. Вона належить до високорозвинених мов світу з давніми писемними традиціями. Багато зробили для вдосконалення української мови визначні представники народу — письменники,

вчені, видавці книг, журналісти, освічені люди різних часів. Серед них почесне місце належить Тарасові Григоровичу Шевченку. Він відшліфував і показав світові дорогоцінний скарб — мову простого народу України.

(За А. Коваль)

- ✓ Гîндиți, apoi rãspundeți!
- ✓ Ce loc ocupã, în lume, limba ucraineanã, cãror limbi aparține?
- ✓ Cine sînt cei care perfecționeazã, îmbogățesc limba ucraineanã?
- ✓ De ce lui T. G. Șevcenko i se atribuie locul primordial în rîndul celor ce au proslãvit și proslãvesc limba maternã a ucrainenilor?
- ✓ Ce loc ocupã limba ucraineanã în viața dvs.? De ce e necesar s-o cunoaștem?

114. Citiți expresiv poezia și răspundeți, prin 5 argumente, ce este comun între textul din ex.113 și conținutul poeziei:

Dacă limba...

Dacă limba este malul,
Eminescu ne e valul.

Dacă limba ne e marea,
Eminescu ni-i cãrarea.

Dacă limba ne e munte,
Eminescu ne e punte.

Limba noastrã-i veșnicie,
Eminescu-n ea — fãclie!

- ✓ Ce fel de predicat conțin versurile poeziei? Câte feluri de predicat cunoașteți?
- ✓ Care predicat se numește verbal simplu? Exemplificați.

Încercați să fiți poeți! Continuați poezia citită mai sus cu versuri proprii:

«Dacă limba ni-e lumină,
I. Druță, P. Boțu ni-s cunună.
Dacă limba ni-i...»

115. Generalizați ideile următoare într-un text coerent, arătând importanța lor.

Repere teoretice

- **Predicatul verbal simplu (PVS)** este exprimat printr-un verb la unul din modurile personale sau printr-o expresie frazeologică echivalentă cu un verb.
- Verbul la diateza pasivă formează predicat verbal simplu:
Pământul este încălzit de soare.
- **Predicatul verbal simplu poate fi exprimat** și prin repetarea unuia și aceluiași verb sau uneia și aceleiași interjecții verbale:
Bocănește el cât bocănește, când prr!cade copacul peste car..(I. Creangă)
- În limba moldovenească se pot atesta predicat verbale simple alcătuite din verbele **a lua, a se apuca** ș.a. urmate de **și** + alt verb (a luat și s-a dus) sau formate dintr-un

verb la supin + același verb la un mod personal (*de citit am citit*, dar ...). E de reținut că îmbinări de tipul *a luat și...* se întâlnesc în 22 de limbi, printre care și limba ucraineană: *уззяв та й заснув* — «a luat și a adormit»

Exersați!

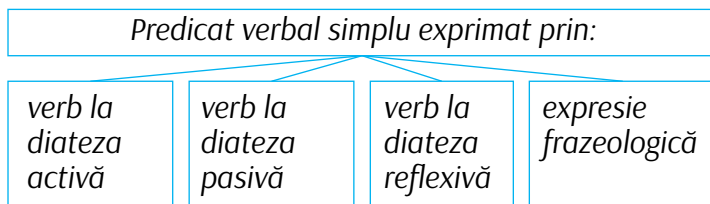
116. Citiți propozițiile. Determinați modul verbului prin care este exprimat fiecare predicat.

1. Toți oamenii cred despre ei înșiși lucruri bune. (A. Buisuioc) 2. Să ne iubim ca florile și atunci fiecare lacrimă se va transforma într-o clipă de fericire. 3. Când m-aș potrivi eu babei la toate celea, apoi aș lua câmpii. (I. Creangă) 4. Tu vei fi plimbînd, iar eu trebuie să lucrez. (Em. Bucov) 5. Apărați-vă zborul, dar și sentimentele! (V. Teleucă)

- ✓ Continuați (5 propoziții), exprimîndu-vă gîndurile:
«Să ne iubim ca florile și pe cărările pe care vom merge ne vor însoți îngerii. Să ne iubim ca florile și...»
- ✓ Identificați predicatele verbale simple în propozițiile alcătuite.

117. Cercetați cu atenție schema ce urmează și ilustrați-o prin exemple.

118. Citiți în gând frazele. Identificați numărul propozițiilor în fiecare frază. Determinați exprimările predicatelor verbale simple.

1. Palatele și bazilicile Bizanțului au fost despoiate, statuile de aur au fost topite, hipodromul și forul Augusteon au fost invadate de căruțele nomazilor... (M. Sadoveanu) 2. Și așa fugeam de tare pe prund, de săreau pietrele... Și fuga, fără să mă uit în urmă, pînă ce dau între hudiți pe drumul care duce la noi acasă. (I. Creangă) 3. Dintr-un salt a luat și a sărit în craca unui măr cu un miaun sugrumat...(M. Sadoveanu) 4. Pîrvu își dădea seama că acolo, la punctul de vinificare, va avea mult de furcă cu chestiunile administrative... (Al. Lipcan) 5. După ce a stat cîteva zile la cumpănă, Onache s-a apucat și a clădit snopii într-o gireadă lungă și înaltă. (I. Druță) 6. A uitat biata femeie după ce a venit. A luat și s-a dus mîhnită acasă. (I. Cana)

- ✓ Conjuțați un verb la alegere la toate timpurile/formele timpurilor modului indicativ.
- ✓ Realizați, din memorie, un reportaj dintr-o sală de muzeu, de teatru, cinematografică. Utilizați verbele date în rolul sintactic de predicat verbal simplu: *a aparține (cui?)*, *a*

ține (de ce?), a abunda (în ce?), a reprezenta (ce?), a contribui (la ce?), a consta (în ce?), a rămîne (ce?).

 119. Citiți textul, apoi răspundeți la întrebările ce urmează după text.

În curtea noastră cresc doi plopșori tineri de un an. I-a sădit tata. Aveam aproape cinci ani, țin minte, când de acum mă cățăram pe ei. Mă cățăram pînă în vîrf și mă uitam prin părți...

Văd acoperișul casei noastre și acea stradă largă și întortocheată. De-a lungul străzii se zăresc niște șanțuri, care primăvara sînt inundate. Peste ele se întind podețuri. Lîngă barieră se văd două iazuri nu prea mari, împrejmuite cu rogoz. Pe lîngă mestecăniș șerpuieste un drum, plantat de jur-împrejur cu sălcii. În zare, de la marginea pădurilor de pini încep cîmpiile, iar mai la nord, spre Desna, se întind luncile. Șirul a unor coline nu prea înalte ferește satul de inundațiile primăverii...

(I. Kojedub)

- ✓ De unde a început autorul descrierea localității (satului)?
- ✓ Numiți ce a observat băiatul din ceea ce se găsea aproape de el?
- ✓ Dar când privirea i-a alunecat mai departe?
- ✓ Ce a văzut micuțul de cinci ani departe de dînsul?

Rețineți! **Descrierea localității** este o continuare a muncii efectuate anterior asupra descrierii naturii. Descriind pădurea, rîul, stepa, cîmpia ș.a., a fost descrisă, în esență, și localitatea.

Prin descrierea localității se are în vedere, în calitate de obiect al ei, orice localitate, făurită de mîinile omului, locul lui de trai: satul, orășelul, strada, cheiul, stradela, curtea, piața ș.a. Descriind localitatea **este necesar**:

- a) să determinați de pe ce poziție se va descrie localitatea;
- b) să fixați locul observării, de unde localitatea vi se prezintă deosebit de fermecătoare;
- c) să efectuați observări, să pătrundeți în esența obiectelor, să observați particularitățile lor, pentru ca descrierea să fie interesantă.

120. Citiți în gînd descrierea aulului pe care o face Cinghiz Aitmatov. Determinați de pe ce poziție se face ea.

Aulul nostru Kurkereu e cuibărit la poale de munți, pe un platou întins, unde se adună, țîșnind dintre stînci, pîrăiașe sprintene și gălăgioase...

Iar mai sus de aul, pe dîmb, se înalță doi plopuri uriași. Îi știu acolo de cînd mă țin minte. De unde n-ai veni spre Kurkereul nostru, vezi mai întîi plopii; ei stau în văzul tuturor ca două faruri pe un vîrf de stîncă...

În aulul nostru găsești tot felul de copaci, dar plopii aceștia nu sînt ca ceilalți, ei au graiul lor aparte și, prea poate, și un suflet aparte, melodios...

Cei doi plopuri de pe deal îmi par și astăzi neobișnuiți, vii. Acolo cu ei mi-a rămas copilăria, ca un ciob fermecat de sticlă verde...

✓ Ce sentimente îi trezește, autorului, imaginea-detaliu a celor doi plopuri?

- ✓ Este descris detaliat aulul?
- ✓ De ce, intenționat, relevă autorul că «pe dîmb se înalță doi plopi uriași»?
- ✓ Determinați comparațiile, epitetele în textul de mai sus.
- ✓ Descrieți ograda copilăriei dvs.

Satul meu

VOCABULAR

- chei** — construcție care apără de distrugere malul unei ape.
- hudiță** — ulicioară.

121. Amintiți-vă conținutul nuvelei «Odihna» de I. Druță. Redați din memorie descrierea casei de odihnă, pe care o face autorul.

- ✓ Numiți opere din literatura ucraineană în care ați întâlnit descrierea localităților.
- ✓ Realizați o compunere-descriere «Orașul în care am fost». Subliniați în textul compunerii părțile principale ale propoziției.

N 1-2 122. Citiți cu voce începutul compunerii. Intitulați textul. Continuați descrierea satului natal.

Atâtea amintiri, atâtea nopți senine și clipe frumoase petrecute în mijlocul acestei lumi, numit satul natal!

Satul meu este un colțișor de rai, conturat atât de expresiv și păzit de niște dealuri uriașe. Acest colțișor de pământ îți oferă atâtea, dar nu-ți cere nimic în schimb.

✓ Subliniați în descrierea pe care veți realiza-o predicatelor verbale simple.

N 3-4 123. Extrageți dintr-o operă ce face parte din patrimoniul literaturii ucrainene (studiată sau citită independent) descrierea unei localități. Traduceți descrierea. Oral, numiți subiectele și felul lor.

Repere teoretice

O propoziție poate avea mai multe subiecte, adică **subiect multiplu**: *Petrică, Maria și Eugen* au fost organizatorii seratei literare. Subiectele pot urma unul după altul sau pot fi despărțite prin alte părți de vorbire, prin care sînt exprimate subiectele:

Tatăl meu și *bunicul* lui Dănuț comentează meciul de fotbal.

124. Citiți propozițiile. Atestați subiectele multiple. Plasați virgula acolo unde lipsește, motivînd.

1. Bunătatea și noblețea sînt indicii simplității. 2. Nici frigul nici vîntul nici noaptea geroasă n-au stins focul mun-

cii aprins de eroi! (I. Korcinski) 3. Folclorul letopisețele romanele povestirile poeziile ș.a. șlefuiesc limba moldovenească. (Cultura) 4. Grigore Ureche Miron Costin și Ion Neculce și-au cucerit, pe bună dreptate, titlul de «mari croniciari». (S. Cibotaru) 5. Sub drapelul invidiei defilează ura calomnia trădarea și intriga. (C. A. Helețius)

- ✓ Cum înțelegeți expresia «sub drapelul invidiei»?
- ✓ Formați două îmbinări de cuvinte în care substantivul *drapelul* să fie, pe rând, cuvânt subordonat și cuvânt regent.
- ✓ Fără a ridica pixul de pe hârtie, explicați sensul cuvântului «trădare» (1 min.)

VOCABULAR

- a șlefui** — a cizela.
calomnie — ponegrire, bârfă, ocară, clevetire, insultă.
intrigă — vrajbă, uneltire, zîzanie.

125. Citiți propozițiile și aflați temelia gramaticală a fiecăreia. Oral, arătați prin ce părți de vorbire sînt exprimate părțile principale ale propoziției.

1. O conștiință curată nu se teme nici de minciună, nici de zvonuri, nici de bârfeli. (Ovidiu) 2. Bogatul *ia* cu dînsul în mormînt sărăcia sufletului său. 3. Noi scriem un frumos letopiseț prin munca noastră *cea* de toate zilele. 4. Copilul răsfățat rămîne neînvățat. 5. Munca îl cinstește pe om. 6. Adevărul nu-l poți ascunde în sac.

- ✓ Explicați ortografia cuvintelor evidențiate.
- ✓ Analizați structura cuvintelor *răsfățat*, *neînvățat*.

- ✓ Găsiți antonime pentru cuvintele *curată*, *muncitor*, *ascunde*.
- ✓ Motivați prin 2 argumente — enunțuri sensul expresiilor «conștiința curată», «sărăcia sufletului».

126. Citiți în gând textul. Intitulați-l. Determinați gândul principal.

Există locuri unde se opresc sufletele noastre, cel puțin pentru o clipă, pentru împlinire și liniște.

Pentru mine acel loc este mănăstirea Maicii Domnului din Kiev. Acolo am simțit cum o forță cerească mi-a pătruns în suflet. Rătăcind pe aleile parcului din ograda mănăstirii, am întâlnit în cale două izvoare cu apă făcătoare de minuni.

Mănăstirea Maicii Domnului din Kiev.

Văzînd acele locuri uimitoare, în sufletul oricui se va aprinde lumînarea care arată calea Credinței.

M-am întors acasă cu gândul de a mă strădui să nu încalc Cuvîntul Domnului. De atunci, Dumnezeu mi-i Tată,

iar biserica mi-i mamă. Când vine seara, mă rog la Tatăl meu, iar ziua plec la mama să-i spun ce-mi este greu.

✓ Răspundeți la întrebările:

- Ați vizitat vreodată Kievul? Dar mănăstirea Adormirii Maicii Domnului?
- S-a procedat corect relatîndu-vă despre acest lăcaș sfînt?
- Dacă veți avea fericita ocazie să vă aflați în Kiev, veți intra în mănăstire? De ce?
- Ce scop urmărește textul? Ce concluzii v-ați făcut în urma lecturii?

✓ Identificați predicatul în primele două alineate.

✓ În popor se spune: «Acela e suflet mare care cere lumină». Comentați (7-8 enunțuri) această maximă.

 N 3-4 127. Potrivii cîte trei subiecte pentru fiecare dintre predicatul date mai jos conform cerinței:

a) un subiect simplu;

b) un subiect compus (cu cel puțin doi constituenți).

<i>Un subiect simplu</i>	<i>Un subiect compus</i>	<i>Predicatul</i>
		tratează
		comercializează
		comentează

 N 1-2 128. Scrieți numele localității dvs., a raionului. Substituiți numele cu îmbinări echivalente, conform modelului: **Odesa** — orașul de pe malul Mării Negre, centrul regional.

Construiți propoziții cu îmbinările obținute.

129. Audiere. Ascultați cu atenție lectura textului, urmărind, pas cu pas, mersul acțiunii.

Război și pace

Soarele asfințea într-un azur pur ca lacrima... Nimic nu semăna a durere, satul părea orbit de grijiile cotidiene, toți alergau undeva și toți doreau să-și finiseze treburile, pentru a reveni la cuibul familial — a fi aproape de cei dragi, pentru a depăna pe aria timpului cele mai frumoase evenimente din acea zi.

O zi de vară călduroasă, încît eterul dulce străpungea sufletul cu razele sale, îmbibîndu-l de balsamul fericirii. Totul era firesc și simplu... .

Pădurea de la marginea satului era inundată de păsări, flori. Rîul ce străbătea cătunul părea un oracol fals, căci nu prevestea marea teroare. În apele lui cristaline se reflectau ultimele raze jucăușe ale soarelui. Totul înfățișa un «miniparadis» instaurat pe pămînt. Oameni frumoși la chip și suflet, copii zglobii jucîndu-se pe costișa verde, natură neasemuită. Ce-ți mai dorește sufletul, dacă nu liniște și armonie? Dar...

Toată splendoarea ținutului a fost mistuită de o singură bubuitură, una de amploare! Mii de suflete nevinovate au fost lipsite de cel mai de preț lucru — de viață. Au murit copii care trebuiau să crească și să făurească un nou eden, părinți care și-au lăsat odraslele în «maxilarele războiului», bătrîni ce-și doreau un alt sfîrșit.

Un cuvînt rău a distrus oameni, familii, prieteni, iar armele au fost continuarea lui. S-a ajuns ca unii să omoară pe alții pentru putere, săucidă orice suflare care mai dorește

să mai trăiască ori să mai viseze, doar pentru a ajunge pe un piedestal încoronat de lacrimi, blesteme, ură...

Regina puterii mutilează inimile, cugetele, sufletele... .
(V. Eremia)

VOCABULAR

amploare	— aici: întindere mare.
azur	— aici: albastrul cerului.
eden	— rai, loc plăcut.
oracol	— prezicere.
paradis	— rai, eden.
a mutila	— a schilodi, a estropia.

- ✓ Meditați, apoi răspundeți!
  - Care e acel «cuvînt rău»? Aflați sinonimul lui.
  - Care este tema textului? Dar ideea? Argumentați.
  - Ați determinat stilul textului? Motivați-vă răspunsul.
- ✓ Citiți cu voce fragmentele ce conțin elemente de descriere. E o descriere a naturii sau a localității?

Situație. Sînteți unul din locuitorii unei planete-eden care trăiește după un regulament întocmit și adoptat unanim. Care este acel regulament? (Formulați zece reguli — legi ale trăitorilor planetei-eden).

Planeta Eden.

130. Citiți propozițiile. Ce parte de propoziție reprezintă cuvintele evidențiate? Identificați părțile de vorbire prin care este exprimată această parte de propoziție.

1. Se adunase *la lume* în ogradă câtă frunză și iar-bă. (I. C. Ciobanu) 2. S-au adunat *ai casei* în jurul mesei. 3. *Șapte* pe unul nu-l așteaptă. 4. *Traista-ciobanului* este o plantă medicinală. 5. *A învăța* înseamnă a avea cunoștințe.

- ✓ În care propoziție (propoziții) este prezent predicatul nominal? Cum ați determinat?
- ✓ Numiți hiperbola pe care o aflați în acest exercițiu. Substituiți-o cu un cuvânt-echivalent.
- ✓ Sîntem sigure că învățați regulat, deoarece cunoștințele vă asigură viitorul. Rămîne să aflați *cum învățați!* Vă propunem un autotest care vă va permite să descoperiți stilul dvs. de învățare.

CUM ÎNVĂȚĂM

(Autotest) (D. Rowntree)

Pentru a vă da seama de stilul de învățare, vă prezentăm un chestionar-fulger.

Examinați cu atenție fiecare întrebare și răspundeți cinstit prin **da** sau **nu**.

1. Vă faceți un orar pentru ceea ce veți învăța în fiecare zi?
2. Dacă este așa, de obicei, îl respectați?
3. Învățați de obicei în același loc?
4. Vă vine greu să vă apucați de învățat la începutul anului școlar.

5. Vă terminați la timp temele pentru acasă, referatele?
6. Vă străduiți să luați parte la discuțiile din clasă?
7. Dacă întâmpinați dificultăți în învățare, discutați, de obicei, această problemă cu profesorul?
8. Încercați vreodată să vă analizați munca, numai pentru a vă da seama unde s-ar putea să aveți dificultăți?
9. Obișnuiți să răsfoiți un capitol, făcând o trecere în revistă anterioară unei citiri amănunțite?
10. Treceți deseori peste tabele și grafice atunci când dați de ele într-un text?
11. Când în lectura pe care o faceți întâlniți un cuvânt pe care nu-l cunoașteți, îl căutați în dicționar?
12. Sînteți de părerea că memorarea constituie cel mai important factor pentru cei care învață?
13. Vă luați notițe într-o formă prescurtată (adică o serie de cuvinte-cheie și de fraze) în loc de text continuu?
14. La prelegeri luați, de obicei, notițe atît de repede cît puteți să scrieți?
15. Păstrați la un loc toate notițele referitoare la o disciplină?
16. Folosiți intenționat cunoștințele obținute la o lecție pentru a vă ajuta la înțelegerea și învățarea altei lecții?
17. Când trebuie să memorați ceva, căutați, de obicei, să realizați acest lucru într-o singură zi?
18. Vă vine greu să vă exprimați părerile în scris?
19. Dacă sînteți supus pe neașteptate unui examen sau unui test, primiți o notă mică?
20. Stați pînă tîrziu să învățați în ajunul examenelor?

Interpretare:

Dacă răspunsurile dvs. corespund în mare măsură cu tabelul de mai jos, înseamnă că aveți succes în activitatea de învățare.

1 Da	5 Da	9 Da	13 Da	17 Nu
2 Da	6 Da	10 Nu	14 Nu	18 Nu
3 Da	7 Da	11 Da	15 Da	19 Nu
4 Nu	8 Da	12 Nu	16 Da	20 Nu

În cazul în care răspunsurile date se deosebesc mult de acestea, va trebui să depuneți eforturi de a vă schimba deprinderile și stilul de învățare.

Ghidul în cauză are scopul de a vă ajuta în acest sens.

131. Citiți propozițiile. Alegeți varianta corectă.

1. Majoritatea elevilor scrie/scriu. 2. Violeta împreună cu prietenele va pleca /vor pleca. 3. Ilie Doibani va fi observat/vor fi observați. 4. O mulțime de deputați s-au apropiat/s-a apropiat. 5. Nimeni dintre prezenți nu veni/nu veniră. 6. Fiecare dintre participanți era mulțămît/erau mulțămîți.

✓ Ce fel de subiecte conțin variantele propuse? Dezvoltați propozițiile nedezvoltate.

Situație. Sînteți directorul școlii. La o adunare a școlii trebuie să-i convingeți pe cei prezenți — părinți și copii — că «o școală fără disciplină este ca o moară fără apă» (I. Komensky) Formulați în scris câteva propuneri, sfaturi întru susținerea părerii lui I. Komensky.

Repere teoretice

- **Predicatul verbal compus (PVC)** este alcătuit din două verbe: primul (V1) este semiauxiliar și arată aspectul sau modul acțiunii, indicând totodată persoana, numărul, timpul și modul construcției predicative, iar al doilea (V2) exprimă sensul de bază și stă la conjunctiv, supin sau infinitiv:

Soarele roșu a început a se ridica de după deal. (S. Șleahu)

- De notat faptul că aceste două verbe formează o unitate semantică integrală și au subiect gramatical comun.
- Verbele semiauxiliare aspectuale arată:
  - a) începutul acțiunii (**a începe** și sinonimele contextuale: *a (se) porni, a da, a încerca, a se rupe, a se repezi, a sări, a prinde* ș.a.);
  - b) continuitatea, desfășurarea acțiunii (**a continua** și sinonimele contextuale: *a prelungi, a urma, a rămîne, a ține, a aștepta, a nu se opri* ș.a.);
  - c) sfârșitul, încetarea acțiunii (**a sfârși** și sinonimele contextuale: *a termina, a înceta, a mîntui, a dovedi, a reuși, a izbuti* ș.a.).

Exemplu: Porni a geme lung, fioros. (M. Sădoveanu)

- Verbele semiauxiliare *modale* arată:
  - a) posibilitatea (**a putea** și sinonimele contextuale: *a dovedi, a reuși, a rămîne, a îndrăzni, a ajunge* ș.a.);

- b) necesitatea (**a trebui** și sinonimele: *a fi, a urma, a rămîne, a avea, a se cere, a fi necesar* ș.a.);
- c) dorința (**a vrea** și sinonimele contextuale: *a voi, a binevoi, a dori, a ține, a spera, a căuta, a avea de gînd* ș.a.);
- d) capacitatea (**a ști**, *a se dumeri, a fi capabil*);
- e) încercarea (**a încerca**), nesiguranță (**a se părea**), simularea (**a se preface**), confirmarea (**a se dovedi**), îndrăzneala (**a îndrăzni**), preferința (**a prefera**), permisiunea (**a-și permite, a-și îngădui**).

Exemplu: El **știa a lucra** cu mașinile, dar nu întotdeauna avea posibilitate. (V. Roșca)

- **Predicatul verbal (compus)** cu structură **binomică (V1 + V2)** se numește **bimembru (PVCB)**.

Exersați!

① **132.** Citiți exemplele. Identificați predicatul verbal compus, reflectînd asupra următoarelor întrebări:

- a) care este structura predicatului;
- b) la ce grupă semantică se referă verbul semiauxiliar;
- c) prin ce este redată partea a doua, de bază, a predicatului.

1. Iar cînd a fost să pleci pe la chindii,/Tot astfel ai intrat și-n veșnicii,/Cu zîmbetul și lacrima pe față. (L. De-

leanu) 2. Pentru a prețui meritul unui autor, trebuie să cunoști bine timpul în care el a scris... (V. Alecsandri) 3. Ajunseră la o pîrghie îngustă, pe care puteau merge cîte unul. (A. Marinat) 4. Munca știe să adune/Lîngă pîine puii lumii. (I. Hadîrcă) 5. După o scurtă discuție s-au apucat de pescuit. 6. Fetele s-au oprit din scuturat covoarele.

- ✓ Aveți un scriitor preferat? Numiți cîteva factori ce vă permit prețuirea meritului acestuia.
- ✓ Care este sensul cuvîntului «chindii» din ex.1? Alcătuiți un enunț cu sensul propriu al acestui cuvînt.

① **133.** Uneori unitățile frazeologice, care echivalează după sens cu un verb, pot ocupa, în componența predicatului verbal compus, locul verbului semiauxiliar (**a fi în stare** — *a putea*, **a fi nevoit** — *a trebui* ș.a.) sau a celui de bază (**trebuie să ia parte** — *trebuie să participe*). Sînt cazuri cînd ambii componenți ai predicatului verbal compus se redau prin expresii frazeologice (**a fost nevoit s-o ia la sănătoasa** — *a trebuit să fugă*).

Citiți propozițiile și precizați componenții predicatului verbal compus.

1. «Paznicul» trebuia să ne dea de știre, cînd să începem «loviturile». (S. Șleahu) 2. Florica trecu în odaia ei, se culcă, dar încă multă vreme nu putu să închidă ochii. (A. Lipcan) 3. Onache se făcea a zîmbi a mirare, cînd dădeau peste el buzna. (I. Druță) 4. Ion a fost nevoit să plece urgent. (A. Lupan) 5. Căci dac-ai sta să faci voie rea de toate, ar trebui de la o vreme să apuci cîmpii. (I. Creangă)

- ✓ Explicați utilizarea virgulelor în ex. 2.
- ✓ Motivați ortografia cuvântului *dac-ai*.
- ✓ Potrivii echivalente pentru unitățile frazeologice întâlnite în exercițiu.

134. Caracterizați oral (3 min.) un personaj din povestea lui I. Creangă «Ivan Turbincă». Utilizați predicade de diverse tipuri.

Ivan Turbincă.

135. Scrieți un text coerent, prezentînd un personaj din literatura moldovenească (sec. XX) sau cea universală. Subliniați subiectele și predicadele. Determinați felurile în exprimările acestora.

Repere teoretice

Predicatul verbal compus are și structură trimembră. Acest predicat este alcătuit din două verbe semiaxiliare și un verb de bază (la infinitiv, conjunctiv, supin): *trebuie să terminăm de citit*.

136. Citiți exemplele, apoi transcrieți-le. Analizați structura predicatelor verbale trimembre și topica elementelor componente ale lor.

1. Echipa de fotbal trebuie să înceapă din nou a căuta ieșire din situație. 2. El trebuie să termine de citit acest roman cât mai repede. 3. Bătrînii singuri și-au ridicat o casă și n-au vrut să rămînă să trăiască în ea. (I. C. Ciobanu) 4. ... Căci întreb la ce-am începe să-ncercăm, în luptă dreaptă,/A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă. (M. Eminescu) 5. Ilenuța vrea să înceapă a traduce un articol dintr-o revistă franceză. 6. Elevul trebuie să știe a aduna materiale pentru viitoarea compunere.

137. Discutați împreună cu colegul de bancă despre modul cum culegeți materiale pentru viitoarele compuneri. Rezumați în cinci enunțuri discuția, prezentînd astfel modul cum trebuie adunate materialele. Oral, arătați părțile principale ale celor cinci propoziții.

138. Alcătuiți enunțuri dezvoltate, utilizînd ca subiecte substantivele propuse, iar ca predicate verbele date. Schimbați forma de număr a subiectelor și faceți modificările necesare pentru predicat.

Izvorul	a despărți
Rîul	a spumega
Fluviul	a inunda
Marea	a purta
Oceanul	a curge
Apa	a se umfla

139. Citiți cu voce textul. Identificați stilul și tipul textului.

Strada într-o seară de iarnă

Stau lângă intrarea casei mele, pe strada Livezilor.

Cît e de frumoasă strada noastră în serile de iarnă! De-a lungul ei — zeci de becuri electrice, iar zăpada strălucește la lumina lor. Strada scînteiază atît de frumos!

Afară e liniște. Numai din cînd în cînd se aude scrîșnetul roților troleibuzelor. Și din nou se așterne liniștea.

Am ieșit la plimbare. Cineva curăță zăpada dintr-o curte și o adună în grămezi.

Mă apropii de șantier. Lîngă drum se clădește o casă nouă. Clădirea nu este terminată și la întuneric ea îți amintește un castel ruinat din povești, iar macaraua pare o pasăre uriașă, care și-a desfăcut aripile sale mari, fără a se înălța în

largul cerului. La toate acestea privește ochiul misterios al proiectorului.

Din cînd în cînd întîlnesc trecători. Ei merg încet, admirînd această seară geroasă. Un grup de tineri fredonează un cîntec.

Prin geamurile ferestrelor de la primele etaje se obsevă viața locatarilor: unul e ocupat cu treburile casnice, altul primește oaspeți...

A început să ningă. Cad fulgi mari și ușori. Trotuarele, strada se acoperă cu o pătură moale ca de puf. Toate acestea îți face atîta plăcere, încît vrei să mergi și să tot mergi de-a lungul acestei frumoase și dragi mie străzi.

(După T. Ladîjeskaia)

- ✓ Determinați locul de unde se fac observările.
- ✓ În ce perioadă a zilei e descrisă strada?
- ✓ În ce constă frumusețea străzii orașanești?
- ✓ Identificați tipul predicatelor în ultimul alineat al textului.
- ✓ Caracterizați subiectele (alineatele 5, 6), raportîndu-le la următoarele categorii:
  - simplu
  - subînțeles
  - exprimat
  - compus
  - inclus
  - neexprimat

 140. Descrieți strada pe care locuiți, ținînd cont și de indicațiile:

Unde se află strada? Cine a fost omul al cărui nume îl poartă? Definiți punctul de vedere și locul de unde veți face observările. Ce obiecte vedeți în imediată apropiere? Cum sînt? Ce obiecte observați în depărtare? Cum arată în ansamblu strada și prin ce-i interesantă?

Utilizați în descriere, diverse ca tip, subiecte și predicate.

141. «Citiți» schema, apoi exemplificați fiecare caz.

Predicat verbal exprimat printr-un
verb semiauxiliar (aspectual /modal)

+

verb de bază exprimat prin

verb la
conjunctiv

infinitiv

supin

- ✓ Caracterizați subiectele pe care le-ați folosit în exemplele alcătuite.

N 3-4 142. Citiți expresiv dialogul. Rezumați-l în 30-40 de cuvinte.

Aurica, o albină harnică, trecu în zbor pe deasupra pomilor și se îndreptă spre floarea de răsărită. Când ajunsese aproape, o uimi asemănarea ei cu floarea cerului. Se apropie și întrebă sfios:

– Spune, te rog, tu nu ești venită cumva de acolo, de sus?

Răsărita își rupse privirile visătoare de la cer, se uită la Aurica și zîmbi:

– M-ai întrebat ceva? Iartă-mă, dar n-am auzit. Tu ești o albină bună. Mi-s dragi albinele. Vino mai aproape.

Aurica întrebă:

– Cine ești tu?

– Răsărita.

– Răsărita... Știi... semeni grozav cu floarea spre care zbor eu.

– Eu nu seamăn cu nici o floare. Eu seamăn numai cu soarele. Eu sînt Floarea-Soarelui. De atîta și seamăn cu el.

(R. Lungu)

- ✓ Aflați în primul alineat predicatele. Determinați felul lor și timpul verbelor prin care sînt exprimate predicatele. Analizați morfologic un verb (la alegere).
- ✓ Descrieți în stil artistic, apoi în stil științific floarea-soarelui (*în scris*).

N 1-2 143. Citiți dialogul. Transformați fragmentul evidențiat într-un dialog din 6-8 replici. Identificați în acest fragment predicatul verbal compus, explicați structura lui.

Pe drum Viorica mă întrebă:

– Ai petrecut bine de sărbători?

– Le-am petrecut acasă.

– Credeam...

– O, nu, în ajun doar. Restul zilelor am stat acasă.

– Și eu. L-am citit pe Eluard. Tînărul. Decadentul. L-ai

citit.

Nu-l citisem. Dar voiam să-l citesc numaidecît. O să mi-l dea chiar acum?

*Mulțumesc. În franțuzește o să-mi vină cam greu...
Dar...*

(A. Busuioc)

- ✓ Caracterizați, după structură, propozițiile din ultima replică.
- ✓ Conjuțați la perfectul simplu și mai mult ca perfectul verbul *a citi*.

144. Vorbe din bătrîni. Citiți în gînd textul. Extrageți toate subiectele și predicatele. Determinați tipul fiecărui subiect și predicat.

Calul lui Troian

În antichitate, grecii, asediind zadarnic Troia timp de zece ani, au hotărât — așa cum ne povestește Homer — să cucerească cetatea printr-un vicleșug. Sub pretextul unei ofrande religioase, grecii au construit un uriaș cal de lemn, înăuntrul căruia au fost ascunși 500 de soldați; apoi restul armatei s-a prefăcut că se retrage. Atunci troienii au introdus calul în oraș. În puterea nopții, ostașii greci au ieșit din ascunzătoare, au deschis poarta cetății și astfel Troia a fost cucerită printr-o stratagemă devenită celebră de-a lungul veacurilor și cunoscută sub denumirea de «calul lui Troian».

Calul lui Troian.

Această expresie se aplică unei *stratageme perfide, folosită* pentru subminarea pozițiilor adversarului.

VOCABULAR

ofrandă	— aici: jertfă.
pretext	— aici: motiv.
a submina	— a compromite.
stratagemă	— aici: șiretlic, vicleșug.

- ✓ Construiți două enunțuri cu antonimul cuvântului «perfid», în care veți folosi diferite predicate nominale.

Model: *Iernile își cern ciudata lor lumină.*

Iernile își cern lumina lor, care este ciudată.

Lumina iernii pare ciudată.

Repere teoretice • Spre deosebire de predicatul verbal, care arată o acțiune realizată de subiect, **predicatul nominal indică o calitate, o însușire a subiectului.** El răspunde la întrebările: **cum este? cine, ce este?** (subiectul)

- Predicatul nominal conține două părți componente:
un verb de relație (copulativ sau semicopulativ) și un nume predicativ.

Verbul copulativ, spre deosebire de cel semicopulativ, avînd funcția de verb de relație, își pierde complet sensul lui lexical. De fapt, funcție copulativă are verbul «**a fi**». Celelalte sînt semicopulative și, semantic, sînt de mai multe feluri: ale devenirii (*a deveni, ajunge, a ieși*), ale stării (*a sta, a rămîne, a se menține*), ale declarației (*a se declara, a se proclama, a se alege*), ale denumirii (*a se numi, a se chema, a se crede*), ale transformării (*a se transforma, a se schimba*) ș.a.

Exersați!

145. Citiți exemplele. Comentați structura predicatului nominal. Determinați, din punct de vedere semantic, felul verbului semicopulativ.

1. Statul s-a transformat în republică. 2. El se numea Verde-Împărat. 3. Petruța a rămas simplă ca întotdeauna. 4. Cerul devine fumuriu. 5. Ea s-a făcut agronom.

✓ Care este ocupația sau profesia părinților dumneavoastră? Caracterizați-o într-un text coerent, în care vor fi prezente predicate nominale.

N 1-2 146. Comparați enunțurile și îndepliniți condițiile de mai jos:

1. M-am ridicat și eu ucenic la un meșter de săbii.	1a. Când s-au ridicat toate neamurile mele răzășești.
2. Eu sînt de locul meu aproape de Bugeac.	2a. Sînt dintr-un sat de pe apa Nistrului. Sînt adică moldovean.

- ✓ Identificați predicatele;
- ✓ Analizați structura lor;
- ✓ Calificațiile în verbale sau nominale.

147. Judecînd numai după structură, predicatele nominale pot fi confundate cu cele verbale simple, exprimate printr-un verb la diateza pasivă. Citiți exemplele ce urmează și delimitați propozițiile ce conțin predicate verbale simple, exprimate printr-un verb la diateza pasivă.

1. Lăpușneanul era nelipsit de la ospete. 2. El este un bărbat înalt; se vede că a fost un om voinic la vremea lui. (V. Beșleagă) 3. Bătrînul s-a făcut palid. (M.G. Ciobotaru) 4. Lucrul acesta a fost făcut de grădinari. 5. Ucraina a fost declarată biruitoare la concursul «Eurovision». 6. Moțoc a fost pedepsit pentru faptele sale.

- ✓ Povestiți evenimente din viața dumneavoastră care s-au repetat. Apreciați faptul repetării: a fost benefic sau nu? Ați profitat de aceasta? Ce evenimente v-ați dori să se repete? De ce? Relatînd, utilizați și predicate nominale.

148. Citiți și separați predicatele nominale din propoziții.

1. Stejarii cei *bătrîni* de sute de ani oftau *aspru*. 2. Aici e *frumoasă* și *tainică* pădurea de mesteceni. 3. Pădurea de mesteceni foșnește *frumos* și *tainic*. 4. Soarele de primăvară era *prietenos* și *mîngîietor*. 5. Soarele încălzea *prietenos* și *mîngîietor*.

- ✓ Identificați predicatele și subiectele;
- ✓ Precizați ce comunică predicatul despre subiect;
- ✓ Indicați funcția sintactică a cuvintelor evidențiate.

Repere teoretice

● **Numele predicativ** conține sensul de bază al predicatului nominal și se exprimă prin: **substantiv la nominativ** (mai rar la genitiv sau acuzativ), **adjectiv**, **pronume posesiv**, **demonstrativ** ș.a., **numeral**, **verb la infinitiv**, **participiu**, **gerunziu sau supin**, **adverb (deseori substantivizat)**, **îmbinare de cuvinte**.

● *În limba moldovenească nu avem predicate omogene.* La predicatul nominal distingem nume predicative omogene. Comparați:

El citește și scrie. (două predicate)

Toamna era tristă și posomorită. (A. Mateevici) (nume predicative omogene)

● Este posibilă următoarea topică a elementelor componente ale predicatului nominal:

VL (verb de legătură) + **NP** (nume predicativ):
Ion a devenit student: **NP** + **VL**: Student a devenit Ion.

NP... VL: *Izvor neseecat de inspirație pentru V.Aleksandri a fost folclorul* (V. Coroban);

VL... NP: *Eu rămân pentru totdeauna devotat poporului și patriei.*

149. Citiți enunțurile. Identificați predicatele nominale; arătați topică elementelor componente ale lor. Determinați părțile de vorbire prin care sînt exprimate numele predicative.

1. Tîncuța mea îmi ciutureancă din naștere. (I. Druță)
2. Familia mea-i de aur, neamul tău e de abia de argint.

(V. Alecsandri) 3. Viitorul este al cărților. (Ana Lupan) 4. Alb e adevărul pe care-l respir. 5. Livada este a noastră. (G. Gheorgiu) 6. Băiatul învață bine, este primul în grupă. (L. Barschii) 7. A birui înseamnă a lupta. 8. Sînt binele ce luptă cu răul. 9. Conspirația este una din armele de luptă. (S. Șleahu)

✓ Motivați (6-8 enunțuri) afirmația Anei Lupan (exemplul 3).

150. Sarcină pentru lecție-proiect. Elaborați proiectul «Cum să ne organizăm ziua și săptămîna de muncă?» Formulați sarcinile de elaborare a proiectului individual, apoi în perechi. Efectuați dezbateri în grup.

151. Construiți patru enunțuri dezvoltate în care predicatul să corespundă schemei:

Predicat nominal exprimat prin verb copulativ +

substantiv

adjectiv

adverb

pronume

152. Citiți expresiv versurile. Identificați predicatul, extrageți-le și caracterizați-le din punct de vedere al structurii. Restabiliți subiectele incluse.

Pentru fiecare om sînt altcineva.

Pentru tatăl meu sînt singurul lui fecior.

Pentru cititor sînt cîteva rînduri din cartea mea.

Pentru acest trecător sînt un grăbit trecător.

(L. Damian)

Fiți poeți!

- ✓ Răspundeți printr-un catren cine sînteți dvs. pentru părinți, bunici și prieteni.

 153. Utilizînd predicate nominale, descrieți clădirea școlii viitorului, în care doriți să învățați (privind-o din diferite unghiuri).

În textul elaborat subliniați predicatele și subiectele. Determinați felul lor.

154. Citiți exemplele. Transcrieți predicatele nominale. Oral, arătați:

- a) care este verbul copulativ sau semicopulativ;
- b) care este numele predicativ și prin ce parte de vorbire este exprimat;
- c) topica elementelor componente ale predicatului nominal;
- d) falsele predicate nominale.

1. Ion lucrează învățător. 2. Omul e tare ca fierul. (P. Cruceanu) 3. Cristina este verișoara mea. 4. Nechifor Lipan s-a arătat întotdeauna priceput în meșteșugul oieritului. (M. Sadoveanu) 5. Sandu trece drept un mare fotbalist. 6. Sultanul Selim II și vizirul Mahmed — Socoli erau atunci doi oameni cei mai lacomi. (B. P. Hașdeu)

- ✓ Aflați la ce grad de comparație sînt adjectivele din acest exercițiu.
- ✓ Extrageți, din exercițiu, adverbele și analizați-le morfologic/sintactic.

155. Copiați propozițiile completînd spațiile libere cu predicatul de tipul cerut.

1. A trăi... (PN). 2. Mama ... (PVC) bucate.
3. Frunzele copacilor (PVC). 4. Școala (PVS exprimat prin verb la diateza pasivă) anul trecut. 4. Tata (PVS) pe fratele meu la gară. 5. Bunica (PN pe tărîmul pedagogic timp de patruzeci de ani. 6. Omul neînvățat (PV) neîngrijit.

✓ Prezentați oral interpretarea pe care o dați proverbului din exemplul 6.

- Repere teoretice**
- Între *subiect* și *predicat* avem raport de reciprocitate sau de **inerență**.
  - Acordul dintre subiectul simplu și predicat se realizează astfel:

<i>Categorii gramaticale ce coincid</i>	<i>Predicat</i>	<i>Exemplu</i>
Persoană, număr	verbal simplu exprimat printr-un verb la diateza activă sau reflexivă	<i>Amurgul</i> lin coboară-n văi. (P. Zdnipru)
Persoană, număr, gen	verbal simplu exprimat printr-un verb la diateza pasivă	<i>Rodica a fost copleșită</i> de frumusețea din jur.

<i>Categorii gramaticale ce coincid</i>	<i>Predicatul</i>	<i>Exemplu</i>
Persoană, număr	predicatul nominal cu verbul copulativ	<i>Ochii ei sînt limpezi ca apa unui rîu de munte. (E. Damian)</i>
Număr, gen	predicatul nominal cu numele predicativ exprimat prin adjectiv.	
Număr, caz	predicatul nominal cu numele predicativ exprimat prin substantiv la cazul nominativ.	<i>Mihu e o fire deschisă.</i>

- Acordul dintre subiectul compus și predicatul se manifestă astfel:

<i>Structura subiectului compus</i>	<i>Regula de acord</i>	<i>Exemplu</i>
substantiv + substantiv, adjectiv, numeral, cu sau fără instrumente gramaticale, desemnînd o persoană, o colectivitate, un fenomen, un obiect.	Predicatul are forma de număr al primului substantiv.	<i>Organizația Națiunilor Unite apără interesele tuturor popoarelor.</i>

<i>Structura subiectului compus</i>	<i>Regula de acord</i>	<i>Exemplu</i>
Substantiv cu sens colectiv <i>mulțime, majoritate, sumedenie, droaie</i> la singular + un substantiv la plural.	Predicatul are forma de plural.	<i>Majoritatea colegilor mei vor să pară astfel.</i>
Substantiv + substantiv sau pronume la acuzativ cu prepoziția <i>cu</i> sau îmbinarea <i>împreună cu</i> .	Predicatul are forma de plural.	<i>Sergiu împreună cu antrenorul vor pleca la competiții.</i>
Pronume nehotărît sau numeral cardinal + substantiv sau pronume precedat de prepoziția <i>din</i> sau <i>dintre</i> .	Predicatul se acordă în număr cu primul termen.	<i>Fiecare dintre copii se stăruia să ajungă primul la finish. Cincispreze dintre elevi au rezolvat subiectele testului la limba moldovenească.</i>

156. Citiți exemplele și explicați cum se acordă predicatoarele verbale (simple, compuse) și nominale cu subiectele.

1. Vântul s-a aciuat și fulgii plutesc deasupra bulgărilor ca niște albine. 2. Calul fiului de crai începe atunci a forăi

și a da înapoi. (I. Creangă) 3. Oamenii au terminat de arat și s-au apucat de semănat. 4. Un grup de locuitori din satul Dumitrovca s-au adresat redacției cu o întrebare. 5. Parcă ea cu Vasile al ei n-au fugit? (I. Druță) Asociația național-culturală a moldovenilor din Ucraina organizează, anual, o lună interesantă de odihnă a copiilor.

- ✓ Ați observat în exemplul 3 că, la acordul subiectului cu predicatul verbal compus, verbul de bază, exprimat prin supin, rămîne neschimbat. Ilustrați acest tip de acord prin exemple proprii.

157. Scrieți despre propria dumneavoastră persoană, utilizînd diferite predicate nominale. Variați verbele semicopulative, copulative. Utilizați cîte două-trei nume predicative în cadrul unui predicat nominal. Explicați cum s-a realizat acordul dintre subiect și predicat.

158. Citiți textul și povestiți cum s-a efectuat acordul dintre subiect și predicat.

Mulți dintre mocani știau să cînte din fluiet, din clarinet, din buciom, din cobză. Unii aveau cărți și citeau. Dacă se întîmpla să cadă vreunul din mîna dușmanului, se păstra obiceiul străveci ciobănesc și rănitul își spunea dorința din urmă...

Era obiceiul lor, soarta lor să fie ciobani, așa cum a fost *neam* din neamul lor. Cei *mai* mulți nici azi nu *s-au* lăsat, tot mocani îs. Dacă murea mocanul, îl îngropau lîngă stîină...

(G. Meniuc)

- ✓ Explicați ortografia cuvintelor evidențiate.

- ✓ Narăți în scris un episod din viața dvs., care v-a pus pe gânduri. Subliniați în textul realizat subiectele și predicatul.

159. Citiți propozițiile. Aflați subiectele omogene (multiple). Explicați motivat utilizarea virgulelor.

1. Și cântec, și rîset, și joc de copii se nasc din aceeași tulpină-a izbînzii. (Em. Bucov) 2. S-a dus zăpada albă de pe întinsul țării, s-au dus zilele babei și nopțile vegherii. (V. Alecsandri) 3. Eu, tu și el sîntem viitorul țării. 4. Nici ploaia, nici frigul n-au reușit să-i oprească din drum pe călători. 5. Vîntîșorul șăgalnic, soarele darnic ne mîngîiau fața. 6. Profesoara de limba moldovenească și eleva sa, profesorul de istorie și membrii cercului au participat la lucrările conferinței Miciei Academii.

- ✓ Expuneți, într-un text de-o jumătate de pagină, ce veți întreprinde, pentru ca țara noastră să prospere. Utilizați, în text, părți principale de propoziție diverse ca tip.

Repere teoretice

- Acordul dintre subiectele omogene (multiple) și predicat se realizează astfel:

<i>Structura subiec- telor omogene</i>	<i>Regula de acord</i>	<i>Exemplu</i>
Mai multe subiecte dintre care unul este pronume personal, persoana I.	Predicatul ia forma de persoana I plural.	<i>Noi și conducătorul</i> cercului dramatic am organizat serata festivă.

<i>Structura subiec- telor omogene</i>	<i>Regula de acord</i>	<i>Exemplu</i>
Mai multe subiecte dintre care unul este pronume personal, persoana a II-a, dar nu există unul de persoana întâi.	Predicatul ia forma de persoana a II-a plural.	<i>Biblioteca și voi ați amenajat sala de lectură a bibliotecii.</i>
Mai multe subiecte, substantive - nume de ființe, de genuri gramaticale diferite.	Participiul din componența diatezei pasive sau numele predicativ ia forma de masculin plural.	<i>Părinții, bunicii și copiii sînt participanții sărbătorii obiceiurilor și tradițiilor de iarnă, ale moldovenilor, «Florile dalbe». Fratele și sora sînt foarte cuminți.</i>
Mai multe subiecte, substantive sau pronume de persoana a III-a.	Predicatul ia forma persoanei a III-a.	<i>Ei și părinții lor au sădit copaci în parcul Soldatului necunoscut.</i>
Mai multe subiecte, substantive-nume de lucruri, de genuri gramaticale diferite, numărul plural.	Participiul din componența diatezei pasive sau numele predicativ ia forma de plural, acordîndu-se în gen cu subiectul cel mai apropiat.	<i>Salcîmii și sălciiile pletoase au fost plantate de absolvenții școlii.</i>

 N 1 -2 160. Alcătuiți câte două propoziții cu predicate verbale simple, verbale compuse și nominale (numele predicative să se exprime prin diferite părți de vorbire).

 N 3-4 161. Citiți în gând textul. Selectați subiectele împreună cu predicatele și analizați-le după schema:

<i>Temelia gramaticală</i>	<i>Părți de propoziție</i>		<i>Partea de vorbire prin care este exprimat</i>	<i>Realizarea acordului</i>
	<i>subiect</i>	<i>predicatul, felul lui</i>		
Oamenii foloseau	subiect	predicatul verbal simplu	substantiv verb la modul indicativ, diateza activă	număr, persoană

Clepsidra.

Pînă la descoperirea ceasului de astăzi, oamenii foloseau o mulțime de metode și «unelte» de măsurare a timpului. Clepsidra este una dintre ele. În Roma Antică, de exemplu, atunci cînd un orator ieșea în fața mulțimii să țină un discurs, o persoană specială «pornea» clepsidra. Dacă timpul rezervat expira, iar mulțimea vroia să-l mai asculte, atunci striga: «Să mai vorbească o clepsidră!», iar dacă discursul oratorului nu era pe placul celor adunați, atunci imediat ce se termina nisipul, cel de la «tribună» era, pur și simplu, aruncat jos.

Clepsidra însă satisfăcea doar parțial necesitatea de măsurare a timpului și, încetul cu încetul, mintea iscoditoare a omului a ajuns la crearea ceasornicului mecanic.

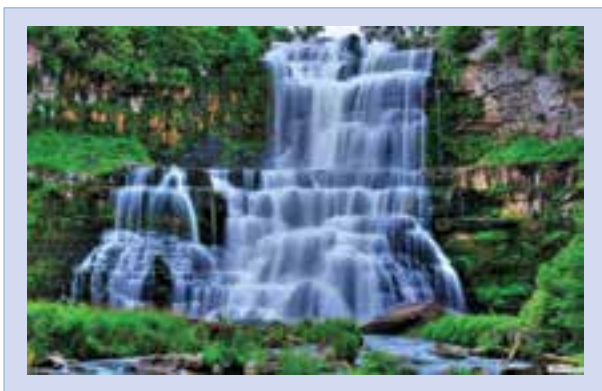
Situație. Sînteți un orator bun. Avînd în față clepsidra, desfășurați, în 3 min., un text vizînd adolescența.

A fi adolescent înseamnă...

PĂRȚILE SECUNDARE ALE PROPOZIȚIEI

162. Citiți. Identificați părțile secundare ale propoziției pe care le-ați studiat pînă acum.

1. Ziua aceasta a fost cea mai frumoasă din toate zilele vieții mele. 2. Dragostea și prietenia instaurează pe pămînt pacea, munca, libertatea și fericirea. 3. Vreau să cînt un cîntec tinereții (L. Deleanu) 4. Prin pădurile uriașe, prin grădini și prin palat se plimba Călin. 5. Muncile agricole încep primăvara devreme. 6. Apa curge șoptind, cuibul rîde cîrîpînd. (V. Alecsandri)

Amintiți-vă!

- Părțile secundare ale propoziției sînt: ... și... .
- Partea secundară a propoziției care determină un substantiv se numește ... .

- Complementul determină ... .
- Complementul circumstanțial de mod răspunde la întrebările...

Repere teoretice

- **Părțile secundare sînt cuvintele determinative, care lămuresc subiectul, predicatul sau altă parte secundară.**

Ele sînt: atributul, complementul direct, complementul indirect și complementele circumstanțiale.

- **Atributul este partea secundară de propoziție, care determină un nume (substantiv, pronume, mai rar numeral), indicînd diferite caracteristici, și răspunde la întrebările: care? ce fel de? a, al, ai, ale cui? al cîtelea? cît?**

- **Atributul poate fi exprimat prin:**

adjectiv (glasul blînd)

substantiv la cazul genitiv, acuzativ, uneori — dativ (căldura soarelui, glas frumos asemenea sunetului valurilor)

pronume (femeia aceasta, limba noastră)

verb la infinitiv,

gerunziu sau supin (dorița de a învăța, mașină de scris, frunză tremurîndă)

numeral (clasa întîi)

adverb (ziua de astăzi)

- După felul relațiilor cu cuvintele determinate, distingem **attribute acordate**, cînd au aceeași formă de gen, număr, caz cu cuvîntul determinat (lumină slabă, paloș

strălucitor) și **neacordate** (fetele noastre, vornicul al doilea). Atributele neacordate se leagă de cuvântul determinat prin recțiune și aderare.

- **Atributele care determină același nume, răspund la aceeași întrebare și arată diferite însușiri sau calități ale obiectului determinat se numesc omogene** (față palidă și inteligentă).
- Dacă atributele determină același nume, răspund la întrebări diferite, ele sînt neomogene (cîmpul nostru înverzit, leacul cel mai bun împotriva sărăciei).
- După structură, atributele sînt simple (în serile lungi) și dezvoltate (Glumeț la caracter, bunelul ne povestea lucruri interesante.)

Exersați!

 163. Citiți. Cercetați atent atributele și determinați felul lor.

1. Mîndria Patriei noastre este tineretul. 2. La adierea ușoară a vîntului frunza îngălbenindă tremura. (V. Roșca) 3. Pe geamurile deschise năvăleşte mireasma plăcută a salcîmilor înfloriți. (G. Meniuc) 4. Părinții în cuvîntu-acesta «pîine» au pus nădejdea zilelor de mîine. (A. Busuioc) 5. În ogradă creștea un copac înalt, mare și rotat. 6. Se uita ba la noi cu o privire simplă nevinovată.

✓ Analizați sintactic exemplul 3.

- ✓ La vârsta maturizării adeseori sîntem puși în situația de a răspunde la întrebări de genul: ce e dragostea? Virtutea, credința ce sînt? Printre ele se distinge și întrebarea: ce e pentru mine Patria? Pentru unii Patria e locul unde le e bine, deoarece au un profit bun. Pentru unii ea nu e decît o îngrămădire de vorbe, iar a fi patriot, în concepția lor, înseamnă a vorbi cît mai mult despre țară și popor.

Pornind de la cele spuse mai sus, realizați o compunere cu titlul: «Patria nu e un nume oarecare...»

Înceiați textul compunerii astfel:

«Pentru mine Patria se asociază cu rădăcinile noastre în acest pămînt, precum și cu mugurii speranțelor noastre la bine, la frumos și prosperitate. Iar pentru ca rădăcinile să aibă pentru cine căuta seva dătătoare de viață, e nevoie ca noi să ne simțim deopotrivă cu mugurii, căci Patria nu se definește — se simte ori nu.»

164. Citiți textul. Extrageți toate îmbinările de cuvinte care conțin atribute. Scrieți în dreptul fiecărei îmbinări prin ce se exprimă atributul.

Limba e însuși viața noastră, e însuși sufletul nostru.

Unde m-aș afla, nu mă pot desparte de limba mamei. Cum aș putea să mă despart de ea, s-o uit? Doar în ea mă cheamă dorul de casă, doar prin ea mă înțeleg cu izvorul, cu cierșul, cu iarba care-mi duce dorul. Doar în ea vorbesc cu vesela și frumoasa mea copilărie, care a rămas la bunica și mă priveșete de acolo cu ochii tirști, nevinovați.

Limba mamei, limba moldovenească, limba strămoșilor, tezaurul neprețuit pe care îl vom transmite din tată în fiu, din generație în generație!

Ne-a devenit graiul cântec, foc, așa cum îi prorocea A. Mateevici. A devenit «Grai mustos, ce știe deopotrivă de bine a rîde și a plînge, a mulțumi și a blestema»

(I. Druță)

Să n-o uităm doar pentru faptul că cineva arde, dorește s-o uităm neapărat!

- ✓ Meditați într-un text coerent asupra aforismului lui I. Druță, citat în text.

165. Dictare vizual-auditivă.

Păstrați vie flacăra

Cultura este lucrul pe care l-a menținut sufletul neamului nostru. Știindu-ne istoria, limba maternă ne-am putut păstra noi, moldovenii, ca popor. Așa cum am păstrat arzîndă flacăra spirituală, astfel descendenții acestui neam trebuie s-o apere, căci « pămîntul, istoria și limba sînt în esență cei trei piloni pe care se ține neamul».

(I. Druță)

Urmași din neamul lui Ștefan cel Mare! Păstrați flacăra nemuririi noastre! Învățați cultura și istoria, căci numai așa mai putem crede în existența acestui neam. Drept imbold al vieții să vă fie dragostea de neam și de limbă. Doar «nu se vinde libertatea nici pentru aurul din lume».

(Seneca)

Repere teoretice

- **Un atribut substantival este apozitia care precizează sensul cuvântului determinat.** Indiferent de cazul cuvântului determinat, apozitia stă la cazul nominativ.

- Apozitiile pot indica: **profesia, specialitatea** (meșter-*lăcătuș*, femeie *agronom*), **naționalitatea, caracterul** (Păcală-*glumeșul*). Aceste apozitii se leagă de cuvântul determinat prin liniuță.

Apoziții sînt considerate numele proprii de persoane și localități (șoferul *Ilieș*, orașul *Odesa*, rîul *Nipru*), **denumirile ziarelor, operelor literare, muzicale, științifice, filmelor, instituțiilor, fabricilor.** Acestea din urmă se scriu cu literă mare și se iau în ghilimele: revista «*Școala noastră*», «ziarul «*Lucafărul*», romanul «*Biserica Albă*», fabrica »*Bucuria*», cantata «*Mama lui Ștefan cel Mare*».

- După structura lor, apozitiile pot fi **simple și dezvoltate.**
- **Apoziția simplă** este exprimată printr-un substantiv sau alt cuvînt substantivizat, ori printr-o îmbinare de cuvinte cu sens unitar (bădița *Vasile*, povestirea lui I. Turghenev «*Apele primăverii*»).

- **Apoziția dezvoltată** este exprimată printr-un substantiv cu cuvinte lămuritoare (Onache Că-răbuș, *om harnic și stăruitor...*)
- Apoziția poate fi însoțită de cuvintele *adică, sau, numai, ori, după nume, poreclit, zis* ș.a., care se despart prin semne de punctuație în cadrul propoziției (Iacob Eraclid, *poreclit Des-potul, pierise*).

166. Citiți. Analizați fiecare apoziție, după cum urmează:

- a) felul apoziției (simplă, dezvoltată);
- b) termenul la care se referă;
- c) semnele de punctuație utilizate.

1. Noi trei — Ignat, Costea și eu — am rămas să facem pregătirile pentru a doua zi. (V. Beșleagă) 2. Grigore Boșta, ori Gore, învățase șoferia vreo treisprezece ani. (G. Gheorgiu) 3. Ori de câte ori ajungeau în dreptul casei lui nenea Ghiță Cuc, zis bărbierul, se opreau pe prispă la popas. (G. Vodă) 4. Din vârful codrilor Pașcanilor mai aruncam câte o căutătură jalnică. (I. Creangă) 5. Onache, ciutorean mîndru în felul lui, nu vroia să-și lase satul plîns de alții. 6. Ciuturenii, oameni blînzi și înțelegători, s-au făcut a nu ține minte de plecase băiatul cela pe undeva... (I. Druță)

✓ Extrageți predicatul. Analizați după structură predicatul verbal compus.

167. Sarcină pentru viitorii filologi.

Semnele de punctuație la apoziție pot fi cele mai variate și anume: virgula, liniuța, două puncte, ghilimelele,

parantezele rotunde (mai rar). Consultați *Punctuația limbii moldovenești*, autori Ciobanu A. I., Mocreac I. F., ed. IV, pag. 52-54, și prezentați o informație despre semnele de punctuație la apozitie, exemplificînd.

168. Citiți propozițiile. Identificați atributele neacordate; determinați exprimările lor. Încercați să înlocuiți atributul substantival prepozițional din ultimul exemplu prin cel substantival genitival (*gura de la pod — gura podului*).

1. Cînd venea iarna, Tincuța pornea, cu fusta în brău, a coace plăcinte. (I. Druță) 2. Moraru a trecut în odaia de mîncare. 3. Sub gardurile de scînduri, pe băncile școlii se așază bătrînii. (I. C. Ciobanu) 4. Pe lîngă plopii fără soț /Adesea am trecut. (M. Eminescu) 5. Bătrînul Dan trăiște ca soi-mul singuratic/În peștera de sfîncă, pe-un munte singuratic. (V. Alecsandri)

- ✓ Toate enunțurile conțin atribute neacordate?
- ✓ Iarna bate la ușă, cu zile reci, cu ger puternic și sigur pe sine. Descrieți o dimineață de iarnă. Utilizați atribute diferite ca tip.

169. **Audiți textul.** Determinați părțile lui componente. Intitulați-l. Expuneți succint conținutul.

Cel mai vechi spațiu de stabilire a romanicilor veniți din Ardeal este regiunea de nord a Moldovei, cu nucleul său istorico-geografic — cetatea Suceava, devenind mai tîrziu capitală a Țării Moldovei. Aici, ne spune legenda, s-a așezat voievodul Dragoș cu ai săi. Aici au luptat dîrz oștenii lui Bogdan I Întemeietorul (1359-1365) cu năvălitorii maghiari și tătari, obținînd la 1359 independența Moldovei. Treptat,

după cum scriu cronicarii, «Moldova s-a lățit», impunându-și suveranitatea asupra pământurilor de pînă la Nistru și pînă la Marea Neagră. La 1392 domnitorul Moldovei Roman se intitula: «Marele singur stăpînitor Roman-Voievod care stăpînește Țara Moldovei de la munte pînă la mare». Alexandru cel Bun (1400-1432) a stabilit sistemul de apărare a Moldovei: cetățile Neamț, Chilia dinspre Valahia; Cetatea Albă, Orheiul Vechi dinspre tătari și poloni... Ștefan cel Mare (1457-1504) a statornicit pe totdeauna numele Moldovei, valorile și demnitatea ei în circuitul diplomatic și cultural internațional. De prin veacul al XIV-lea, moldovenii depășesc hotarele tradiționale ale Moldovei, stabilindu-se, treptat, dar în flux continuu, în spațiul de la răsărit de Nistru, punînd începuturile diasporei (grup etnic aflat în afara țării de origine) moldovenești. Cei mai mulți moldoveni din afara Moldovei locuiesc în Ucraina: 258.000, conviețuind cu ucrainenii în localități mixte sau formînd localități aparte: Voloșskoe, Voloșca, Moldovanca, Moldovanskoie...

Cetatea Suceava

Unde s-ar fi așezat cu traiul moldovenii: în zonele podolice, în regiunea Herson sau în stînga Niprului, — ei au continuat modul tradițional de viață și de gospodărire, adus din țara de origine — Moldova. Îndeletnicirile lor de bază au fost vităritul și agricultura. Desigur, în zonele codrene, la cursul apelor, pe malurile apelor stătătoare — heleșteie, lacuri, dînșii erau buni apicultori, pescari. Dar anume creșterea vitelor și agricultura cu ramurile principale pentru moldoveni — viticultura și vinificația, legumăritul și pomi-cultura — constituie pînă astăzi domeniile fundamentale de activitate economică.

În veacurile mijlocii, prelucrarea producției agricole, a vităritului, pentru a obține produse alimentare foloseau unelte primitive. Confecționarea îmbrăcăminte, încălțăminte, țesutul, a uneltelor de prelucrare a solului erau de producție casnică. Vităritul, ceara, grîul, pieile, blănurile erau articole tradiționale ale exportului moldovenesc. De prin sec.XVI-XVII încep să fie întrebate tot mai mult, mai ales pe piața de est, vinurile moldovenești. Moldovenii erau considerați iscusiți meșteri ai producției ceramice, teslari; gospodinele moldovence au proslăvit Moldova prin broderii, prosoape, dar, mai ales, prin covoarele moldovenești.

Sub aspect etnografic, în planul dezvoltării culturii materiale, a îndeletnicirilor tradiționale se disting cîteva zone cu anumite particularități: Zona de nord, Zona de sud, Zona centrului Moldovei, raioanele est-nistrene. Modernizarea dinamică a mijloacelor de producere, standartizarea producției nivelează astfel de particularități, accelerează dispariția unor tradiții de o rară frumusețe.

(V. Stati)

✓ Gîndiți, apoi răspundeți!

- Cînd a fost obținută independența Moldovei?
- Cum s-a numit pe sine, la 1392, Roman-Voievod?
- Care a fost sistemul de apărare a Moldovei pe vremea lui Alexandru cel Bun?
- Cine a statornicit suveranitatea Moldovei în circuitul diplomatic internațional?
- Care erau îndeletnicirile de bază ale moldovenilor?

CERCETAȚI !

• Consultați literatură suplimentară (rezultatele ultimului recensămînt din 2001, publicațiile ziarului *Luceafărul*, materialele conferințelor internaționale, ale presei locale) și aflați cîți moldoveni sînt în Ucraina și unde locuiesc ei.

• Prezentați o informație în baza cercetărilor efectuate de dvs.: «Îndeletnicirile moldovenilor pe meleagurile natale».

• Răspundeți desfășurat la întrebarea: «Cum se modifică cultura materială a moldovenilor?»

170. Citiți expresiv poezia. Extrageți și analizați toate atributele în conformitate cu cerințele algoritmului:

- termenul regent al atributului;
- acordat sau neacordat;
- omogene/neomogene;
- simplu/dezvoltat;
- exprimat prin... (părțile de vorbire prin care se exprimă atributul).

Mamei

La glasul lor vin ciute însetate
Ca la o rece gură de izvor,
Coboară zîne din povești uitate
Și se adună zmeii pe cuptor.
La glasul lor cărările se-ngîină
Cu nerăbdarea sutelor de gări
La glasul lor...

Dar glasul și-l pierdură, –
Noi mamele, băieți, nu le-am cruțat.
Numai izvoarele de-l mai murmură
Încet și trist și pe-nnoptat.

(P. Boțu)

Mama I. Bragina

- ✓ Comentați (8 enunțuri) ultimele 4 versuri. Utilizați atribute.

Repere teoretice

• În limba moldovenească se cunosc următoarele cazuri de izolare a atributelor:

1. **Atributele simple** plasate înaintea cuvîntului determinat: **Obosit**, *băiatul s-a așezat sub un nucar* și cele exprimate prin comparații: *Dochița... a sărit din casă*, **albă ca varul**. (I. Druță)

2. **Atributul simplu** ce se referă la un pronume personal:

El, **fericit**, *repede a alergat afară*.

3. **Atributele omogene juxtapuse**:

Neguri albe, **strălucite**/*Naște luna argintie*. (M. Eminescu)

4. **Atributele omogene joncționale adverbative:**

A răsărit un mugurel mic, dar viguros.
Cele copulative și disjunctive se despart prin virgule, începînd cu al doilea jonctiv.

5. **Atributele omogene** legate prin conjuncția **și**, indiferent de poziția ocupată față de cuvîntul determinat:

Fata, harnică și răbdătoare la caracter, îndeplinea toate muncile. Grea și puțin îmbucurătoare, toamna mergea spre sfîrșit.

6. **Atributele neomogene desfășurate**, plasate după cuvîntul determinat: *Iar copilășii veseli, cu pieptul dezgolit, aleargă...*

7. **Atributele** exprimate printr-o conjuncție participială:

Prinsă de gîndurile ei, Elena tresări.

8. **Apozițiile simple** care determină un pronume personal sau un nume propriu:

Noi, copiii, sîntem ocrotiți. Sosi acasă Gheorghită, mezinul.

9. **Apoziția dezvoltată:**

Pe stradă apăru Pintilie, fratele lui.

10. Două apoziții, iar una o lămurește pe alta:
Era Angela, fata lui Anton Holban, vecinul lor de peste gard.(V. Malev)

Exersați!

 I71. Citiți propozițiile. Explicați utilizarea semnelor de punctuație.

1. «Amintirile» și «Poveștile » lui I. Creangă sînt însăși limba vie a poporului. 2. Și-n lumina blîndeii lune/El văzu frumoasa față,/Dulce, mîndră, o minune/De fereastră luminată. (M. Eminescu) 3. Părea un om bătrîn, cu umerii obrazilor galbeni, cu firele de păr țepoase și crescute în barba-i deasă și cîrceiată. 4. Din vremurile îndepărtate Țara Moldovei a avut legături dintre cele mai strînse cu Lvovul, important centru comercial și cultural. (N. Dabija) 5. Mitropolitul schimbă priviri cu vicarul său, episcopul Bănulescu. (I. Druță)

VOCABULAR

episcop	— ierarh, vladică.
mitropolit	— rang în ierarhia administrativă a bisericii ortodoxe, inferior patriarhului.
vicar	— ierarh auxiliar, care îndeplinește funcții administrative, ca locțiitor al patriarhului.

- ✓ Explicați expresiile «cu umerii obrazilor, «limba vie».
- ✓ Analizați sintactic enunțul 5.

 N 3-4 I72. Alcătuiți șase enunțuri privind diverse cazuri de izolare a atributelor. Comentați oral cazurile izolării.

 N 1-2 I73. Includeți seriile de atribute omogene în propoziții:

subtil, fin, ingenios, ales; binevenit, favorabil, propice; binevoitor, duios, mîngîietor, drăgostos, tandru.

- **Complementul direct** poate fi exprimat prin:
  - a) **substantiv** (caz. A.): citește *o carte*; ajută *pe Anuța*;
  - b) **pronume**: *îl vede pe el*;
  - c) **numeral**: i-am cunoscut *pe amîndoi*;
  - d) **adjectiv sau participiu substantivizat**: *îi așteaptă pe tinerii aceștia*;
  - e) **verb la infinitiv**: *Învățătorul m-a învățat a citi*;
  - f) **o parte de vorbire neflexibilă substantivizată**: a zis *un «da»* prelung; *cîntă binele și blestemă răul*.
- **Complementul indirect** detremină un verb, arătînd obiectul asupra căruia trece, în mod indirect, acțiunea, și răspunde la întrebările cazului dativ sau acuzativ (cu excepția întrebărilor *pe cine? ce?*): *cui? despre cine? despre ce? cu cine? cu ce? la cine? la ce? pentru cine? de cine?* etc.
- **Complementul indirect** se exprimă prin:
  - a) **substantiv**: a cumpărat *pentru nepoți*;
  - b) **pronume**: și-a amintit *de el*;
  - c) **numeral**: li s-a spus *la amîndoi*;
  - d) **adjectiv sau participiu substantivizat**: *printre bătrîni* era și bunicul;
  - e) **adverb**: ne gîndim *la bine*.

Exersați!

176. Citiți enunțurile. Formulați întrebarea adresată de la predicat către complementul evidențiat. Determinați felul complementului și partea de vorbire prin care este exprimat.

1. *Pe noi* ne-au întâlnit frumos. (I. C. Ciobanu) 2. A căutat fata *feciorul* împăratului pe tot pământul. (G. Botezatu) 3. Vrea să fie și el popular *printre studenți*. (A. Busuioc) 4. Corina s-a apropiat *de ei*. 5. *Pe bogat* să nu-l crezi. 6. *Vorbim despre cei doi băieți*. (F. Vidrașcu)

Situație. V-a venit un oaspete. Formulați câteva reguli, care vor demonstra că sînteți o gazdă bine educată: știți foarte bine cum se întâlnește, se tratează un oaspete. La formularea regulilor folosiți și părți secundare de propoziție.

N 3-4 177. Ilustrați în șase enunțuri cazurile de exprimare a complementului direct și cel indirect (cîte 3 enunțuri pentru fiecare tip de complement).

N 1-2 178. Alăturați, pe rînd, verbului-predicat diferite complemente directe și indirecte, răspunzînd la întrebările date. Construiți cu fiecare verb cîte o propoziție dezvoltată, cu mai multe complemente compatibile.

- A preveni **despre ce? datorită cui? pe cine? prin ce?**
- A insufla **cui? prin ce mijloc? ce? pentru ce?**
- A comunica **cui? ce? prin ce mijloc? despre cine?**

✓ Găsiți sinonime pentru verbele date.

179. Citiți în gînd textul. Determinați funcțiile sintactice — atribuite, complemente directe sau indirecte — ale cuvintelor marcate. Explicați, oral, de ce cuvintele evidențiate îndeplinesc rolul pentru care optați.

Viața nu-i o șosea *asfaltată*. E o filă de poveste cu *diferite* situații. Trecem toate *urcușurile* și *coborîșurile*, cînd mai bine, cînd mai rău, căci alături de noi sînt părinții. Ei sînt icoana *sufletului nostru*. În vorbele *duioase ale părinților* mereu găsim *înțelegere* și alinare.

O viață este prea puțină pentru a le răsplăti *grija*. Să profităm *de timpul* pe care îl avem: să nu uităm *de părinți*. Să-i stimăm și să-i iubim, să ne-nchinăm *în fața lor* ca în fața unei icoane.

- ✓ Realizați un text coerent «Părinții — icoana sufletului meu». Utilizați complemente directe și indirecte.

180. Cercetați cu atenție tabelul, completați-l indicînd în dreptul verbului-predicat complementele obligatorii pentru corectitudinea enunțului.

<i>Verbul-predicat</i>	<i>Complementul direct</i>	<i>Complementul indirect</i>
Am vizionat	(ce?) un film	(despre ce?) despre piramidele egiptene.
Am sistematizat	(ce?)	(cu cine?)
Am ușurat	(ce?)	(cui?)
Am abonat	(pe cine?)	(la ce?)
Am potrivit	(ce?)	(la ce?)
Am discutat	(ce?)	(cu cine?)
Am prevenit	(pe cine?)	(despre ce?)

- ✓ Evocați în memorie o ședință (a clasei, a unui cerc școlar...) la care ați participat. Descrieți-o, menționând:
- Când și unde a avut loc ședința?
  - Cine a deschis ședința?
  - Ce a spus?
  - Cine a luat cuvântul mai târziu?
  - Ce decizii s-au luat?
  - Cine și cum a încheiat discuția?
  - Dacă ați (fi) avut ocazia să vorbiți, ce ați (fi) spus?

 181. Descrieți Casa de cultură din localitate. Utilizați predicate nominale, complemente. Descrierea efectu-ați-o în ordinea:

1. Unde se află clădirea? 2. Cum se integrează în ansamblul arhitectural sau în peisaj? 3. Cum armonizează cu ambianța? 4. În ce stil arhitectural este realizată clădirea? 5. Ce rol au ferestrele în realizarea ansamblului (ca dimensiune și ornament)? 6. Ce ornament a fost folosit? 7. Impresia generală.

 182. Citiți cu voce textul. Extrageți părțile secundare ale propoziției studiate împreună cu cuvântul regent, conform modelului: *recit (ce?) poezia = complement direct.*

Colindul

Colindul nu este numai un cântec. Este o amintire, o eternitate. În primul rînd, e o suflare a maicii, o slăvire a lacrimilor ei. Prin colind, prin ritualul lui vezi casa părintească și prinzi sentimentul singurătății. În suflarea tristă a colindului plutesc dragostea de mamă și clipele neînțarcerii.

Colindul e menit a ne atinge sufletul. E simbolul tradițiilor neamului nostru.

- ✓ Discutați cu părinții despre felul cum se desfășura colindul în trecut. Înscrieți un colind pe care îl știe cineva din familie sau rude. Relatați clasei despre cele discutate cu părinții și citiți-le colindul ori cântați-l.

- Repere teoretice**
- Se izolează complementele indirecte, plasate în antepoziția verbului predicat: **Pentru puțină mîncare**, ... *moș Bodrîngă slujea toată casa*; **complementele indirecte** precedate de: *în loc de, afară de, odată cu, împreună cu, de rînd cu?* ș.a.: *Spirca, împreună cu cei opt tovarăși, începu să pescuiască.*
  - Dacă complementele directe au valoare ce precizează, se izolează: *Îl stima, pe el și pe cei din familia lui, pentru bunătatea lor.*

Exersați!

 183. Citiți exemplele. Explicați, oral, utilizarea virgulei.

1. După mult chin și suferințe zadarnice, m-am hotărît să-ți scriu. (Ana Lupan) 2. Și boierul, în loc de un cuvînt bun, m-a scuipat drept în față. (I. Creangă) 3. În pofida unor elemente de superficial și banal, opera lui C. Stamati-Ciurea conține multe pagini vii. (V. Badiu) 4. Cu toată jumătatea lui octombrie, era o dimineață caldă. (A. Busuioc) 5. Ion Druță, prozatorul moldovean, a scris o nouă piesă de teatru. 6. Harnică și iute ca o furnică, Domnica începu să deretice prin casă.

- ✓ Analizați predicatelor după algoritmul:
a) felul predicatului; b) structura lui; c) exprimarea.
- ✓ Descrieți o dimineață a începutului lui octombrie. Subliniați, în textul-descriere, părțile principale și părțile secundare de propoziție.

184. Descrieți monumentul eroilor/eroului din localitatea dumneavoastră, folosindu-vă de planul:

1. Așezarea geografică a monumentului.
2. Autorii lui.
3. Inaugurarea festivă a monumentului.
4. Pe cine reprezintă monumentul?
5. Descrierea generală a monumentului: elemente distincte, detalii, materialul din care a fost confecționat.
6. Impresia produsă asupra dumneavoastră.

185. Citiți exemplele, apoi transcrieți-le. Identificați complementele indirecte și puneți semnele de punctuație necesare.

1. Potrivit relațiilor convenite între ei cei doi nu se întâlneau în afara orelor de lucru. 2. Datorită proprietăților de corp fluid apa este foarte sensibilă la puterea gravitației. 3. Pe lângă un tenor plăcut și un *excelent* auz muzical Fănel mai are pricepere și la desen. 4. Caietul se păstra la Lucica împreună cu ale ei. 5. Spre deosebire de Victor Mihai se întoarse din evacuatie împreună cu părinții. (V. Malev) 6. În loc de răspuns badea Zînel a închis ochii... (I. Druță)

- ✓ Determinați gradul de comparație al adjectivului evidențiat.

- ✓ Acumulați individual idei, faceți notițe pentru elaborarea unui text, în care să vă exprimați atitudinea în legătură cu subiectul: «Soarta multor oameni a depins de faptul dacă în casa părinților a fost sau nu o bibliotecă». (Edmondo de Amicis)

186. Numiți un film artistic sau un desen animat. Analizați un episod din film, răspunzând la întrebările: *cine face? ce face? unde?, când?, cum?* Înscrieți în caiet propozițiile-răspunsuri. Subliniați cuvintele care au răspuns la întrebările de mai sus.

 187. Descrieți un episod al zilei de ieri a profesorului/profesoarei de limba moldovenească și literatură. Folosiți în descriere complemente circumstanțiale studiate anterior.

**Repere
teoretice**

Complementul circumstanțial este partea secundară a propoziției, care determină un verb sau o îmbinare stabilă cu rol de verb și arată circumstanțele de realizare a acțiunii.

Complementele circumstanțiale sînt diferite.

Exersați!

188. Cercetați cu atenție tabelul. Prezentați oral o informație în care veți deduce regula complementelor circumstanțiale prezente în tabel. Ilustrați-le cu exemple proprii (în scris).

<i>Tipul complementului circumstanțial</i>	<i>Întrebările la care răspunde</i>	<i>Exemplu</i>
De loc (CCL)	unde? de unde? pînă unde? pe unde? încotro?	Mătușa s-a îndreptat <i>înspre casa vecinilor</i> .
De timp (CCT)	cînd? de cînd? pînă cînd? cît timp?	Scrisoarea sosise <i>prin aprilie</i> .
De mod (CCM)	cum? în ce mod? cît? în ce măsură?	Te-am ascultat <i>cu plăcere</i> .

189. Urmăriți textul în lectura unui coleg. Selecționați din text complementele circumstanțiale (studiate) împreună cu regentul său. Identificați tipul complementului circumstanțial (conform modelului).

Adolescența... Un cuvînt ce pare, la prima ascultare, a nu însemna ceva, dar cînd îl ascuți mai bine, cînd îl treci prin sufletul tău, îți dai seama că ești și tu adolescent. Ai zîmbit atunci cînd te-ai văzut susținut sau ai vărsat o lacrimă atunci cînd te-ai simțit îndurerat. Ți-ai pus mii de întrebări la care n-ai găsit răspuns, ai alergat pe poteci necunoscute, ai adunat nenumărate visuri neîmplinite. Te-a ademenit mirosul seducător al speranței, ai alergat căutînd iubirea, imaginîndu-ți că ai fi regină/rege, ți-ai ridicat palate, dar... nu a fost de ajuns.

Model: *se adăpostesc* (unde?) sub copac = complement circumstanțial de loc (CCL).

190. Citiți propozițiile. Identificați partea de propoziție pe care o reperzintă cuvintele evidențiate. Notați în caiet partea de vorbire prin care se exprimă.

1. *Sub piatră* șopotea un izvorăș. (A. Cozmescu)
2. *În fața casei* descoperi câteva tufe de vîzdoage. (V. Beșleagă)
3. *Prin fața noastră* a trecut un cîrd de gîște legănîndu-se. (V. Roșca)
4. *Afară* era întuneric.
5. Directorul a sunat la *Ministerul Învățămîntului și Științei*.

- ✓ În baza exemplelor de mai sus realizați informația «Exprimările complementului circumstanțial de loc», ilustrînd-o prin exemple proprii.

191. MEDITAȚI! Formați îmbinări cu complemente circumstanțiale, unind elementele celor două coloane. Comentați cazurile de incompatibilitate a verbului cu adverbul (cu îmbinările-adverb). De ce nu sînt compatibile cuvintele?

A intra	în jos
A urca	înăuntru
A înainta	afară
A se întoarce	repede
A se coborî	înainte
A se repezi	înapoi
A ieși	în sus

- ✓ Încadrați cuvintele coloniței a II-a în propoziții.

 N 1-2 192. Completați propozițiile de mai jos cu complemente care să răspundă la întrebările dintre paranteze.

1. Copiii s-au întors cu vaporul, venind ... (*de unde?*).
2. Palmierul crește... (*unde?*).
3. Niprul își pornește apele ... (*de unde?*).
4. De frică, vulpea a luat-o... (*încotro?*).
5. (*Pînă unde?*) ... mai rămăsese cîțiva metri.
6. Hotarele Ucrainei se întind ... (*de unde pînă unde?*).

✓ Relatați, într-un text de șase propoziții, despre așezarea geografică a localității dvs. Utilizați complementele circumstanțiale de loc.

N 3-4 193. Alcătuiți cinci enunțuri în care complementele circumstanțiale de loc să fie exprimate prin diverse părți de vorbire.

✓ Observați specificul lexical al proverbului: «Urcă-te, dragă-n jos, c-acum în sus te-ai coborît». Comentați oral efectul asocierii. Explicați în câteva enunțuri sensul/sensurile proverbului.

Repere teoretice

Complementul circumstanțial de timp se poate exprima prin:

- a) **substantiv** (cu sau fără prepoziție): a tăcut *o clipă*;
- b) **adverb de timp** (îmbinări-adverb): ne-am întors *tîrziu*;
- c) **construcții verbale** (infinitivale, gerunziale, participiale): *înainte de a intra în casă*, s-a uitat în jur; *începînd de mîine*, voi frecventa cercul de dans; *ajuns în cîmp*, s-a mirat de cele văzute.

- **Complementul circumstanțial de mod** se poate exprima prin:
  - a) **adverb (îmbinare-adverb)**: merge *încetîșor*;
  - b) **substantiv** (cu sau fără prepoziție): cad *rînduri-rînduri*; îl poartă *împotriva voinței*;
  - c) **verb la infinitiv cu prepoziția «fără»**: mă ascultă *fără a se mișca*;
  - d) **gerunziu adverbializat sau participiu** (mai rar): nurorile sar *arse*; a atins *nevrînd* strunele;
  - e) **comparație**: s-au dus (boișorii) *ca pe gura lupului*.
- **Complementul circumstanțial de loc** se poate exprima prin:
  - a) **substantiv (cu prepoziție/îmbinare-prepoziție la cazurile oblice)**: s-a oprit *în prag*; curgea *de-a lungul râurilor*;
  - b) **pronume cu prepoziție/îmbinare-prepoziție**: a trecut *prin fața noastră*;
  - c) **adverb de loc/îmbinare-adverb**: *afară* plouă;
  - d) **îmbinări de cuvinte**: *La Administrația raională de Stat* se adunase multă lume.

194. Citiți propozițiile, indicînd complementele circumstanțiale de timp și de mod determinînd exprimările acestora.

1. O orchestră cînta cu înfocare. (N. Costenco) 2. Țineau foc în vetre cu săptămînile. (I. Druță) 3. În zori de

zi am ajuns la locul de destinație. 4. Ne spuneam atît de multe,/Fără a spune un cuvînt. (M. Eminescu) 5. Ion venea alergînd pe hudîțele satului. (B. Istru) 6. Ajungînd la cîrmuire, Moga intră în cabinetul său. (G. Gheorghiu) 7. Moșul se bălăcește ca un campion olimpic. (A. Busuioc)

- ✓ În tehnica scrierii libere, explicați cine poate fi considerat «campion olimpic».

195. Completați propozițiile cu complementele circumstanțiale în conformitate cu întrebările dintre paranteze.

1. Schimbul întîi în tabăra toleranței începe de la ... (de cînd?) 2. Anul de studii în școală durează pînă la ... (pînă cînd?) 3. Ce ai de făcut... (cînd?) nu lasă pe ... (pe cînd?) 4. El vorbește ... (cum?) 5. Dumitru a făcut jumătate de drum, fără ... (cum?) 6. Discuția a decurs ... (în ce mod?) 6. (de unde?)... se auzea sunetul cornului.

- ✓ Alcătuiți un text coerent, prin care să vă exprimați atitudinea într-o discuție în legătură cu subiectul anunțat de **ex.185**, pentru care vi s-a propus să faceți notițe individual.

196. Citiți propozițiile. Cum se numesc complementele circumstanțiale evidențiate în limba ucraineană? Traduceți propozițiile în limba moldovenească și identificați cum se numesc aceste complementele circumstanțiale în limba maternă.

1. Мар'яна наспівувала якусь мелодію *тихенько*. (Н. Бічуя) 2. Ще було *зовсім* темно. (Г. Тютюнник) 3. *I*

два рази порівняно з минулим роком зросла врожайність зернових. 4. *Кілька разів* перечитував Шевченко теплі рядки Лизогубового листа. (З. Тулуб.) 5. Я тужу *забагато*. (О. Кобилянська)

- ✓ Cîte tipuri de componente circumstanțiale studiați în cadrul orelor de limba ucraineană?
- ✓ Alcătuiți două enunțuri, în limba ucraineană, care să conțină componente circumstanțiale de loc și de timp.

197. Alcătuiți șase propoziții în care cuvintele dintre paranteze să fie: componente circumstanțiale de mod (*bine, ca pasărea, interesant*) și componente circumstanțiale de timp (*seara, în zori de zi, mîine*).

 198. Descrieți, în limita de zece enunțuri, drumul pe care-l faceți zilnic de acasă spre școală. Subliniați în textul întocmit componentele circumstanțiale și indicați tipul lor.

Repere teoretice

- **Complementul circumstanțial de cauză (cauzal) (CCCz)** determina, de regulă, un verb și arată cauza acțiunii subiectului sau a stării în care se află.

El răspunde la una din întrebările: *de ce? din ce cauză? din ce pricină?*

- **Complementul circumstanțial de cauză** poate fi exprimat prin:

a) substantiv: *tremura de frig și oboseală;*

b) pronume: *am rămas din cauza lui;*
munca de dragul nostru;

- c) **adjectiv** sau **participiu** : nu mai putea *de obosită*, îi sfîrîia gîtlejul *de flămînd*;
- d) **gerunziu, construcții gerunziale**: *fiind mai ușurică*, ajunge mai repede.
- De cele mai multe ori, complementul circumstanțial cauzal se formează cu ajutorul îmbinărilor *din cauza, din pricina*.
  - **Complementul circumstanțial final (de scop) (CCF)** determină un verb și indică scopul realizării acțiunii. El răspunde la întrebările: *cu ce scop? pentru ce?*
  - **Complementul circumstanțial final** poate fi exprimat prin:
    - a) **substantiv precedat de prepoziții**: a venit *pentru studii, după cumpărături, la cules*;
    - b) **verb la infinitiv sau supin**: se pregătește *de scris, pentru a studia natura*.

Exersați!

① **199.** Citiți enunțurile. Examinați-le. Identificați complementele circumstanțiale cauzale și finale. Precizați prățile de vorbire prin care sînt exprimate.

1. Din cauza lui, am rămas în urmă de coloana principală. (V. Roșca) 2. Acum Radu aștepta ca moș Manole să se echipeze de vînătoare. (A. Șalari) 3. De sătul ce era, respira greu. 4. Petrache a zis să te pregătești pentru vînat mistreți. (N. Vieru) 5. Nuța, găsinđ o mulțime de treburi, alerga în lungul Ciuturei. (I. Druță) 6. A plecat la piață după fructe.

Situație. Ați întârziat la ora clasei. Lămuriți, printr-o notiță explicativă, de ce ați întârziat. Folosiți cel puțin, două complemente circumstanțiale de cauză.

200. Citiți textul în gând. Extrageți complementele circumstanțiale evidențiate (stabiliți tipul lor) împreună cu cuvântul regent.

Tata este un vânător pasionat și deseori îl ia cu sine și pe fratele mai mare. Acesta sare în sus *de bucurie*. Seara, când se întorc acasă, sînt frînți *de oboseală*. *Nefiindu-le frică*, pleacă la vânătoare și iarna. Odată au rătăcit drumul *din cauza zăpezii și a viscolului*. Fratele se temea, dar nu zicea nimic *de frică*: dacă tata nu-l mai ia?

Situație. Un elev din clasele primare i-a răspuns tatălui, numai ce venit de la vânătoare, cu vorbe urâte la care tata nu se aștepta. Acesta l-a privit lung și i-a spus: «Feciorașule! O vorbă nepotrivită răstoarnă întreaga viață» (Menander) Elevul vă roagă să-i explicați proverbul.

- ✓ Ce explicații îi veți da? Prin ce referințe vă veți susține afirmațiile? Ce exemple îi veți aduce întru confirmarea ideilor dvs.?
- ✓ Improvizați un joc de rol și susțineți un dialog cu colegul.

201. Alcătuiți șase propoziții în care complementele circumstanțiale vor fi exprimate prin:

- a) CCCz.: *din pricina zgomotului; din cauza vîrstei; de rîs.*
- b) CCF: *pentru Patrie; pentru cunoștințe bune; pentru plimbarea (de seară).*

- ✓ Relatați o situație din viață care ar confirma ideea proverbului: «Învață în tinerețe, ca să știi la bătrînețe» .

202. Citiți atent textul. Chibzuiți, apoi răspundeți desfășurat la întrebarea: «După părerea dumneavoastră, ce sau cine va salva lumea?»

«Frumusețea va salva lumea», spunea remarcabilul scriitor rus F. Dostoevskii. Este adevărat. În mediul în care trăim doar frumosul, sublimul mai poate salva Terra. Priviți în jur și veți vedea că tot ce ne înconjoară este deosebit: natura, cărțile, copiii.

Natura ne dăruiește o viață sănătoasă. Cum ar fi viața fără cărți? Ne-am transforma în prizonierii neștiinței. Pentru părinți, copiii sînt totul. Cuminte sau puțin năzbîțios, copilul este fericirea vieții lor.

Lumea submarină.

Cartea, natura, copiii sînt tot ce avem mai frumos, fiind în stare să salveze lumea.

- ✓ Încercați să vă autoapreciați, pornind de la cuvintele lui Montaigne: «Mă prețuiesc atît cît merit». În textul-autoapreciere subliniați părțile secundare.

Repere teoretice

- **Complementul circumstanțial condițional (CCCond.)** determină un verb și exprimă condiția de care depinde realizarea sau ne-realizarea acțiunii respective. El răspunde la întrebările: *cu ce condiție? în ce condiții?*
- **Complementul circumstanțial condițional** se întâlnește rar în vorbire și poate fi exprimat prin substantive și pronume, precedate de îmbinările *în caz de, cu condiția, în locul, în cazul*, și prin *gerunziu*.
Exemple: 1. *În caz de nevoie*, copiii n-o dau de sminteală pe Ileana. (Ana Lupan)
2. *Trăind și nemurind*, ai să vezi cine sînt eu. (I. Creangă) 3. *În cazul dumitale*, m-aș grăbi.
- **Complementul circumstanțial concesiv (CCConc.)** determină un verb și indică un fapt ce ar putea împiedica realizarea acțiunii care totuși se împlinște. El răspunde la întrebările: *în ciuda (în pofida) cărui fapt? în pofida cui?*
- **Complementul circumstanțial concesiv** se întâlnește relativ rar și este exprimat, de obicei, printr-un substantiv sau altă parte de vorbire, însoțite de cuvintele: *cu tot, cu toată, deși, măcar, oricît, contrar, împotriva, în ciuda, în pofida* ș.a.
Exemple: 1. *Împotriva obiceiului său*, Lăpușeanul era îmbrăcat cu toată pompa domnească. (C. Negruzzi)

2. *Cu toate acestea*, la credință n-am renunțat.

- **Complementul circumstanțial consecutiv (CCCons.)** exprimă consecințele (urmările) ce le are sau le poate avea o acțiune. Este complementul cu cea mai redusă înțrebuintare. Nu răspunde la întrebări, dar, pentru a ușura identificarea lui în propoziție, se admite întrebarea *care este urmarea faptului că...?*
- **Complementul circumstanțial consecutiv** se construiește de cele mai multe ori cu ajutorul prepoziției **de**. Se poate exprima, de obicei, prin **substantiv**: Căzu la pat bolnavă *de moarte*. (I. Creangă); **verb la supin**: Avea o mimică strașnică, *de speriat*; **gerunziu**: Buzduganul a zdruncinat palatul *pîn-într-atît, spărgînd geamurile*; **îmbinare de cuvinte**: Și plîngea *de mai mare mila*.

 203. Citiți propozițiile. Identificați tipul complementului circumstanțial evidențiat și determinați exprimările lor.

1. *Contrar aparențelor*, el era foarte agitat. (A. Busuioac) 2. *În caz de necesitate*, vom veni la chemarea ta. 3. Mărțișoarele erau frumoase, *de mirare* și *de neuitat*. 4. S-a oprit din fugă foarte repede, *poticnindu-se*. 5. *Cu toată vremea* nefavorabilă, am continuat lucrul. 6. Eu, *în locul lui*, aș fi mai atent.

- ✓ Folosind cunoștințele căpătate în cadrul orelor de geografie, de zoologie, povestiți într-un text de o jumătate de pagină, despre viața animalelor de pădure. Subliniați în text părțile secundare ale propoziției.

☺ **204.** Rezumați textul pe care-l veți citi cu voce, păstrînd informația științifică.

Botez. Act ritual de purificare, în cadrul unor inițieri religioase, cu apă sacră sau sfințită. *Deși răspîndit de creștinism*, botezul nu este specific numai acestei religii. Botezul este un ritual obligatoriu în principalele rituri creștine, constînd fie în stropirea cu apă sfințită, fie în cufundare totală și oficiindu-se în pruncie (ortococși), fie în preajma majoratului (catolici, și unii reformați), fie la vîrstă adultă (baptiști). Botezul creștin este considerat simbol al renașterii din ape și din spirit. Orice botez creștin se oficiază de către preot, în numele întregii trinități (Tatăl, Fiul, și Sfîntul Duh). Act de purificare, orice botez a fost echivalent cu iluminarea. După mărturiile celor mai mulți istorici, botezarea creștinilor a început în jurul anului o sută.

(După *Dicționar de mitologie generală*)

VOCABULAR

rit — aici: ceremonial.

- ✓ Determinați funcția sintactică a îmbinărilor marcate.
  - ✓ Motivați utilizarea virgulelor №№ 2, 3, 4 în propoziția a patra din text.
- Analizați sintactic enunțul 5.

205. Audiați textul. Determinați tipul lui.

Ce este mândria

La lecție am luat cunoștință de câteva scrisori ale elevilor, publicate în presă. Copiii scriu despre mândrie, aduc diferite exemple din viața lor. Ei însă nu fac deosebire între mândria adevărată și îngîmfare, nu-și dau seama cine e mîndru și cine e orgolios, cine-i om bun și cine e rău.

Mîndria-i diferită. Mîndria adevărată e sentimentul propriei demnități, respectul față de sine. Care om se poate mîndri cu adevărat, cine poate fi mîndru? Cred că acela care poate aduce mult folos. Și cosmonautul, și pescarul, și actorul, și învățătorul. Dacă ei muncesc cu tragere de inimă, pot fi mîndri, pot să se respecte și să pretindă a fi respectați. Acești oameni respectă pe cei din jur, niciodată nu înjosesc pe nimeni. Aceasta-i mîndrie îndreptățită.

Îngîmfarea e tot mîndrie, dar e falsă, mîndrie goală. Omul îngîmfat, orgolios este cel ce se iubește doar pe sine. Îngîmfatul face puțin, în schimb dorește ca toată lumea să știe despre aceasta, să se scrie despre el, numai ca toți să-l admire. Ce folos dintr-însul? Astfel de oameni sînt numiți și egoiști. Dacă și ajută cuiva, apoi o fac doar ca să tragă foloase.

Este orgolios și cel ce se supără repede, neînțelegînd gluma, chiar dacă prietenul a glumit binevoitor, fără a-l ofensa.

Deci, mîndria adevărată este o calitate foarte bună. Nu mai că trebuie să ai dreptul la ea.

(Din compunerea unei eleve)

✓ Ați determinat tipul textului? Care sînt părțile componente ale unei compuneri-raționament. Demonstrați componentele raționamentului în baza textului audiat.

 206. Elaborați textul unui raționament, după un plan simplu sau compus, cu tema: «Ce e mai important, după mine: ce să fii sau cum să fii?». Subliniați, în text, complementele circumstanțiale.

Repere teoretice

• În cadrul propoziției cu părți secundare virgula se folosește:

1. Pentru separarea complementelor circumstanțiale introduse cu: **în loc de, în locul** etc.:

În locul zilelor calde și frumoase, au venit zile reci și posomorîte.

2. Pentru izolarea complementului circumstanțial concesiv introdus cu: **în contra, contrar, în ciuda, în pofida, cu toată, cu toate**. Izolarea se face, mai ales, cînd circumstanțialul precedă predicatul:

Contrar așteptărilor, femeia se uita către cucoana Maria. (M. Sadoveanu)

3. Pentru izolarea complementelor circumstanțiale condiționale:

În caz de întîrziere, nu mă așteptați.

4. Pentru izolarea altor tipuri de complemente circumstanțiale, când ori sînt precedate de: **datorită, conform, grație, în lipsă de, din cauza, din pricina** ș.a., sînt dezvoltate și stau înaintea verbului-predicat: Vechea gazdă îmi păstra, *conform înțelegerii*, camera plătită...

Nota 1. Un complement circumstanțial poate fi izolat și în poziție postverbală, dacă intenționăm a-l accentua în mod expres: Întreg orașul a fost cuprins, *pentru un scurt răstimp*, de sunetele trompetelor.

Nota 2. Poate fi izolat și un singur complement circumstanțial când este plasat înaintea verbului-predicat și când e accentuat logic: Într-o singură vară, *pe neașteptate, pe nevăzute*, a ajuns stăpîna celei mai frumoase gospodării.

5. Pentru izolarea a două sau mai multe complemente circumstanțiale de același fel, care se precizează în mod reciproc:

Colo-n vale, la fîntînă, două fete spală lîină.

6. Pentru izolarea unui complement circumstanțial de mod, redat printr-o construcție comparativă (cu elementul constitutiv). Virgula apare înaintea primului element comparativ și după întreaga construcție, dacă se află la începutul sau în mijlocul propoziției:

Și, repede *ca gîndul*, la cuibu-i se coboară.

Notă. Când în propoziție nu avem o

construcție comparativă, ci o simplă comparație (cu elementul **ca**), atunci aceasta din urmă funcționează drept complement circumstanțial modal și poate fi delimitată prin **virgulă**, dacă e accentuat în mod expres: După-amiază, *ca din pământ*, s-a stîrnit un vînt puternic.

- În cadrul propoziției virgula nu se folosește între două sau mai multe complemente circumstanțiale de diferite tipuri, neomogene: Soarele se ridică *vesel de după deal* pe cerul senin.

Exersați!

207. Citiți propozițiile. Identificați complementele circumstanțiale izolate și motivați punctuația.

1. În loc de răspuns, s-a uitat mirată la mine. 2. În pofida arșiței dogoritoare, înaintau neîncetat. 3. Dorel vroia, în cazul sosirii neașteptate a tatălui, să-l bucure. 4. La cîteva zile după plecarea unchiului, a venit și fratele de peste hotare. 5. Aici, între dealuri, la capăt de pădure, Andrei a trăit cîteva ani. 6. S-a stins, ca printr-o vrajă, lumina zilei.

- ✓ Exemplificați, prin patru enunțuri, cazurile de izolare/neizolare a complementelor circumstanțiale.

208. Citiți în gînd proverbele. Analizați sintactic trei din ele.

1. Cinstea e floare rară. 2. Cinstea cu rușinea nu pot sta împreună. 3. Cinstea omului căutare are. 4. Nu da cinstea pe rușine. 5. De la omul cinstit e destul un cuvînt. 6. Cinstește pe cîine pentru al său stăpîn.

✓ Realizați un text de 15-20 de rînduri vizînd cinstea: *A fi cinstit înseamnă...*

209. Concurs. «Ce-ar fi însemnînd oare?» Citiți cu atenție «perlele» și explicați dacă este posibil, ce au vrut să ne comunice autorii următoarelor anunțuri:

1. Confeționăm poșete și genți din pielea clientului. 2. Vînd mașină de cusut mînă și picior. 3. Vînd cîine: mîncă orice și îi plac foarte mult copiii. 4. Căutăm femeie la fetiță în vîrstă și nefumătoare. 5. Căutăm un om să aibă grijă de un lot de vaci care nu fumează și nici nu bea. 6. Vînd pat pentru copil cu picioare de fier.

✓ Subliniați părțile secundare în anunțurile redactate.

Sarcină pentru cei ingenioși. Dacă sînteți/nu sînteți înzestrat (ă) cu harul umorului, încercați să alcătuiți cîteva perle de talia celor din acest exercițiu.

210. Citiți textul-referință asupra activității de artist-dansator a lui Spiridon Mocanu, artist al poporului din Moldova. Expuneți concis textul.

Dansurile noastre populare sînt dansuri colective și ritmice. Poporul, înzestrat cu un fin simț artistic, a știut să-

și exprime sentimentele prin ritm, printr-o întinsă gamă de ritmuri.

Ansamblul de dansuri «Joc»

Apariția lui Spiridon Mocanu pe scenă se identifică cu așa-numitul dans cu subiect.

Mocanu a pornit-o de la sîrbă, dans fără subiect, însă publicul îl știe ca pe țăranul care vrea să-și mărite fata («M-am pornit la Chișinău»), ca pe Păcală, flăcăul mic de statură, dar mai păcălitor, cînd e vorba să-i ducă de nas pe flăcăii înfumurați.

Și uite așa, călcînd o tradiție de veacuri, Mocanu impune un dans nou.

Sînt dansatori între dansatori, dar Mocanu s-a impus în conștiința noastră ca un Druță în proză, Sulac în muzica populară, Bieșu în operă.

Acest artist ne încălzește sufletul ca și amintirea zilelor din copilărie, cînd credeam în existența lui Făt-Frumos, Păcală, Tîndală și atîți alții.

(După A. Strîmbanu)

- ✓ Fixați în alineatul al treilea apozitiile.
- ✓ Nimiți cîteva dansuri populare moldovenești, pe care le cunoașteți. Care din ele se practică în localitatea dvs.?

211. Alegeți varianta corectă.

De dinapoi/dedinapoi/de dinnapoi; jur-împrejur/jur împrejur; după amiază/după-amiază; după prînz/după-prînz; există/eczistă.

212. Citiți fragmentul. Copiați-l și puneți semnele de punctuație. Motivați utilizarea punctuației.

Luna gînditoare și mîhnită ca o mireasă părăsită își mișca încet fața argintată deasupra Ceahlăului și se ascundea în dosul vreunui nour rămășiță a furtunii pe care un vînt *ușor* îl mîna către miazănoapte. Florile scuturau ca boabe *de mărgăritare* picăturile ploii răsînd miresma *dulce* și subțire ca după vijelie. Ramurile se ridicau încet și glasul *depărtat* al șuvoaielor tăcea din vreme în vreme. Umbra uriașă a Ceahlăului se lungea pe vale.

(A. Russo)

- ✓ Subliniați atributele acordate.
- ✓ Identificați prin ce părți de vorbire sînt exprimate atributele evidențiate.
- ✓ Aflați, oral, complementele circumstanțiale; determinați felul lor.

NE PREGĂTIM PENTRU LUCRARE DE CONTROL

☺ **213.** Substantivul, precum și alte părți de vorbire, ce au funcția de subiect, stau la cazul nominativ. Sînt însă excepții. Detreminați cazurile și exprimările subiectelor din propozițiile:

1. Au ieșit ai casei în întâmpinarea oaspeților.
2. Se adunase la lume în sală.
3. Apoi cu toții începem a lucra.
4. Ai noștri au sosit primii la finiș.

✓ Alcătuiți cinci propoziții în care subiectul să se exprime prin pronume personale, demonstrative, posesive, nehotărâte și negative.

214. Amintiți-vă de câte feluri sînt predicatele (studiate) și îndepliniți sarcinile:

- a) alcătuiți un enunț în care predicatul verbal simplu să se exprime prin interjecție;
- b) formulați propoziții în care predicatele verbale compuse vor avea ca prim component verbele: *a putea*, *a dori*, *a prinde*;
- c) identificați în care din cele două propoziții verbul *a ajunge* este parte componentă a predicatului nominal: 1. Ia, amu am ajuns ca neoamenii, nici obștea nu ne mai primește. (A. Cozmescu) 2. Vasilică a ajuns cu bine acasă.

✓ Fără a ridica pixul de pe hîrtie, explicați sensul expresiei *a ajunge ca neoamenii*.

215. Concurs «Atribute enigmatice».

De la substantivele date, formați cu ajutorul sufixelor adjective și înscrieți-le în pătrățelele respective ale careului ce urmează. Construiți enunțuri cu îmbinările formate și analizați-le sintactic.

- ✓ Aveți o floare preferată? Ce simbolizează ea? Cui preferați s-o dăruiați și de ce? De ce anume această floare a devenit preferata dvs.?

AUTOEVALUARE

- I. 1.** Care subiect se numește inclus? Dar reluat?
- 2.** Predicatul verbal compus trimembru este alcătuit din două verbe semiauxiliare și ... (*continuați*)
- 3.** Câte feluri de atribute cunoașteți?
- 4.** Complementul direct și cel indirect fac parte din clasa complementelor circumstanțiale sau necircumstanțiale?
- II. 1.** Citiți expresiv versurile. Ce funcții sintactice îndeplinesc îmbinările marcate? Motivați-vă opțiunea.

Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea *în valuri* sperioase
Se azvârle.

(*M. Eminescu*)

- 2.** Alcătuiți enunțuri în care îmbinările de mai jos vor exprima complementele circumstanțiale:
la începutul secolului XXI; la kilometrul 43; cu plăcere.

3. Citiți fragmentul. Identificați părțile principale ale propoziției și exprimările lor.

Noaptea satul a intrat în iarnă și dimineța părea o poveste albă, pe unde n-a călcat picior de om. Întîi au prins a se trezi ici-colo hogeacurile, punîndu-și căciuli de fum... Prin ogrăzi apăreau gospodari cu lopețile în mîini, scîrțîia după asta cîte-o cumpănă, răsunau loviturile topoarelor care și-au adus aminte că sobele vor să-și încălzească spatele. După ce au fost puse toate la cale, au dat buzna afară copiii să măsoare omătul și să vadă dacă n-au prins lene săniuțele cît au stat în pod...

Băieții mai măricei nu zăbavă s-au apucat de o treabă mai bărbătească — au încins o bătaie cu bulgări de zăpadă. Apoi unul, care a mîncat o bătaie bună, unde și-a trîntit cușma în pămînt și a zis:

– Hai să facem un monument Iernii!

(S. Vangheli)

III. 1. Cum credeți că arată acel monument al Iernii? Descrieți-l.

2. Imaginați-vă că ați avut posibilitatea să vă deplasați pe o altă planetă. Improvizați un dialog cu primul întîlnit — locuitor al planetei. Despre ce i-ați povesti?

3. Notați, la început, ideile pe care le aveți în legătură cu subiectul. *De ce trebuie ocrotite și cum trebuie ocrotite monumentele de arhitectură?* Formulați apoi un text coerent. Citiți textul colegilor și aflați ce idei împărtășesc ei în legătură cu acest subiect.

PĂRȚILE OMOGENE ALE PROPOZIȚIEI

La finele studierii capitolului
«Părțile omogene ale propoziției»

Veți cunoaște

- noțiuni generale despre părțile omogene, conjuncțiile care introduc părțile omogene în propoziție, cuvintele generalizatoare;
- regulile de punctuație în propoziția cu părți omogene;

Practic

- veți determina părțile omogene și conjuncțiile care le introduc în propoziție, cuvintele generalizatoare;
- veți construi propoziții cu părți omogene și veți aplica intonarea corespunzătoare a propozițiilor;
- veți argumenta corectitudinea utilizării semnelor de punctuație;
- veți motiva folosirea corectă a punctuației în cazul utilizării cuvintelor generalizatoare în propoziția cu părți omogene;

Comunicînd (oral/scris)

- veți audia și citi diverse texte;
- veți expune (succint, detaliat, selectiv) texte artistice, științifice;
- veți susține dialoguri;
- veți realiza diverse compoziții: compuneri-descrieri în baza observărilor, impresiilor sau a unui tablou (după un plan simplu/ compus),
- veți înfăptui raționamente pe teme etico-morale, povestiri cu încadrarea în subiect a persoanelor.

218. Citiți propozițiile. Răspunzând la întrebările de la finele exercițiului, prezentați colegilor informația «Părțile omogene ale propoziției».

1. Patria mea este bogată în câmpii și livezi, vii și grădini. 2. În văzduh răsunau sunetele viorilor și ale fluierelor. Pământul se zguduia de tropotele flăcăilor veseli și jucăuși. (A. Mateevici) 3. ... Țipăt, vaiet... se ridică de prin codri, de pe dealuri... (V. Alecsandri) 4. Tu ești cîntec, dîrzenie, luptă. (C. Condrea) 5. Văzduhul curat și rece îl sorbi cu plăcere. (B. Istru) 6. Bunicul povestea cu căldură, cu dragoste, simplu și convingător. (I. Cana)

- ✓ Ce numim părți omogene?
- ✓ Care părți ale propoziției pot fi părți omogene? Argumentați.
- ✓ Numiți părțile de vorbire prin care pot fi exprimate părțile omogene.
- ✓ Ce reguli de punctuație pot fi utilizate în cadrul propozițiilor cu părți omogene?

Repere teoretice

- **Părțile de propoziție legate prin coordonare, care determină unul și același cuvînt, precizîndu-i sensul, și realizează funcții sintactice identice, se numesc *omogene*.**
- **Părțile omogene (PO)** pot realiza diverse funcții sintactice: *subiect, nume predicativ, atribut acordat sau neacordat, apozitie, complement direct și indirect, complement circumstanțial*.

- **După structură, părțile omogene** pot fi:
  - a) **simple**, când sînt alcătuite dintr-o singură unitate lexicală;
  - b) **dezvoltate**, când sînt alcătuite din cîteva cuvinte, ce constituie o unitate semantică și gramaticală integră;
  - c) **deschise**, când enumerarea părților omogene nu se încheie (redarea simbolică: PO, PO, PO, PO ș.a.m.d.);
  - d) **închise**, când enumerarea părților omogene se încheie cu o parte omogenă legată cu conjuncția **și** (PO, PO, PO, și PO.);
  - e) **mixte**, când în propoziție se întîlnesc mai multe feluri de părți omogene (după structură).
- Deschise sînt considerate structurile cu părți omogene când fiecare parte omogenă este însoțită de conjuncții copulative sau disjunctive (redarea simbolică: și PO, și PO, și PO ș.a.m.d.) ori când părțile omogene se unesc în perechi cu ajutorul conjuncției **și** (PO și PO, PO și PO.)

Exersați!

 219. Citiți enunțurile. Opriti-vă la părțile omogene întîlnite, caracterizîndu-le sub aspectul structurii, sub aspectul funcției sintactice, sub aspectul punctuațional și al valorii morfologice (al exprimării).

1. Mihai și Radilov au intrat în încăpere. (Em. Bucov)
2. Tinerețea este veselă și frumoasă. (F. Vidrașcu)
3. După

căsoaia bunelului se zărea un țarc mic cu usturoi, cu mărar și pătrunjel. (I. C. Ciobanu) 4. Andrei Rogu, noul președinte, agronom de specialitate, era un om foarte energic. (A. Marinat) 5. Prin Creangă poate fi descoperită mitologia moldovenească, legătura țaranului cu literatura, filozofia tradițională a unui norod... (A. Lupan) 6. Drumul ducea în câmp, în vara fermecătoare și în zările nesfârșite. (A. Marinat)

✓ Formulați trei argumente pentru a vă convinge colegul care are un vocabular sărac că trebuie să-și îmbogățească vocabularul. Prezentați argumentele și confrunțați-le cu ideile colegului. Alegeți unul dintre argumente și dezvăluiți-l într-un text argumentativ.

220. Citiți în gând propozițiile. Plasați semnele de punctuație necesare, apoi comentați-le oral. Analizați sintactic primul enunț.

1. Auzeam împrejurul meu cuvinte ucrainești, rusești, moldovenești... (G. Malarciuc) 2. Mi-i dor de-o zi din copilărie, și să fie cu cer senin cu liliac străveziu lângă poartă ca-ntr-o zi de demult și c-o mamă. (V. Tulnic) 3. Hanul lui Haramin se afla așezat la o răspîntie de drumuri care apucau spre Roman și Piatra spre Baia spre Valea Siretului și scaunul țării. (M. Sadoveanu) 4. Pentru moldovence, torsul e un lucru care se face printre altele la șezătoare în poartă ori pe prispă ori cînd vine vreo cumătră. (N. Costenco) 5. Umblă buna mea bătrînă/Ba la fermă ba la deal/Fără somn fără hodină/Ca un val din mal în mal. (P. Zadnipro)

✓ Conform condițiilor **ex. 219**, v-ați convins colegul că e necesar să-și îmbogățescă vocabularul. Acum elaborați împreună un proiect pentru auto-instruire: ce ați putea face, cum ați putea proceda ca să cunoașteți mai bine limba maternă.

221. Cu ajutorul *Dicționarului explicativ* aflați sensul cuvintelor polisemantice *cerc* și *inel*. Comparați-le (în urma articolelor lexicografice) și relevați legătura dintre sensuri, coincidențele de sens. Completați diagrama Venn:

✓ Selectați din DEX alte două cuvinte polisemantice și scrieți sensul (sensurile) coincident în spațiul comun al diagramei Venn. Construiți două enunțuri cu cuvintele alese.

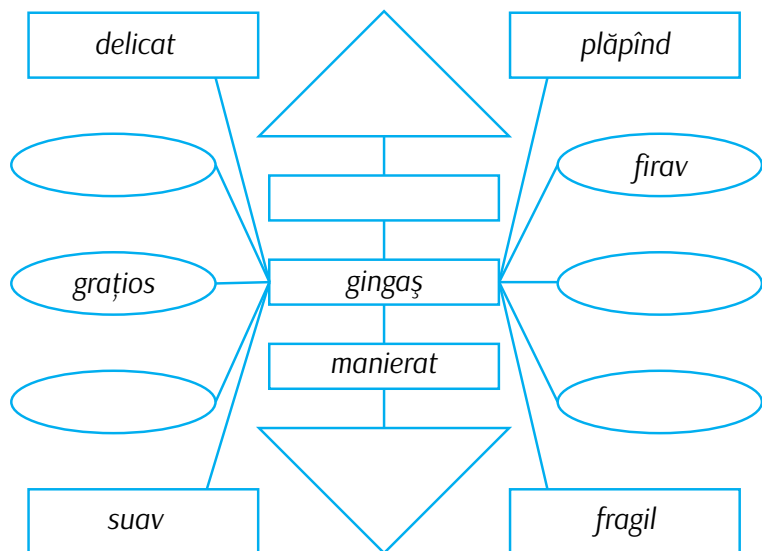

222. Examinați tabloul și elaborați un text în baza lui, respectând pașii: descrieți tabloul; asociați imaginea cu o situație din viață; comparați-o cu alte imagini; deduceți anotimpul din imagine; apreciați: ce semne sînt cercurile? Utilizați în textul elaborat părți omogene.

N 2 223. Completați păienjenitul de mai jos

cu alte cuvinte apropiate, ca sens, de cuvântul *gingaș*. Înlocuiți trei din ele cu antonimele lor. Construiți patru enunțuri în care vor figura și cuvinte-sinonime sau antonime ale cuvântului *gingaș*.

N 1 224. Citiți propozițiile și identificați părțile omogene marcate. Argumentați utilizarea punctuației.

1. Optăm *pentru întronarea* muncii în drepturile ei, *pentru dreptate* și *pentru fericirea* celor ce muncesc. 2. Frățiorul meu este un copil *fin* și *dulce*, *drăgălaș* și *elegant*. 3. Și *traiful*, și *cîntecul*, și *dreptul* s-au luminat de zilele frăției. (Em. Bucov) 4. Zîna era *cea mai frumoasă*, *cea mai deșteaptă* și *cea mai cuminte*. 5. Lumina se făcea *cînd albăstrălucitoare*, *cînd galbenă-închisă*.

✓ Motivați folosirea liniuței în exemplul 5.

N 3 225. Citiți în gînd textul. Determinați ideea.

Privesc într-un punct ales la întâmplare. În ochii mei prind a lua contur lucruri ce țin mai mult de viitor. Viitorul la care unii privesc cu atîta indiferență.

Indiferență, impasibilitate, apoi cinism ... Nu credeți că vor fi bolile «progresului» nostru? Da! Uneori indiferența constituie arma cu care e posibilă sfidarea realității. Pînă cînd și de ce? Văd oameni care au uitat cîntecul cucului și mirosul florilor, susurul ploii și adierea vîntului primăvăratic, au uitat cum răsună o baladă sau o doină. Oare nu nepăsarea a fost premisa acestor consecințe?

VOCABULAR

impasibilitate — nepăsare.
susur — murmur.

- ✓ Identificați în text părțile omogene, felul lor.
- ✓ Dvs. ce credeți? Așa va arăta viitorul? Sînteți un om indiferent față de tot ce se petrece în jur? Formulați-vă ideile (4-5 enunțuri) care ar demonstra că nu sînteți/că sînteți un om indiferent.

N 4 226. Citiți în gînd textul. Intitulați-l. Care este tema, ideea?

În autobuz domnea o liniște ucigătoare. Fiecare pasager se izolase cu gîndurile sale. Sperau cu toții să li se lumineze drumul vieții, dar fiecăruia îi era teamă de lumină. O lume plină de întuneric!

Deodată un murmur se făcu auzit din ultimele rînduri. Apoi, treptat, prinse curaj și ieși la libertate o frumoasă melodie populară. Multe perechi de ochi se întoaseră pentru

a-l privi disprețuitor pe cel ce a îndrăznit să le deranjeze liniștea, visul, nepăsarea.

Vinovatul, un bătrîn cu zîmbet binevoitor pe față, își continua cu mîndrie melodia. Ea zbura și-i privea pe toți în față. Oamenii își întorceau cu rușine privirile și se făceau a nu o observa. Cîntecul devenea mai insistent, iar mișcările călătorilor — mai iritate. O domnișoară strigă: «Da mai termină odată!»

Bătrînul înmărmuri, după puțin timp continuă cu mai multă ardoare. Se auzi un glas gros de bărbat:

– E timpul să termini cu miorlăitul, bătrîne, de nu...

La stația următoare a fost dat afară. El și-a chemat cîntecul, l-a liniștit cu vorbe dulci și a ieșit. Cîntecul, cu capul aplecat de durere, se opri. Căuta iertare și milă, dar nimeni nu i le oferi.

Bătrînul își urmă calea la braț cu nemuritoru-i prieten. Cine știe, cîndva poate ne va vizita și pe noi. Sîntem oare pregătiți să-l întîmpinăm?

(Din ziar)

- ✓ Care alineat al textului conține complemente directe omogene?
- ✓ Rezumați conținutul textului și prezentați-l clasei.
- ✓ Sîntem oare pregătiți pentru a aprecia la justa valoare muzica populară? Ce ar trebui să întreprindem ca la discotecele tinerilor să răsunе și melodii populare, nu numai muzica ce-ți sparge timpanul? (Formulați cinci propuneri.)

227. Dictare vizual-auditivă.

De și-ar vedea fumătorii plămîinii, ar renunța la această îndeletnicire fără a mai sta pe gînduri. Dacă ar cunoaște

moartea subită la care se expun prematur, nu ar mai ezita în luarea deciziei de a renunța la țigări.

Unii susțin, din mândrie sau înfumurare, că toate acestea sînt niște aberații pe care specialiștii le-au născocit doar pentru a-i speria pe fumători. Nu, nu sînt aberații sau născociri.

De ce să-ți grăbești sfîrșitul cînd în jur e atîta frumusețe? De ce să pui în pericol sănătatea și chiar viața celor din jur fără ca ei să poarte vreo vină? Oprește-te acum! Mîine poate fi prea tîrziu!

VOCABULAR

aberație — stupiditate, absurditate.

ezita — a sta la îndoială; a șovăi.

- ✓ Prezentați un afiș publicitar (conținutul și desenul care îl va însoți), care ar ilustra chemarea textului de mai sus.

228. Citiți cu voce textul. Rețineți-i conținutul.

Traduceți-l. Determinați stilul, tema, ideea textului. În baza textului tradus, alcătuiți trei enunțuri care vor conține părți omogene.

Цей незвичайний педагог — рідна мова — не тільки навчає багато чого, але навчає напрочуд легко, за якимось недосяжно полегшеним методом. Мова — найважливіший, найбагатший, найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, живущі і майбутні покоління народу в одне велике історичне живе ціле... Коли зникає народна мова — народу нема більше! Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ. І

нема насильства більш нестерпного за те, коли в народу хочуть відібрати спадщину, створену незліченними поколіннями його віджилих предків. Відберіть у народу все — і він все може вернути; але відберіть мову, і він ніколи більше не створить її; нову батьківщину навіть може створити народ, але мови — ніколи: вимерла мова в устах народу — вимер і народ.

(К. Ушинський)

- ✓ «Limba este un pedagog remarcabil», declară K. Ușinskii. Ce înseamnă, după dvs., a fi «pedagog» și de ce limba e considerată un pedagog remarcabil?
- ✓ Pedagojii sînt numiți, pe drept cuvînt, părinții adoptivi ai copilului. Și așa cum nu e om care să nu fi scris o poezie în viață, așa nu există copil care să nu aibă un învățător iubit. Descrieți, în zece enunțuri, o lecție care l-a făcut remarcabil pe profesorul dvs. iubit.
- ✓ Explicați în două enunțuri deosebirea dintre munca intelectuală și cea fizică. Munca unui pedagog este una intelectuală sau fizică? Argumentați răspunsul.
- ✓ Ce profesii, pe lângă cea de pedagog, mai cunoașteți?

 229. Citiți cu voce textul. Expuneți-l detaliat, dar nu înainte de a-l intitula. Cînd un elev a fost întreat: «Ce este poezia?», acesta a răspuns:

«Poezia este o lume de gînduri, de mesaje și de cuvinte, este o suflare a sufletului unui poet. O lume neatinsă de cuțitul vremii, e cheia spre capătul neatinsului și drumul infinitului spiritual. Este leguma ce hrănește neînțeleșul și necuprinsul interior al omului. Un cîntec cu muzicalitate ascunsă. Poezia este inventarul artistic necesar sufletului

omenesc, este precum o cetate ce pune baza dezvoltării eu-
lui din noi și apără frumosul de pierzanie.»

- ✓ Transformați textul în două propoziții dezvoltate, care vor conține părți omogene.
- ✓ Răspundeți desfășurat la întrebarea: «Ce înseamnă pentru dvs. poezia?»
- ✓ **Sarcină pentru cei ingenioși.** Răspundeți printr-un ca-
tren la întrebarea de mai sus.

230. Discutați! În urma unui sondaj o elevă și-a exprimat astfel gândurile în legătură cu posibilitatea de a se mai naște o dată: «De-aș avea posibilitate să mă mai nasc o dată, n-aș vrea să fiu o floare, să fiu o frumoasă ca și ea, fiindcă... N-aș vrea să fiu un vânt, să fiu liberă ca și el, fiindcă... N-aș vrea să fiu o ploaie — curată ca și ea —, fiindcă... N-aș vrea să fiu un pământ — mare și bun ca el —, fiindcă... »

- ✓ Completați gândurile elevei, motivând, în conformitate cu modelul: «*N-aș vrea să fiu un soare — să mă iubească toți ca și pe el —, fiindcă soarele e acolo sus și e singur.*»
- ✓ Transformați răspunsurile elevei într-o frază ce va conține părți omogene.
- ✓ Răspundeți, motivând, ce/cine n-ați dori să vă nașteți a doua oară.
- ✓ Ce/cine credeți că e mai bine să vă nașteți? De ce? Formulați-vă gândurile prin 5 argumente.

231. Printre noile metode, tehnologii didactice ale instruirii interactive se numără și *Ciochinele (Cinquain)*. Cu ajutorul profesorului care vă va ex-

plica tehnica întocmirii unui «ciorchine», alcătuiți versuri pentru cuvântul *manual*. Vă propunem, drept exemplu, ciorchine cu referință la anotimpul reînvierii naturii — primăvara.

Primăvara
obraznică, îndrăzneță
Mă gonește, mă sărută, mă alungă
Ca un copil fără minte
Prostuță.

Primăvara
sălbatică, feminină,
Mă cheamă, mă atrage, mă orbește
Ca un început de viață,
Minunată.

E.N. Korceagina. «Primăvara»

✓ Identificați părțile omogene și felul lor în Cinquain-ele propuse mai sus.

232. MEDITAȚI! Citiți cu voce textul, apoi efectuați sarcinile ce vor urma după text.

Singurătatea

Singurătatea este o creație, căci în clipele de tristețe te salvează. E o stare plăcută, de ce nu? Te simți liniștit și meditezi. Visezi la dorințe și uneori nu se realizează. Ți recunoști greșelile pe care le-ai comis. Și această rugăciune a sufletului pustiu și sec de viață te salvează. Ești numai tu, liber să te pierzi cu gândul și de cele mai multe ori, în această izolare, ești însetat de fericire.

- ✓ Mai întâi meditați, apoi înscrieți asocierile pe care vi le provoacă cuvintele *singur*, *singurătate*, definiți sensurile cunoscute ale acestor cuvinte. Comparați asocierile proprii cu ale colegilor și completați-vă lista cu asocieri pe care le considerați interesante. Discutați asocierile ce n-au coincis.

 N 1-2 233. Realizați într-un text în care vă veți referi la situații când preferați să fiți singuri. Utilizați în text părți omogene. Considerați singurătatea o stare agreabilă sau dezagreabilă?

 N 3-4 234. Confirmați aforismul de mai jos prin întîmplări din viața dvs. sau a altor persoane. Scrieți un text argumentativ (în care nu vor lipsi părțile omogene) de maximum o pagină. Nu sîntem singuri pe lume și de aceea sîntem responsabili pentru fiecare faptă a noastră. (Johann Herder)

235. Citiți expresiv versurile a două persoane dotate cu har poetic. Determinați ce au comun aceste două poezii: tema? ideea? Exprimați-vă părerile despre tema abordată, de către cele două autoare, într-un text. Identificați părțile omogene în textele propuse.

Rugă

Dă-mi, Doamne aripi ca să zbor,
 Întinde-mi mîna să mă pot urca
 Pînă la cer, pînă la soare, nor;
 În lumea lor curată, -n lumea Ta.
 Trimite, Doamne, către mine-un înger
 Măcar așa, din vis în vis;
 Cu palma-Ți caldă față mi-o atinge,
 Căldura Ta îmi umple sufletul deschis.

(*N. Afanasie, 15 ani*)

Rugă.

Îți mulțumesc, o, Doamne!

Îți mulțumesc, o, Cel de Sus,
 Că-mi dai mereu voință,
 De ziua-n pace ce s-a dus,
 De mîine cu dorință.
 Îți mulțumesc că-mi dai tărie,
 Pe masă-caldă pîine,
 La greu întotdeauna-mi vii,
 A Ta povață-mi vine.

(*V. Balica-Boinegri, Oziornoie, Ismail*)

236. Alcătuiți propoziții în care părțile omogene vor îndeplini următoarele funcții sintactice: nume predicative, complemente circumstanțiale de loc, de timp, de mod, atribute acordate, complemente indirecte.

① **237.** Citiți enunțurile. Observați cu ajutorul căror jonctive se leagă părțile omogene. Comentați punctuația.

1. Și ea, și tu, și el sîntem cetățenii acestei țări. 2. Nici primarul, nici siguranța n-au reușit s-o prindă pe Soficuța (I. Cana) 3. Cuvîntarea directorului a fost scurtă, dar cuprinzătoare. 4. Ochii lui Petrea străluceau fie de bucurie, fie de mîndrie. (Em. Bucov) 5. Trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie. (M. Eminescu) 6. După boală, Arion s-a însănătoșit nu numai fizicește, dar și sufletește.

**Repere
teoretice**

• **Părțile omogene** se introduc în propoziție cu ajutorul conjuncțiilor:

a) copulative: *și, nici.*

Pe cîmpiile din jur și peste dealuri răsună rocotul puternic al tractoarelor. (A. Lupan)

Dacă jonctivele *și, nici* se repetă în propoziția fiecărei părți omogene, virgula se pune începînd cu a doua parte omogenă: Am vrut să-mi fiu *și frunză, și tulpină, și rădăcină...* (A. Busuioc)

Înainte a conjuncției **și**, care unește perechi de părți omogene, virgula nu se pune. Se izolează perechile de părți omogene, începînd cu a doua pereche.

b) adversative: *dar, iar, însă, ci.*

... Și Verde-Împărat nu avea *feciori, ci numai fete.* (I. Creangă)

Înainte a conjuncțiilor adversative întotdeauna se pune virgulă.

c) **disjunctive:** *ori, sau, ba, cînd-cînd, fie.*

Dacă conjuncțiile disjunctive se repetă înaintea părților omogene, virgula se pune începînd cu a doua parte omogenă.

Îl vede zi și noapte *ba în dreptul unor schele, ba în mijlocul minerilor.*

- Părțile omogene pot fi introduse și cu ajutorul cuplurilor corelative *nu numai... ci și, atît (de)...cît (și).*

S-a schimbat *nu numai aspectul vieții, ci și mentalitatea cetățenilor.*

- Virgula desparte întotdeauna părțile omogene juxtapuse.

Odesa, Ciornomorsik, Ismail, Reni sînt porțiuni de o importanță colosală pentru regiunea și țara noastră.

Exersați!

238. Citiți propozițiile cu voce și arătați care părți omogene sînt legate prin conjuncții și care — prin juxtapunere.

1. Dar ca voi, mici lăcrămioare, n-are-n lume nici o floare miros dulce, dulce nume. (V. Alecsandri) 2. Costel și-a deschis ochii limpezi, măslinii. (Em. Bucov) 3. Vîntul moale și șăgalnic, cuminte și binevoitor ne mîngîia fața. 4. Cam vre-o treizeci de săteni, șezînd pe scaune și laițe, ascultau povestea lui Ion Rusu. 5. Pe cîmpia îngălbenită, nedă, dar strălucitoare se văd insule de codri... 6. Fata avea un glas foarte elastic, cînd moale, catifelat, cînd energic, amenințător. (Em. Bucov)

- ✓ Aveți un cântec preferat? Cu ajutorul a patru enunțuri caracterizați cântecul preferat, arătând prin ce v-a frapat el. Utilizați părți omogene.

239. Citiți cu atenție enunțurile. Plasați în locul punctelor conjuncțiile cerute de context.

1. Lupul păru-și schimbă, ... năravul ba. 2. Minciuna sparge... casa, ... piatra. 3. Nu poți să ascunzi... focul, ... adevărul. 4. Prietenul se câștigă prin fidelitate, modestie ... generozitate. 5. Pâinea agonisită nu numai cu tehnica agricolă, ... cu sudoare are gust bun. 6. Fă loc celui mai bătrîn... celui mai mare la orice adunare, ca să dobîndești cinste mai mare.

- ✓ Descifrați sensul unuia din proverbele de mai sus într-un text meditativ. Folosiți părți omogene.

240. ROSTIȚI CORECT! Vocabularul contemporanilor abundă în cuvinte împrumutate din alte limbi. Iată unele din ele:

Skateboard (*skeitbord*), rally (*rali*), snakeboard (*sneikbord*), basse-ball (*bei-zbol*), rugby (*răgbi*), jumping (*giamping*), freestyle (*fristail*), bobsleigh (*bobslei*), judo (*giudo*), badminton (*bădminton*).

241. Care din sporturile enumerate în ex. 240 vă sînt cunoscute? Ce sportivi cu renume mondial cunoașteți? Care au fost succesele lor sportive? Înscrieți patru nume, respectînd regula:

Numele proprii străine din țările care folosesc alfabetul latin se pronunță ca în limba din care provin și

se scriu în limba moldovenească la fel ca și în limba de origine.

✓ Descrieți sportul pe care-l practicați mai des.

242. Citiți enunțurile. Motivați utilizarea virgulei la părțile omogene.

1. Măsurăm cu munca, nu cu anul mersul nostru falnic... (C. Condrea) 2. Păduri, lacuri și mări, și flori, și stele/Intonă pentru mine un imn nemărginit. (V. Alecsandri) 3. Și-n clipa cea grea nici oboseala, nici beznele din jur, nici frigul nopții n-au stăvilit în noapte glasul lor. (L. Deleanu) 4. Ba la deal, ba la vale munceau și zi și noapte. (I. Canna) 5. Era de acum bătrână și nu atât de ani, cât de viață grea. (Ana Lupan) 6. Zidurile răsfrîngeau cantr-o oglindă de argint dumbravă și luncă, lac și țărături. (M. Eminescu)

✓ Descrieți o zi de muncă a unuia din părinții dvs., utilizând părți omogene. Oral, motivați punctuația în propozițiile cu părți omogene.

243. Citiți propozițiile. Copiați-le punând semnele de punctuație.

1. Iară mintă și gheorghina busuiocul trandafirul îl ademeneau pe Andrieș. (Em. Bucov) 2. O potecă cînepie cînd la deal cînd la vale șerpuia printre ponoare. 3. Limba noastră-i frunză verde zbuciumul prin codrii veșnici... (A. Mateevici) 4. Și cerul și pămîntul preschimbă sărutări.... (V. Alecsandri) 5. El ședea pe laiță, uitîndu-se ba la fiică-sa ba la flacăra tremurîndă a opaițului. (I. Cutcovetșii) 6. Și ziua și noaptea orașul nu tace.

Odesa noaptea.

- ✓ Continuați prin 3-5 reperi afirmația: În comparație cu alte flori, pentru mine trandafirul este...

244. Audiere. Audiați textul în lectura unui coleg.

Piramidele egiptene

Aceste monumente uriașe de piatră, ce slujeau drept cavou faraonilor, au fost înălțate în Vechiul Egipt cu aproape 5000 de ani în urmă. Faraonii aveau o putere nemărginită, fiind considerați egali zeilor. Cavourile impunătoare trebuiau și după moartea faraonilor să amintească de atotputernicia lor.

Cea mai mare piramidă a fost înălțată din voința faraonului Cheops. Ea are o înălțime de 147 m. După cum povestește istoricul Greciei antice Herodot, la construcția acestei piramide au muncit 100 000 de oameni vreme de 20 de ani.

Sub soarele dogorîtor al Egiptului mii de robi desprindeau cu ajutorul uneltelor de piatră (în vremea aceea bronzul și fierul nu erau cunoscute) bolovani uriași. Apoi aceste blocuri de piatră erau transportate cu ajutorul funiilor spre

locul de construcție și ridicate tot mai sus și mai sus pe măsură ce se înălța piramida. *Necunoscuții făuritori ai piramidelor piereau cu miile de foame și muncă istovitoare.*

Piramidele egiptene.

Uriășele piramide au unit întotdeauna oamenii. Nu degeaba în antichitate ele erau considerate una din cele șapte minuni ale lumii. Dar nu faraonii, ci piramidele făurite de talentați arhitecți și pietrari au supraviețuit veacurile, devenind monumente pentru făuritorii lor.

(Din «Vreau să știu»)

VOCABULAR

antichitate	— epoca civilizațiilor vechi; vechime.
cavou	— criptă, mormânt.
faraon	— titlu purtat de vechii regi ai Egiptului.

- ✓ Identificați în text părțile omogene și felul lor.
- ✓ Analizați sintactic propoziția marcată.
- ✓ Priviți imaginea ce însoțește textul și alcătuiți trei întrebări în baza ei. Realizați, cu aceste întrebări, împreună cu colegul de bancă un dialog.

- ✓ Determinați tipul comunicării (narațiune, informație, raționament) și stilul ei.
- ✓ Scrieți cu litere numeralele prezente în text.

 245. Citiți textul, apoi transcrieți-l. Subliniați părțile omogene și determinați felul lor. Oral, în clasă, motivați utilizarea punctuației. Vorbiți despre structura părților omogene.

Ichim Novac era înalt, ciolănos și cu ochii adânciți în orbite. Îmi făcea impresia unui om *suferind*, bolnăvicios. Vara stătea mai mult la soare, în grădina din fața casei, lungit între păpușoaie, bostani și răsărită.

Odată, pe înserate, m-am dus la el în vizită. M-a primit într-o odaie micuță și întunecoasă, cu ferestrele spre lunca Bîcului.

Și acum parcă mă urmărește odaia lui micuță, lumînărica plăpîndă, umbra stranie de pe perete, trenul, armonia versului eminescian, salcîmii.

(G. Meniuc)

- ✓ Analizați morfologic/sintactic cuvîntul evidențiat.

 246. Citiți enunțurile, selectați părțile omogene și completați tabelul de mai jos.

<i>Părțile omogene</i>	<i>Felul lor</i>	<i>Exprimarea</i>	<i>Funcția sintactică</i>	<i>Relația între PO: joncțională/nejoncțională</i>
<i>Model:</i> cuminiți, harnici și veseli	simple, închise	adjectiv	atribute acordate	joncțională — nejoncțională

1. Torcea un fir de mătase albă, subțire, strălucită. (M. Eminescu) 2. Ochii lui mici și negri luceau... (A. Mateevici) 3. Mii de zile s-au înjghebat și s-au revărsat în luni ba calde și însorite, ba reci și întroienite. (I. Canina) 4. În aerul curat se auzea cîntecul mîndru și senin. Melodia cîntecului se potriveau foarte bine cu noaptea tristă și somnoroasă. (A. Mateevici) 5. Vara am trecut-o pe malul de nisip galben al unui rîușor vioi și îngust.

247. Amintiți-vă care portret se numește literar. Alcătuiți-vă un autoportret literar. Descrieți acele detalii fizice și de comportament care vi se par esențiale pentru personalitatea dvs. Subliniați în textul alcătuit părțile omogene.

248. Un punct de vedere sau o opinie, pentru a fi convingătoare, trebuie argumentate, iar argumentarea se face prin utilizarea cuvintelor de legătură:

pentru că, deoarece, fiindcă, întrucît și prin introducerea unor formule comparative: la fel ca, față de, spre deosebire de, în același fel ca... Pentru a exprima o părere personală, se pot utiliza formule introductive: eu cred că, presupun că, din punctul meu de vedere, după părerea mea...

Utilizînd unele din formulele de mai sus, exprimați-vă părerea în legătură cu:

- a) manualul de limba moldovenească;
- b) reamenajarea cabinetului de limba moldovenească și literatură.

249. Citiți textul, apoi expuneți-l (în scris) rezumativ, utilizând, unde e posibil, părți omogene. Amintiți-vă ce se numește fabulă, părțile ei componente și alcătuiți o concluzie-morală a fabulei următoare:

Lupul a dat cu ochii de mielul care se adăpa la râu și s-a gândit să-i caute pricină ca să-l pape. De aceea se opri ceva mai sus de miel și prinse a-l ocări, precum că-i tulbură apa și nu-l lasă să-și potolească setea. Mielul îi spuse că el abia de atinge cu buzele apa și nu o poate tulbura, întrucât stă mai jos de cursul râului.

Dacă văzu că nu merge, lupul nu se lăsă păgubaș și zise:

– Bine, bine, dar anul trecut nu tu l-ai batjocorit în fel și chip pe tatăl meu?

Mielul i-a răspuns că n-avea cum o face, căci încă nu se născuse pe lume. La care lupul adăugă:

– Oricât ai căuta să te îndreptățești, totuna am să te mănînc.

(Esop)

250. Vorbe din bătrîni. Citiți cu voce textul. Formulați, în baza conținutului, două întrebări la care veți răspunde prin două propoziții ce vor conține și părți omogene.

«Banul n-are miros»

Împăratul roman Vespasian (69-79 e.n.), găsind vistieria goală după domnia lui Nero și a urmașilor acestuia, nu s-a dat în lături de la nici un mijloc pentru a strînge bani. Printre taxele pe care le-a pus a fost și una asupra closetelor publice.

Într-o zi, fiul său Titus (viitorul împărat) i-a spus că poporul râde și bîrfește, fiindcă se scot bani dintr-o asemenea sursă. Vespasian i-a pus o monedă sub nas, zicîndu-i: «Non olet» (nu miroase), adică: «Uite, banul n-are miros!»

Vorba a prins rădăcini și a fost întrebuințată spre a-i ironiza pe cei care folosesc, fără scrupule, chiar cele mai urîte mijloace pentru a cîștiga bani.

(Din «Toate pentru toți»)

VOCABULAR

fără scrupule — *aici*: incorect, fără nici o considerație morală în atingerea unui scop.

- ✓ După ce ați făcut cunoștință cu geneza expresiei «Banul n-are miros», exprimați-vă gândurile, într-un text meditativ, în legătură cu maxima: «Banul e zeul suprem la care se închină toți.»

251. Din conținutul **ex. 240** ați aflat că vocabularul contemporanilor este invadat de o sumedenie de cuvinte străine. Formulați argumente *pro* și *contra* privind împrumutul de cuvinte dintr-o limbă în alta. Completați *Graficul T*:

<i>Pro</i>	<i>Contra</i>

 N 3-4 252. Descrieți fațada unei case, răspunzînd la întrebările:

Ce casă vreți să descrieți? Prin ce vă atrage atenția fațada? Ce detalii de arhitectură remarcăți? Cum se combi-

nă culorile, ornamentele pe această fațadă? Cu ce asociați această casă?

✓ Subliniați în textul descrierii părțile omogene.

😊 N 1-2 **253**. Utilizând atribute omogene pentru a sugera susurul apei, descrieți un izvor.

?! **254**. Citiți cu voce textul. Expuneți-l după un plan alcătuit individual. Determinați tema, ideea, stilul textului.

Cosmonautul

Ce prezintă profesia de cosmonaut? Ce calități cere ea din partea omului?

Zborul îl pune pe cosmonaut în condiții neobișnuite. La decolare cosmonautul e supus unei vibrații puternice: nava tremură de la un capăt la altul, vuietul motoarelor îl asurzește, iar greutatea corpului său se mărește de câteva ori.

Condițiile zborului cosmic sînt neobișnuite nu numai pentru organismul omului, dar și pentru psihicul său, pentru starea lui sufletească, căci cosmonautul e nevoit să trăiască luni de-a rîndul în singurătate, departe de tot ce e pămîntesc.

Pentru a face față tuturor încercărilor, cosmonautul trebuie să posede o sănătate ideală, o enormă rezistență fizică.

Cosmonaut în cosmosul liber.

Cosmonautul nu e pasager pe bordul navei, ci pilot. Înainte de a-și ocupa locul în cabina navei cosmice, el trebuie să studieze profund fizica și astronomia, navigația și telecomunicațiile, automatica și multe alte științe.

Nu oricine poate deveni cosmonaut. Dacă ești sănătos, dacă îți vei educa voința și caracterul, dacă vei da dovadă de perseverență la însușirea cunoștințelor necesare, nu vei întâlni nici un fel de obstacole în calea spre visul tău.

(După «Vreau să știu»)

VOCABULAR

- decola** — a-și lua zborul.
- cosmonaut** — pilot sau călător pe navele care străbat spațiul cosmic din sistemul solar; astronaut.
- perseverență** — stăruință.

- ✓ Identificați în text părțile omogene; determinați felul lor.
- ✓ Ați dori să ajungeți cosmonaut? V-ați ales viitoarea profesie? În ce constă specificul ei? Caracterizați-o.

255. Citiți propozițiile. Identificați cuvintele generalizatoare în propozițiile cu părți omogene și argumentați punctuația folosită.

1. La ospăț au fost poftiți cei mai străluciți oaspeți: împărați, crai, căpitani oștirilor, mai marii orașelor și alte fețe cinstite. (I. Creangă) 2. Zîmbetele, privirile galeșe, ușoarele schițări de nedumerire, reproșurile, despărțirile dureroase și fericirea de a se fi regăsit — toate erau un fel de a-ți petrece tinerețea în Chișinău. (I. Druță) 3. Pe drumuri și pe oceanul ceresc, pe mări și râuri — în toate părțile se trăgeau caravane încărcate cu fel de fel de bunuri. (Iac. Cutcovetșii) 4. Tu ai rămas la toate gospodină: la plug, la leagăn și la strung. (P. Cruceniuc)

Repere teoretice

- **Un cuvînt (sau o îmbinare de cuvinte) care generalizează conținutul părților omogene se numește cuvînt generalizator.**
- De obicei, părțile omogene îndeplinesc aceeași funcție ca și cuvintele generalizatoare.
- În funcție de cuvînte generalizatoare se utilizează: *pronume nehotărîte și demonstrative cu sau fără determinative, numerale cardinale, colective, nehotărîte, adverb, îmbinări de cuvinte, interjecții.*
- Locul cuvintelor generalizatoare nu este fixat. Ele pot sta atît înaintea, cît și în urma părților omogene.

- Dacă cuvintele generalizatoare se situează înaintea părților omogene, de regulă, după ele se pun **două puncte** (mai rar — tireu):
Toți se pregăteau să plece după muzică: *Efim, Fănache și Profir*. (I.C. Ciobanu)
- Dacă cuvintele generalizatoare se plasează după părțile omogene, înaintea lor se pune **tireu**:
Pământuri trezite la viață, *pustii* transformate în livezi înfloritoare, *mări cu apă dulce pe lacuri* — *iată* cum preschimbă fața pământului noile condiții.
- Dacă înaintea părților omogene sînt cuvinte generalizatoare, iar după ele restul propoziției, după cuvintele generalizatoare se pun **două puncte**, iar după părțile omogene — **tireu**:
În vîltoarea furtunii aceștia *trei bărbați* de pe malul Nistrului: Ifim, Vasile și Dumitru — au nimerit într-un detașament.

Exersați!

① **256.** Citiți enunțurile, identificați cuvintele generalizatoare, părțile omogene și explicați utilizarea semnelor de punctuație.

1. Soarele ... sărută june flori de primăvară: dediței și viorele, brebenei și toporași. (V. Alecsandri)
2. Orașul, școala, parcul — totul îi al tău. (P. Darienco)
3. Harap-Alb era părtaș la toate: și la pagubă, și la câștig. (I. Creangă)
4. Și tabăra de câmp, și livezile, și lacul, și fiecare încrețitură

a văii — toate i se întipăreau în minte. (Iac. Cutcovechii)
5. Acum ai de toate: școală în sat, învățători, cărți, caiete. (A. Lupan) 6. Arma lui ... despica pe oricine: boier, neguțator, țăran. (C. Negruzzi)

- ✓ Analizați părțile omogene după structură.
- ✓ Determinați funcția sintactică a părților omogene, a cuvântului generalizator și părțile de vorbire pe care le reprezintă.

257. Citiți cu voce enunțurile, copiați-le punând semnele de punctuație necesare. În paranteze arătați prin ce parte de vorbire sînt exprimate cuvintele generalizatoare.

1.Îl mirau toate frumusețea stepei cerul fiecare fir de iarbă. 2. Nevinovăția mirarea frica mulțumirea toate aceste deosebite sentimente puteau fi observate pe fața ei. 3. Totul era neobișnuit frumusețea stepei adierea vîntului florile de câmp norii lacurile aurii. 4. Tot pămîntul lacul cerul toate toate ni-s prieteni. 5. Pe străzile înguste printre căsuțele joșute peste tot locul se vedeau, mișcîndu-se, figuri.

Stepa Bugeacului.

- ✓ Descrieți (5 enunțuri) o seară pe vreme rea. Folosiți cuvinte generalizatoare și părți omogene.

N 1-2 258. Alcătuiți 5 propoziții în care cuvintele de mai jos să prezinte părțile omogene.

1. În grădină, în vie, în câmp. 2. Ieri, azi, mâine, aseară. 3. Tei, frasini, ulmi, stejari. 4. Nistrul, Niprul, Dunărea. 5. Îndrăzneț, viteaz, curajos.

✓ Aranjați adjectivele din seria de sinonime, arătând graduația: de la minimum de manifestare a caracteristicii pînă la maximum.

Model: Lent — domol — încet — liniștit — măsurat — tacticos — temperat.

1. Limpede, clar, transparent, curat, cristalin, pur.

2. Fățarnic, duplicitar, fals, fariseic, ipocrit, mincinos, perfid, viclean.

N 3-4 259. Alcătuiți propoziții cu părți omogene, folosind următoarele cuvinte cu funcție generalizatoare:

oriunde, toți, oricînd, pretutindeni, totul, copaci decorativi.

✓ Încadrați în enunțuri cîteva adjective din seria № 2, ex. 258 cu funcție de părți omogene.

260. Citiți în gînd enunțurile, transcrieți-le punînd semnele de punctuație.

1. Milioane de ostași tunuri tancuri și avioane puterea uriașă a poporului pornise împotriva nemților. 2. Toate acestea și vuietul tractoarelor și cîntecul duios al fetelor și miroznela cîmpiei și copilașii erau legate cu sîngele

și inima lui. 3. Și privesc, sosind în aer, zburători cu mîndre pene dumbrăvenci ganguri de aur ciocîrliei rîndunele. 4. Și cu rînduiala am rămas noi acum numai trei la Pavel Cibotarul eu Gîtlan văru-meu Ioan, poreclit Mogorogea, și moș Bodrîngă... (I. Creangă)

261. Citiți în gînd propozițiile, faceți notițe cu referință la acordul predicatului cu subiectele omogene, apoi prezentați clasei o informație.

1. Creația populară și literatura scrisă sînt o adevărată comoară a poporului. 2. Se vedea în depărtare o fîntînă cu cumpană, niște grămezi de fîn ori paie. 3. Sus o stea, un fulg ori o scînteie licărea pe aproape, fulguia-n tranșee. (L. Deleanu) 4. Ba oițe, ba stupi, ba cai, ba boi s-au dus ca pe gura lupului. (I. Creangă) 5. Nu nourii, ci soarele ne încălzește. (V. Roșca)

262. Citiți. Copiați propozițiile plasînd vrebele dintre paranteze la numărul și persoana corespunzătoare.

1. Uliana, Liuba și Serghei te (a — urma — indicativ, viitorul I) Oleg. (L. Deleanu) 2. Prăszazii, merii (a înverzi — *indicativ, prezent*) în sute de culori. (L. Corneanu) 3. Fruntea bombată și bărbia pronunțată (a aduce — *indicativ, imperfect*) ceva din sculpturile Greciei Antice. (Em. Bucov) 4. Fluturi mulți și multe neamuri (a veni — *indicativ, prezent*) în urma lui un lanț ... (M. Eminescu) 5. Viile și livezile (a se întinde — *indicativ, prezent*) de la poalele Carpaților pînă la Marea Neagră.

✓ Citiți în gînd o strofă din pastelul lui V. Alecsandri «Concertul în luncă», care conține părți omogene. Identificați felul părților omogene și funcția lor sintactică.

263. N 1. Construiți comparații pentru adjectivul *singur* încadrați-le în enunțuri. Analizați sintactic enunțurile.

1. Un copac singur ca ... 2. Un bătrîn singur ca ... 3. O casă singură ca ...

N 2. Răspundeți prin enunțuri la întrebările date:

1. Ce se poate întâmpla din cauza poleiului? secetei? gerului?
2. Cu ce scop se poate accelera viteza? ieși la plimbare? intra în bibliotecă?

✓ Determinați tipul complementelor circumstanțiale.

N 3. Copiați proverbele și identificați complementele circumstanțiale. Analizați-le relevînd tipul și exprimarea lor.

1. Din lipsa unui cui, se pierde carul. 2. Omul de necazuri îmbătrînește. 3. Foamea gonește pe lup din pădure. 4. După furtună vine și vreme bună. 5. Pentru-un petec de moșie se strică un sac de hîrtie.

N 4. Motivați prin complemente circumstanțiale cauzale acțiunile:

1. Am pierdut mult timp ... 2. Nu s-au mai întîlnit ...
3. Nu putea mișca capul ... 4. S-a bucurat nespus de mult ...

264. Citiți textul. Oral, identificați părțile omogene.

Într-o carte se ascund numai taine pe care doar citindu-le le descoperi. Se ascund împărății fără regi și război. Găsești numai bogății spirituale, răspunsuri la întrebările vieții și pe tine însuți te recunoști. Cînd citești o carte, te cufunzi într-un vis în care tu ești acel personaj, acel prinț puternic care înfrunta răul pentru ca binele din nou să triumfe.

✓ Amintiți-vă cum ați învățat a citi. Descrieți-vă primele experiențe de lectură. Alcătuiți o listă de cărți pe care le recitiți din când în când.

 265. Exprimați-vă, într-un text argumentativ coerent de 0,5 pagină, atitudinea dvs. față de biblioteca personală? Este ea obligatorie? Este ea necesară? Aveți bibliotecă în familie? Numiți câteva cărți ce le conține biblioteca dvs. pe care le-ați citit.

 266. Citiți expresiv versurile. Oral, determinați felul părților omogene.

Intitulați poezia. Selectați mijloacele artistice folosite în text (epitete, metafore) și vorbiți despre rolul lor.

Doamne, apără-mi glia
Prea mult trudită,
De război și de sînge,
De focul armelor neștiutoare,
De suflete risipitoare,
De mărgăritarele-lacrimi durute.
Doamne, apără-mi glia
Prea mult trudită,
Țara mea cu flori și cu dor,
Cu codri străbuni, seculari,
Cu ape și stele,
C-un licăr
Ce-l știe numai lumina.
Doamne, apără-mi glia ... .

(M. Tenchiu)

✓ Identificați modul verbelor.

267. Citiți cu voce textul. Determinați tipul comunicării, stilul.

Sentimentul dorului este adânc împlîntat în sufletul nostru, căci l-am moștenit odată cu laptele mamei. Și oriunde nu ne-ar purta destinul, îl purtăm cu noi ascuns undeva, temeinic, în suflet. Dar cel mai mult se face simțit dorul atunci, când picioarele ne poartă pe tărîmuri vitrege, departe de cuibul casei părintești. Acest blestem, dorul, ne face să tresărim la vibrațiile inimii, ne-naripează sufletul. Dorul ne-adună grămăjoară împrejurul mesei, în fața unei mămăligi mari și rotunde ca fața soarelui.

✓ Determinați în text părțile secundare ale propoziției.

Situație. Ați plecat demult, motivat, din țară. Exprimați-vă, într-un text coerent, dorul de patrie care vă supraveghează, vă urmărește neconținut. Ce sfaturi le-ați da celor, care din motive de profit, își vînd patria, limba, sufletul?

268. Citiți textul. Expuneți-l rezumativ.

Datoria și plăcerea omului este să muncească continuu, să lupte permanent în numele izbînzii, căci izvorul împlinirii scopului rîvnit nu seacă niciodată. Iată de ce e nevoie de o dorință și răbdare perpetuă, căci, odată pornit pe calea victoriei, nu trebuie să renunți nici pentru o clipă.

Dispare dorința — dispare personalitatea. Nu e nimic mai îngrozitor decît să-ți trăiești destinul pur și simplu, să mergi pe drumul vieții fără să știi unde ai să ajungi. De aceea e bine ca fiecare om să-și construiască un ideal. Dacă nu din copilărie, apoi măcar din adolescență.

- ✓ Arătați numărul de rînd al propozițiilor ce conțin cu părți omogene.
- ✓ Care este scopul vieții dvs.? L-ați determinat? Relatați, în maxim 0, 5 de pagină, ce veți întreprinde pentru a vă atinge scopul vieții.

 269. Scrieți un text argumentativ (maximum o pagină) în baza afirmației lui A. France: «Cel mai frumos dar făcut cuiva este speranța». Îl puteți confirma prin întâmplări din viața dvs. sau a altor persoane.

270. Alegeți unul dintre aforismele de mai jos și comentați-l într-un text de 1/2 pagină.

1. O vorbă nepotrivită răstoarnă întreaga viață. (Menanger)
2. Cuvintele sînt ca monedele: ele au o valoare proprie înainte de a exprima tot felul de valori. (A. Rivarol)
3. Dacă liliacul nu dorește prietenia cu soarele, asta nu micșorează strălucirea soarelui. (Saadi)

271. Relatați în scris despre un eveniment cultural la care ați participat, răspunzînd la întrebările: Despre ce subiect doriți să scrieți? Unde și cînd s-a produs evenimentul? În ce constă esența faptelor? De ce este memorabilă pentru dvs. această experiență? Ce emoții ați trăit? Ce ați învățat din această experiență? Care au fost referințele altor participanți la această manifestare?

N 1 272. Citiți propozițiile. Indicați cuvintele generalizatoare și motivați punctuația.

1. Viața vegetală, viața socială — totul atîrnă de la rădăcină. (A. Donici)
2. Moș Dumitru îi zări pe trei:

pe mama Zamfira, pe Petrică și Măriuța. (A. Mateevici) 3. Tot ce mișcă-n țara asta: rîul, ramul — mi-i prieten numai mie... (M. Eminescu) 4. S-au întors păsările călătoare: privighetoarea cu trilul ei vrăjit, mierla cu fluieratul ei voios, prepelița cu pitpalacul ei răsunător... (I. C. Ciobanu)

- ✓ Prezențați în jumătate de pagină cum ați sărbătorit în școală sosirea Anului Nou.

N 2 273. Citiți enunțurile. Explicați utilizarea semnelor de punctuație în enunțurile cu părți omogene și cuvinte generalizatoare. Analizați sintactic trei enunțuri.

1. De la munți și pîn-la mare, de la tînăr la bătrîn — toți vom sta în apărarea mult iubitului pămînt. (P. Cruciuc) 2. Fața ta, iubită, mi s-arată oriunde: în vis, în flori, în stele, în dulcele senin. (V. Alecsandri) 3. Neamurile acestea amestecate vorbesc fiecare în limba lor: rusește, grecește, leșește. (A. Russo) 4. Ură, obidă, deznădejde — totul s-a învălmășit întrînsul. (A. Lipcan)

- ✓ Relatați o întâmplare al cărei martor ocular ați fost. Conduceți-vă de întrebările: De ce scrieți despre aceasta? Cu ce scop scrieți? Cînd a avut loc întâmplarea? Unde s-a întîmplat? Cum s-au desfășurat evenimentele?

274. Alegeți varianta corectă.

Val-vîrtej/valvîrtej; jur-împrejur /jur împrejur; ulcia/ulcea; mătasă/mătase; sus-pus/sus pus; cooperativă/cooperativă; exploatare/exploatare.

N3-4 275. Citiți propozițiile, utilizând punctuația necesară. Determinați funcția sintactică a cuvintelor generalizatoare și valoarea lor morfologică.

1. Frunza securea izvorul toate te cîntă cu dor. (B. P. Hașdeu)
2. Iată au început să vină pe pămînt și prin văzduhuri oaspeți mulți la nunta mare urșii grei și cerbii sprinteni cocostîrcii și vultanii tot ce zboară-n înălțime. (Em. Bucov.)
3. Tot ce e frumos azi pentru mine, azi întrunește în tine floare și pasăre primăvară și basm de iarnă albeața codrului și flacăra sudului ... (M. Eminescu.)
4. Și jur-împrejur nu te împiedică nimic nici soarele nici zgomotul (V. Roșca.)

- ✓ Expuneți rezumativ despre prezentatorii și spectatorii ultimei serate literare la care ați participat și dvs.

NE PREGĂTIM PENTRU LUCRARE DE CONTROL

 276. Filmele cu desene animate plac tuturor: fie el copil, adolescent sau matur. Și oricine n-ar fi el, și-a făcut un prieten-erou al acestor filme. Cu siguranță, aveți și dvs. un atare prieten. Caracterizați-l după planul propus mai jos. În textul realizat, folosiți propoziții cu părți omogene și cuvinte generalizatoare.

1. Rolul personajului (principal sau secundar, pozitiv sau negativ).
2. Exteriorul (statura, îmbrăcămintea).
3. Portretul moral (principalele trăsături morale ce reies din faptele și gândurile personajului, din felul cum vorbește).
4. Specificul mediului în care trăiește (se adaptează el la

acest mediu sau nu). 5. Comportarea lui față de celelalte personaje. 6. Cum îl apreciază personajele filmului. 7. Atitudinea regizorului, scenaristului față de personaj. 8. Părerile dvs. despre el.

😊 **277.** Examinați tabloul lui Mihail Klodt «Peisaj cu vite». Prezentați gama cromatică a tabloului, semnele pe care le citiți în acest tablou, starea dvs. emotivă pe care o trăiți examinând. Vorbiți în fața colegilor despre viziunea dvs. asupra tabloului, răspunzând la întrebările colegilor, profesorului, dacă se vor isca.

M. Klodt. «Peisaj cu vite».

😊 **278.** Citiți expresiv versurile. Identificați părțile omogene. Caracterizați-le după structură.

Nici bronz, nici piatră și nici lut
Să-și facă monument nu cere,
Ca pomu-ncins de flori, Taras
Rămîne secole-n putere.

(R. Dubkivskii)

- ✓ Pregătiți o informație despre viața și activitatea lui T. G. Șevcenko și prezentați-o elevilor claselor primare. Recitați, în original, câteva versuri din creația Marelui Cobzar.

Monumentul lui Șevcenko în Odesa.

279. Poetul moldovean Em. Bucov afirma:
«Cartea-i fîntîna din care poți scoate și lacrimi, și rîs,
și odihnă, și gînd.» Meditați într-un text coerent asupra
acestui aforism. Utilizați în propoziții părți omogene.

Culegeți, din diverse izvoare, proverbe despre înțelepciune și învățătură.

- ✓ Omului cu învățătură îi curge mierea din gură.
- ✓ Înțelepciunea prețuiește mai mult decît mărgăritarele.

.....
.....

AUTOEVALUARE

- I. 1.** Care părți de propoziție se numesc omogene?
  - 2.** Părțile omogene realizează următoarele funcții sintactice: subiect, nume predicativ, . . . (*continuați*)
  - 3.** Enumerați felul părților omogene după structură.
  - 4.** Exemplificați, explicînd, punctuația în propozițiile cu cuvinte generalizatoare.

- II. 1.** Motivați semnele de punctuație la părțile omogene.
  - a) S-auzeau tălănci la stîni, cîntec monoton de care, zvon de cîntec la fîntîni. (B. Istru)
  - b) Se uită ba la cerul albastru, ba la odaie. (G. Meniuc)
  - c) Eu și-n temnița cea neagră liber m-oi simți și tare — pentru volnicele-mi gînduri nu sînt stavili nici hotare. (L. Ukrainka)
- 2.** Substituiți punctele de suspensie cu conjuncții cerute de context.
  - a) Alung din cîntec jale ... suspin. (L. Ukrainka)
  - b) Cînd se deschide cerul în noaptea de Crăciun, . . . calul, . . . gîsca, . . . omul durerile își spun.
  - c) Meseria se cîștigă nu cu banul, ... cu anul. (Em Bucov)
- 3.** Puneți semnele de punctuație care lipsesc și comentați-le. Analizați sintactic propozițiile.
  - a) Munca ne scapă de trei mari rele de urît de fapte rele și de neavere.
  - b) Toate acestea casa masa și hrana sînt obținute prin muncă.
  - c) Trandafiri narcși lăcrimioare brîndușe toate aceste flori și-au găsit loc în grădina bunicuței.

3. Ilustrați prin exemple proprii cele trei reguli de punctuație în propozițiile cu cuvinte generalizatoare.

III. 1. Descrieți fața fetei din imagine, folosind epitețe, comparații, metafore.

Sport cu bicicleta.

3. Scrieți o compunere liberă, în baza imaginației «Jocurile la recreație». Utilizați părți omogene.

4. Scrieți o reflecție în baza proverbului «Pîinea agonisită cu sudoare are gust bun». Utilizați în textul-reflecție părți omogene.

VORBIREA DIRECTĂ DIALOGUL

La finele studierii capitolului «Vorbirea directă. Dialogul»

Veți cunoaște

- construcția propozițiilor cu vorbire directă;
- trăsăturile specifice dialogului, semnele de punctuație în propozițiile cu vorbire directă, citate și dialog;

Practic

- veți determina în propoziții vorbirea directă, cuvintele autorului;
- veți construi dialoguri în baza subiectelor;
- dialogînd veți utiliza adecvat formulele de inițiere, menținere și încheiere a unui dialog;
- veți argumenta corectitudinea utilizării punctuației;
- veți aplica intonația cerută de propozițiile cu vorbire directă;

Comunicînd (oral/scris)

- veți audia și citi texte diverse ca tip, stil, gen;
- veți expune (succint, detaliat, selectiv) texte artistice și științifice și veți susține dialoguri;
- veți realiza diferite compoziții: compuneri-descrieri în baza observărilor, impresiilor sau a unui tablou (după un plan simplu/compus), raționamente, povestiri.

280. Citiți exemplele. Comentați topica și semnele de punctuație la vorbirea directă.

1. «Îți doresc, Victore, spor în toate!» spuse el. 2. «Ce s-a întâmplat?» întrebau oamenii. 3. Radu spunea: «Munca îi aduce omului cele mai sincere satisfacții». 4. «Ce zi frumoasă astăzi! s-a minunat Minodora. 5. Fiind rugată să vie să guste ceva, mătușa zîmbi blajin: «Vă mulțumesc pentru cinste, dacă eu am venit cu mîncarea de acasă.» (I. Druță)

✓ Amintiți-vă din ce operă a lui I. Druță este luat **ex.5**. Expuneți oral, rezumativ, conținutul operei, folosind vorbire directă.

281. Construiți șase propoziții conform schemelor:

: « ! » ! » .
 : « ? » « ? » .
 : « . » « , » .

282. Alcătuiți fraze cu vorbire directă, folosind forma respectivă de mod, timp, persoană a verbelor: *a vorbi, a mormăi, a stiga, a șopti, a povesti.*

✓ Încadrați frazele alcătuite într-un text-povestire. Alcătuiți planul simplu sau compus al acestui text.

Repere teoretice

- **Vorbire directă** se numește propoziția sau fraza care servește la reproducerea exactă a formei și a conținutului vorbirii cuiva.
- Cuvintele autorului indică persoana căreia îi aparține vorbirea directă.
- În frazele cu vorbire directă cuvintele autorului se pot plasa înaintea, după și în interiorul vorbirii directe.

Exersați!

283. Citiți frazele cu maximă atenție. Identificați vorbirea directă, apoi oral comentați în următoarea ordine:

- a) vorbirea directă redă întocmai comunicarea cuiva?
- b) vorbirea directă reprezintă un monolog al unei persoane (așa-zisa vorbire internă)?
- c) structura vorbirii directe: este alcătuită dintr-o propoziție? dintr-o îmbinare de cuvinte? dintr-un cuvânt?

1. «Măi!» a strigat paznicul care a ieșit din clădire. (G. Madan) 2. Principiul nostru este: «A căuta permanent.» (V. Roșca) 3. «Eu am susținut examenele cu succes!» ne-a anunțat bucuroasă Ana. 4. «Azi casă nouă am primit», spuse copila îmbujorată. (B. Istru) 5. Iar dacă totul a trecut cu bine,/Ea stă de vorbă singură cu sine:«Mi s-a părut.../Să nu vă fie teamă, dragi copii.» (L. Deleanu)

- ✓ Alcătuiți o informație în baza celor aflate din acest exercițiu.

Rețineți! Dacă vorbirea directă e prezentată în formă de dialog și e dată din rînd nou, înaintea ei se plasează **tireul**, iar după — semnele de punctuație respective. În acest caz ghilimelele nu se pun, iar fiecare propoziție din cadrul vorbirii directe se începe cu literă mare.
(După «Îndreptar fonetic și gramatical la limba moldovenească» de I. P. Ciornîi, pag. 246)
– *Bun lucru*, a aprobat el.
– *Și cum de v-a dat în cap să faceți aceasta?*
– *Ne-au sfătuit*, i-au răspuns niște oameni.
(I. C. Ciobanu)

284. Citiți frazele ce conțin vorbire directă. Plasați semnele de punctuație care lipsesc transcriindu-le. Oral, motivați punctuația.

1. Floarea răsădită de Alecsandri se numește «Miorița», floarea răsădită de Eminescu se numește «Luceafărul», a menționat I. Druță. 2. Ciobanul, punînd mîinile la gură, a strigat în gura mare: — Ștefane, măi! Mîină-le încetișor spre mine! (I. Canna) 3. «Să mă încred în voi?» zise Lăpușneanul. (C. Negruzzi) 4. Undeva, aproape, s-a auzit șuieratul trenului, un copil a strigat: «Vine!»(I. Druță) 5. De Ziua învățătorului un elev i-a scris fostei sale învățătoare: «*Dumneavoastră* totdeauna ne-ați fost exemplu demn de urmat.»

- ✓ Analizați morfologic/sintactic cuvîntul evidențiat.
- ✓ Dvs. ați felicitat învățătorul/profesorii de ziua lor profesională? Ce i-ați/le-ați urat?

- ✓ Primul învățător este considerat a doua mamă a copilului în primii ani de școală. Amintiți-vă ce sfaturi ați primit din partea primului învățător. Încadrați sfaturile, sub forma vorbirii directe, în fraze, conform modelului: *Elena Petrovna m-a mîngîiat pe cap și mi-a spus: «Drum bun în lumea științei, dragul meu!»*

285. Citiți fragmentul și continuați povestirea, folosind vorbirea directă (dialogul). Povestiți în scris despre o excursie întreprinsă de colectivul clasei. Argumentați folosirea semnelor de punctuație.

Odihna activă e mult mai valoroasă pentru organism, decît cea pasivă. De aceea noi am hotărît să organizăm o excursie în natură. Ne-am adunat împreună cu dirigintele și am început a pregăti cele necesare pentru excursie.

– Cine cunoaște locurile cele mai interesante? s-a adresat dirigintele.

Lui Mihai i s-au aprins ochii, dar cu vorba s-a reținut. Toți doreau ca Mihai să le fie ghid, de aceea i-au spus: «Te simți cu musca pe căciulă? Știi că trebuie să ne conduci, fiindcă cunoști cel mai bine locurile...»

286. CERCETAȚI! Citiți cu atenție exemplele și observați ce semne de punctuație se utilizează atunci cînd vorbirea directă este întreruptă de cuvintele autorului. Faceți notițe, apoi prezentați colegilor o informație privind aplicarea punctuației în astfel de cazuri.

1. «Răul, *zicea moș Afanasie*, începe cu beția și se sfîrșește tot cu dînsa.» (A. Marinat) 2. «Lucrul este mare unde-i omul mare, *zice brigadirul*. Dar fiecare trebuie să lucreze

acolo, unde dă mai mult.» (A. Busuioc) 3. «Ba, să-i placă! *îmi lua apărarea mătușa Maria*. Omul se duce la un lucru mare!» 4. «Iarăși taci? *a întrebat Andrei*. De ce nu mă contradici?» (A. Marinat) 5. «Putem noi oare să zidim așa o viață? *s-a adresat el celor de față și a răspuns singur*: Putem!» (Iac. Cutcovețchii)

- ✓ Ați observat, din exemplul 5, că uneori cuvintele autorului (marcate în exercițiu) sînt alcătuite din două părți: prima parte se referă la propoziția precedentă, iar a doua — la propoziția următoare a vorbirii directe.

Schematic această frază va arăta astfel:

« ? s-a adresat și a răspuns: ! »

Shematic, enunțul 1 va arăta astfel:

« , , . »

- ✓ Cum credeți, din ce cauză această schemă diferă de celelate? Desenați schemele exemplelor 2, 3, 4.

 287. Alcătuiți fraze cu vorbire directă conform schemelor:

1. « ? a întrebat . »
2. « , a răspuns, . »
3. « , a spus, . »
4. « ! a strigat. . »
5. « ! a exclamat și a continuat: . »

288. Citiți exemplele, apoi copiați-le. Puneți semnele de punctuație cerute și explicați utilizarea lor.

1. Datoria voastră s-a adresat învățătorul către copii e să învățați bine. 2. Un proverb moldovenesc spune Altoiul face pomul pom, iar cartea face omul om. 3. Dă pace băiatului moșule zise un humuleștean de-ai noștri că-i feciorul lui Ștefan a Petrei și ți-i găsi beleaua cu dînsul. (I. Creangă) 4. Clasa noastră este o clasă fruntașă a spus Petrică. Toți elevii luptă pentru o bună reușită la învățătură. 5. A, vechea mea cunoscută bună ziua i-a spus drăgostos vulpea, oprindu-se pe mal Demult nu ne-am văzut. (D. Mamin-Sibiriak)

✓ Scrieți un text argumentativ în baza proverbului din enunțul 2.

N 1 289. Citiți exemplele și explicați utilizarea semnelor de punctuație la vorbirea directă. Desenați schemele a trei exemple ce conțin vorbire directă.

1. «Uite-o pe fata meșterului, a șoptit Doruță. Să nu ne vadă cumva.» (S. Șleahu) 2. «Hai la mine, a zis Efim, poate pe ai mei i-om găsi acasă.» (I. C. Ciobanu) 3. «Da unde-s? Întrebă moșneagul. Eu nu văd decît un singur fiu.» (K. Ușinski) 4. «La noi toate ușile îți sînt deschise, a spus Borea și a continuat: Ce fericiți sîntem!» (D. Vetrov) 5. «Domnișoară Bufi, zise cocostîrcul cu lacrimi în glas, cum să mă duc la onomastica vulpii fără cizme? Tu n-ai o pereche?» (A. Busuioc)

✓ Printre sărbătorile preferate ale familiei dvs. se numără Paștele? Povestiți cum ați împlinit, sărbătorit anul această sfîntă sărbătoare. Utilizați în expunere vorbire directă.

290. Dictare auditivă.

E lucru mare să cumperi cărți care-ți plac și să-ți întocmești o bibliotecă personală. Cărțile trebuie nu numai citite, dar și recitite.

Unii nu sînt obișnuiți să citească. Li-i greu să facă primii pași în lumea cărții. Parcă se tem cum se tem de apă adîncă acei care nu știu să înoate. Dar cînd se învață a înota, nu se mai satură de plăcerea de a luneca pe valuri. Tot astfel stau lucrurile și cu însușirea artei de a înota pe valurile gîndurilor și sentimentelor acelora care scriu cărți pentru tine.

E păcat să treci pe lîngă o carte interesantă și să n-o deschizi. Sîngele mișcă inima, cartea o înflorește, o înnobilează.

Cartea e mîndria, slova și puterea omului. Cartea să ne fie stea călăuzitoare în viață!

(După Em. Bucov)

- ✓ În baza titlului de mai sus, alcătuiți două fraze ce vor conține vorbire directă.

N 2-3 291. Pornind de la informația de mai jos, alcătuiți un dialog împreună cu colegul. Paștile e cea mai veche sărbătoare creștină și a fost sărbătorită încă din epoca apostolică.

Sfîntul Apostol Pavel raportează Paștile la Hristos și îndeamnă pe creștini la sărbătorirea lor într-un nou spirit: «Iată Hristos, Paștile nostru, s-a jertfit pentru noi; să prăznuim...»

Paștile este cea mai mare sărbătoare creștină și se sărbătorește cu o deosebită bucurie: bucuria pentru Învierea Domnului, marele eveniment din istoria mîntuirii noastre,

care stă la temelia credinței și a Bibliei creștine. Noaptea Învierii trebuie petrecută în biserici în priveghere și rugăciune. Drept semn al bucuriei sufletești pînă la Înălțarea Domnului toți se salută: «Hristos a înviat! Adevărat că a înviat!»

Învierea lui Iisus Hristos.

- ✓ Determinați stilul textului.
- ✓ Rezumați textul. Subliniați în rezumatul dvs. complementele.

N 4 292. Citiți în gînd textul. Identificați vorbirea directă. Ce semne de punctuație se folosesc, la vorbirea directă, în limba ucraineană? Este vreo deosebire dintre punctuația, în limba moldovenească, la vorbirea directă?

Фокус

Це було в тяжку пору війни. Учні завжди з нетерпінням чекали великої перерви, бо на ній кожному видавали по маленькій грудочці цукру. Одержавши

свою пайку, діти не зразу їли її. В передчутті насолоди крутили в руках, розглядали білу, аж синювату грудочку з усіх боків. Потім клали цукор у рот і язиком міцно притискували до щоки, щоб повільніше танув.

Так робили всі. Тільки Люда ховала свій цукор у торбинку, бо вдома на неї чекав братик Сашко.

Коли лунав останній дзвінок, Люда чимдуж бігла додому. Вона брала порожню чашку, ставила її на стіл догори дном і, немов чаклунка, піднімала руки. «Тепер зажмурся», — наказувала вона братикові. Хлоп'я міцно заплющувало очі. «Чукчерічері, чукчері!» — проказувала дівчинка загадкові слова і швидко прибирала чашку. «Ось і весь фокус», — говорила вона.

Сашко розплющивав очі і пильно дивився на стіл: на тому місті, де була чашка, тепер лежала грудочка цукру. Якусь мить він сидів нерухомо, наче зачарований, а потім хапав цукор і, потримавши в руках простягував сестричці: «Покуштуй!» «Не хочу, їж сам», — удавано байдуже відказувала Люда.

Незабаром хлопчик знову просив сестирчку: «Давай ще зробимо чукчері!» Але вона щоразу відповідала: «Ні, Сашуню, фокус удається лише один раз на день».

Сашко смутнів...

(М. Стеценко)

- În ce constă trucul surioarei? Descrieți mersul lui.
- Când au loc cele relatate în narațiune?
- Din ce cauză copiii așteptau cu nerăbdare repausul mare?
- Ce făceau copiii cu bucățica de zahăr pe care o primeau? Dar Liuda?
- De ce refuză fetița să mănânce zahărul?

- De ce trucul era posibil doar o singură dată în zi?
- ✓ Prezentați cu ajutorul culorilor un fragment din text. Descrieți, oral, eroii desenului.

 293. Citiți textul. Ce stil reprezintă el?

Amintiri

Mi-am amintit și eu de taică-meu. I-a murit într-o primăvară calul. Singurul cal. Iar ogorul nu era nici pe jumătate arat. Cum să trăiască după aceea? Cu ce să tragă plugul? Toată puterea i s-a dus.

Acum nu-i așa. Gîndește-te numai. Puterea nu se duce, nu moare, nu te lasă singur. Puterea e în oameni, în mașini, în toți laolaltă. Iar ogorul! Nu-i un petic nenorocit, pe care nădușești cu o pereche de călușei! E o moșie întinsă, nesfîrșită ca marea! Grîul se face pînă-n botul armăsarului. Strîngi grăunțele cu combainul! Asta-i viață, da! Nu te temi că ți-a muri calul în brazdă. Ești stăpîn, puternic pentru că nu ești singur. Nu te tîngui după un petic de pămînt!

(După A. Șalari)

- ✓ Realizați o compunere «Grijile actuale ale bunelului/tatălui meu», utilizînd și vorbirea directă. Puteți porni de la modelul dat (textul «Amintiri...»).

Repere teoretice

- **Citatul** este un extras exact din spusele unei persoane ori din operele unui autor. Este o varietate a vorbirii directe, o formă de redare a ei.
- La **citare** se aplică aceleași semne de punctuație ca și la vorbirea directă.

- Uneori citatele nu sînt evidențiate, ci sînt introduse în cadrul vorbirii autorului în calitate de propoziție subordonată. În aceste cazuri citatele se iau în ghilimele, dar se scriu cu literă mică: M. Eminescu scria despre vestitul scriitor moldovean V. Alecsandri că el este «*regel poeziei noastre veșnic tînăr și ferice*».
- Dacă citatul nu este dat în întregime, atunci, în locul cuvintelor omise, se pun **puncte de suspensie**: Apreciind mult poezia lui A. S. Pușkin, M. Eminescu spunea: «*Sînt copleșit de versurile lui, izvor de apă vie...*»

Exersați!

① **294.** Citiți. Transformați citatele în vorbirea directă însoțită de cuvintele autorului. Comentați utilizarea semnelor de punctuație.

1. «A nu-ți iubi părinții înseamnă rea-voință, a ți-i uita sau chiar a te rușina de ei este o nebunie.» (Seneca, filozof roman) 2. «Cel care-și dă osteneală pentru părinții săi nu trebuie nici măcar să pomenească de ea.» (Sofhocles) 3. «Cultura este un al doilea soare pentru cei culți.» (Heraclit) 4. «Virtutea conduce la fericire și viciul — la nenorocire.» (D. Diderot) 5. «Frumosul se simte, nu încapе într-o definiție.» (Balzac) 6. «Neputința noastră nu este decît fructul lipsei noastre de speranță.»(G. Cesbran)

✓ Discutați în baza unui aforism din exercițiu, apoi scrieți un text meditativ. Susțineți un dialog cu colegul de bancă pe marginea discuției.

295. Citiți exemplele. Puneți semnele de punctuație care lipsesc.

1. Marele poet M. Eminescu l-a numit pe A. Donici cuib de înțelepciune. 2. Alecu Russo scria Cred că cea mai înțeleasă limbă este limba care ajută pe om a-și tălmăci gândul într-un chip ca toți ascultătorii să-l poată înțelege. 3. Alecu Russo era un poet în toată puterea cuvîntului observă Vasile Alecsandri natura lui avea nevoie de orizonturi întinse, de aerul munților, de sunetul doinelor... 4. Vorbind despre literatura moldovenească, Andrei Lupan scrie Literatura noastră a binemeritat numele de bogăție spirituală a poporului. 5. În introducerea la operele lui Ion Creangă, I. Ciobanu scrie că «prin zeci și sute de fire scrierile lui Creangă se leagă de lupta poporului pentru justiție socială și libertate...»

✓ Formulați, printr-un citat propriu, părerea personală despre scriitorul dvs. preferat.

296. Citire cu voce.

Ca și la un prieten vechi revin la cîte vreo carte. De multe din ele am legate amintiri care îmi adună vîrstele sau care mă duc la copilărie, în primii ani de școală. Și cînd mă văd în preajma lor, ceva mă luminează din interior și peste clipe, ca și peste zile și ani, se așterne o bucurie și o liniște mobilizatoare.

În preajma cărților îmi amintesc și povața de acum 300 de ani a bătrînului și înțeleptului cronicar Miron Costin: «...că nu este alta mai frumoasă și mai de folos în toată viața zăbavă decît cetitul cărților...»

Marele nostru cărturar Dimitrie Cantemir ne-a lăsat ca pe un testament aceste cuvinte: «Cei ce topesc multe lumînări în citirea cărților, topesc și vederea ochilor trupului; dar cei ce n-au căutat niciodată pe slove, măcar că și-au păzit mai ascuțită vederea ochilor, însă neștiința i-a vîrît în întuneric și-n tartarul necunoștinței.»

Tinere cititor, înțelepții cu adevărat îți îndeamnă inima ta copilă să învețe a-ți face gîndul frumos, vorba — înțeleaptă și fapta — de folosință aproapei.

(I. Creangă)

VOCABULAR

- slovă** — scriere; știință de carte; învățătură.
tartar — iad, infern, gheenă.
testament — act prin care o persoană își exprimă dorințele ce urmează a-i fi împlinite după moarte.

- ✓ Continuați (șase enunțuri) șirul aprecierii date cărții. Povestiți oral despre însemnătatea cărții în viața omului la etapa actuală.
- ✓ Comentați semnele de punctuație la citate.

 297. Selectați din diferite izvoare cinci citate (aforisme) despre limbă. Scrieți ideile pe care le aveți în legătură cu unul din citate.

298. Propuneți-i colegului să-și lanseze ideile în baza citatului ales de dvs. Comparați-vă ideile cu cele ale colegului. Alegeți șase idei pe care le împărtășiți ambii și formați împreună un text coerent.

299. Sarcină pentru cei curioși. Citiți din «Descrierea Moldovei» de D. Cantemir și aflați cum sărbătoresc moldovenii «Drăgaica», sărbătoare agrară. Rugați-i pe bunici, părinți să vă povestească când și cum se sărbătorea «Drăgaica» în localitatea dvs. În baza celor citite și auzite alcătuiți o informație «Drăgaica, protectoare a lanurilor înspicate» și prezentați-o clasei.

300. Citiți expresiv dialogul, apoi răspundeți la întrebările ce vor urma după text.

– Și când zici că-i serata?

– Serata-i poimîine, duminică. Iar mîine avem concert la Văleni.

– Ar trebui s-o mai lași cu concertele. Mai ai în față examenele de admitere. Și trebuie să te pregătești.

– Mă pregătesc, mamă, n-avea grijă...

(V. Malev)

- ✓ Ce numim dialog?
- ✓ Cuvintele cui se numesc replici?
- ✓ Comentați semnele de punctuație la dialog.
- ✓ Numiți cîteva formule de inițiere, de menținere și încheiere a dialogului.

Repere teoretice

- De obicei, într-un **dialog** replicile încep din rînd nou, punîndu-se înaintea lor linia de dialog.
- Uneori replicile sînt însoțite de cuvintele autorului. În aceste cazuri, înaintea vorbirii fiecărei persoane stă linia de dialog, iar mai

departe — aceleași semne de punctuație ca și la vorbirea directă.

Notă. Când se pune linia de dialog, nu se folosesc ghilimelele. Excepție fac dialogurile din versuri sau proză, unde vorbirea fiecărui personaj din cuprinsul operei se ia, de obicei, în ghilimele și se desparte prin linie de dialog:

– «*Bună vremea, măi băietе!*»

– «*Mulțumim, voinic străin!*»

(*M. Eminescu*)

«– *O, ești frumos, cum numa-n vis*

Un înger se arată,

Dară pe calea ce-ai deschis

N-oi merge niciodată...»

(*M. Eminescu*)

301. Citiți pe roluri dialogul. Explicați utilizarea semnelor de punctuație.

Deschizînd ușa cabinetului său, Vistireanu rămîne în prag ca trăsnit. Taică-său și-a călcat jurămîntul și a venit aici, unde nu are ce căuta.

– De ce-ai venit?

– Să văd. Bărînii sînt uneori mai curioși decît fetele cele mari.

– Și?

– Schimbări colosale. Mi s-a spus că ești la birou. Am fost acolo!

– Și?

– Un lucru nu pot pricepe nicicum... Da, nu înțeleg nicicum de ce statul bagă atîta *bănet* într-o întreprindere care nu aduce nici un venit, ci din contra...

– Cultură aduce. Lumină, îl întrerupse Tudor...

(E. Damian)

- ✓ Explicați cum înțelegeți ultima replică din dialog.
- ✓ Analizați morfologic sintactic cuvîntul evidențiat.

 302. Extrageți două dialoguri din opere artistice: unul din manualul de literatură moldovenească, celălalt din manualul de literatură ucraineană. Cercetați utilizarea semnelor de punctuație în ambele dialoguri. Prezentați asemănările/deosebiri de punctuație.

303. Citiți dialogul, punînd semnele de punctuație.

În casă a intrat în fugă Mîkolka□

□ Iată, iată□ arată ciubotele Mîkolka□

□ De unde□ se miră mama□

□ Hi-hi... Mi le-a dat învățătorul□

□ Cum adică învățătorul□

□ Hi-hi-hi ... Eu stăteam, iar dumnealui mă întreabă:

□ «De ce ești așa de trist□» □ «S-au rupt ciubotele□» i-am răspuns plîngînd. □ «Taci, zice, am o pereche care nu-mi trebuie□» Le aduce și zice:□ «Na!»

(A. Teslenko)

- ✓ Citiți integral povestirea «Școlarul» de A. Teslenko și aflați cum s-a terminat istoria micuțului Mîkolka.

304. Citiți cu voce textul. Expuneți-l rezumativ. Determinați stilul, tema, ideea textului.

Orice n-ar face omul în viață, el încearcă în permanență diferite sentimente: de bucurie, tristețe, mînie, dragoste, obidă...

Nu cred că există un adolescent care nu visează la o dragoste adevărată, pură, fiindcă, orice s-ar spune, cea mai frumoasă dragoste este cea adolescentină. Ea este impulsivă, de scurtă durată și deseori întîmplătoare. Dragostea are nuanțele ei, capricii pe care mulți adolescenți nu le pricep.

Dragostea adevărată vine, de obicei, în anii de maturitate fizică și spirituală a omului. În dragostea adevărată își găsesc locul cugetul și voința.

Dragostea este un dar binecuvîntat de Dumnezeu, un sentiment luminos care-l transformă pe om în tot ceea ce e mai bun. Ea, și doar ea, îmbină cele mai frumoase sentimente pe care le poate avea un om.

Vă doresc să iubiți și să fiți iubiți și precum plantele tind spre soare așa și voi să tindeți spre nemărginita lume a Dragostei .

Prin sentimente iese la iveală și atitudinea noastră față de toți și tot ce ne înconjoară. Deci e în puterea noastră să educăm în noi înșine sentimente bune, frumoase, înălțătoare.

(După «Vreau să știu»)

✓ Formulați întrebări, în baza textului citit, pentru un dialog pe care îl veți susține cu colegul de bancă.

305. Citiți expresiv versurile.

O elevă a formulat definiția dragostei astfel:

Dragoste ca piatra,	Dragostea-i iertarea
Dragoste ușoară,	Dragostea-i suspans,
Dragoste ca mierea,	Dragostea-i ca marea,
Dragoste amară.	Dragostea-i un dans.

Care-i salută,	Care nu e sînge,
Care-i condamnată,	Care e nămol,
Care-i mai frumoasă,	Care nu mai plînge,
Care-i mai curată?	Care-i mai cu dor?

VOCABULAR

suspans — *aici*: oprire.

✓ După dvs., ce e dragostea? Încercați să-i dați definiția?

306. Realizați un text meditativ în baza uneia din afirmațiile:

O clipă de dragoste face mai mult decît o viață de mărire. (M. Sadoveanu)

Rațiunea și iubirea nu prea se însoțesc. (W. Shakespeare)

✓ Prezentați oral meditația. Susțineți un dialog cu un coleg în baza textului meditativ.

307. Alcătuți o compunere-raționament: «De ce cea mai dificilă muncă este munca de formare a persoanei?»

308. Citiți fragmentul. Extrageți din dialog replicile și rescrieți-le. Adăugați în fiecare situație și cuvintele autorului.

Dimitrie Cantemir explică. Petru Alekseevici, țarul, se așază pe colțul mesei, ... slobozi pe nări șuvoiașul de fum:

- «Te pricepi bine la alcătuirea hărților. Iaca, unii de ai noștri nu cunosc măcar încotro-i nordul și încotro-i sudul.»
- «Ai noștri nu cunosc nici altele mai simple.»
- «Pe unde să fie acum vizirul?»
- «Cred că-i departe. Iscoadele ne-au vestit că avangarda lor poate să ajungă la pod într-o săptămână.»
- «Las'să vină. Le-om ieși înainte cu toate onorurile, căci le cunoaștem moarea încă de la Azov și de la alte cetăți.»

(După G. Madan)

309. Variați trei formule de adresare din întrebările pe care le puneți uneia dintre persoanele:

- a) Medic, Svetlana Florescu, chirurg, președinte al unei fracțiuni parlamentare.
- b) Ziarist, Andrei Țurcanu, colaborator al revistei «Sănătatea», președintele Comitetului de părinți;
- c) Profesoară de limba moldovenească, Iulia Boțu, membru al comisiei de admitere.

310. Restabiliți oral replicile lipsă posibile:

— .....

— Nu, te înțeleg foarte bine.

— .....

— Crezi că n-am avut dreptate?

— .....

— Nu dorești să te exprimi mai corect?

— .....

— Bine. Mulțumesc.

311. Continuați dialogul început în două variante: acceptând invitația și refuzând-o.

– Vă rugăm să participați la dezbaterile cu ocazia apariției primei plachete de versuri a lui V. Cușter, ce va avea loc peste două zile, începând cu ora 11.00.

Acceptați: cereți informații, detalii; încercați să obțineți modificări în orar; discutați condițiile și mersul dezbaterilor.

Refuzați: motivați-vă refuzul; nu uitați să fiți politicos, corect; găsiți un mod civilizată de a încheia dialogul.

Rețineți câteva reguli ale dialogului:

- Formulați exact și clar mesajul pe care vreți să-l transmiteți.
- Alegeți o formulă incipientă de adresare pentru interlocutor și situația de comunicare.
- Variați formulele de adresare.
- Evitați folosirea interjecțiilor și altor cuvinte care nu spun nimic.
- Ascultați atent replica și faceți precizările de rigoare dacă e nevoie.
- Fiți atent la modul în care comunicați (intonația, mimica, gestică, poziția corporală pe care o aveți în momentul comunicării).

VOCABULAR

incipient — inițial.

rigoare — precizie.

312. Citiți cu atenție. Calificați fiecare formulă verbală de dialog drept:

- a) prima replică sau a doua;
- b) inițială sau finală;
- c) oficială sau familiară.

• Adio.	• Mă cheamă... , dar lumea îmi spune... .
• V-am lăsat !	• Îmi permiteți să mă prezint ...
• Mi-a părut bine că vă cunosc.	• Vreau să mă prezint:
• Mi-ar plăcea să ne mai vedem.	• Drum bun!
• Vă salut!	• La revedere!
• Mă cheamă ... , dar îmi puteți spune...	• Prietenii îmi spun...
• Mai treceți pe la noi.	• Cu plăcere.
	• Pentru ai mei sînt...
	• Și mie îmi pare bine să te văd.

NE PREGĂTIM DE LUCRARE DE CONTROL

 313. Alcătuiți fraze în care propozițiile de mai jos să apară în rolul de vorbire directă. În primele două fraze plasați cuvintele autorului înaintea vorbirii directe, iar în celelalte două — în urma și în interiorul ei.

1. Am obținut un «zece» la atestarea tematică! 2. Cine să fie la această oră? 3. Vino pe la 12.00 la mine. Vom pregăti împreună tema pentru acasă la limba moldovenească. 4. Nu mai spune! Chiar el a fost?

 314. Citiți fragmentul. Amintiți-vă opera (autorul ei) din care a fost extras el. Rezumați (50-60 cuvinte) sfârșitul povestirii (acțiunea prezentă).

Rescrieți fragmentul transformând pasajul evidențiat în vorbire indirectă.

În bezna beciului unde fusese zvîrlit Ștefan, plin de sânge, a pătruns raza bucuriei de tată și l-a întărit pe răsculat. Și Ștefan își iubea băiatul, cum iubea libertatea pentru care pătimea.

– *Măi Mitruț, du-te la moș Lefterie și spune-i să vie încoace. Da să meargă prin harman, să nu-l vadă găinarii, priceput-ai?*

 315. Descrieți, într-o pagină de text coerent, un eveniment cultural din viața școlii, care v-a impresionat cel mai mult. Motivați alegerea evenimentului.

 316. Restabiliți din memorie un dialog de 8-10 replici, pe care l-ați realizat astăzi. Examinați-vă experiența de a susține un dialog. A fost un dialog util sau inutil?

 317. Selectați din diverse izvoare citate cu referință la valorile general-umane: fidelitate, caritate, onestitate, generozitate, îndrăzneală, omenie ș.a.

- «Răspunsul blînd înlătură mîndria.» (P. Boțu)
- .....
- .....

AUTOEVALUARE

- I. 1.** Care vorbire se numește directă?
  - 2.** Ce semne de punctuație se aplică atunci cînd vorbirea directă este întreruptă de cuvintele autorului?
  - 3.** Cînd replicile unui dialog se iau în ghilimele?
- II. 1.** Construiți trei fraze cu vorbire directă, în care cuvintele autorului să fie exprimate prin:
  - a) I-au urat oștenii.
  - b) Ne povestea elevul cel nou.
  - c) A întrebat vecina.
- 2.** Introduceți în fraze citatele:
  - a) «Arta e lungă, viața e scurtă.» (Hipocrat)
  - b) «La mîncare lup, la treabă vulpe și la somn butuc.» (Proverb moldovenesc)

c) «Legile sînt pînze de păianjen prin care trec muștele mari și în care rămîn cele mici.»(H. de Balzac)

- III. 1.** Comentați (8-10 enunțuri) spusese lui H. de Balzac (ex. 3, c).
- 2.** Formulați în scris cinci-șase întrebări pentru un interviu cu un artist pe care-l admirați.
- 3.** Luați un interviu de la un coleg privind preferințele lui. Înregistrați răspunsurile. Rezumați interviul în limita de o jumătate de pagină.

REPETARE LA SFÎRȘIT DE AN

318. Citiți cu voce textul. Analizați morfologic/sintactic părțile de vorbire din prima și a patra fraze ale textului.

Ștefan cel Mare și fiul hanului

I.S. Dumitrescu. «Bătălia de la Lipnic»
(Ștefan cel Mare înfruntă tătarii, 1470)

În anul 1470 oastea Moldovei, condusă de Ștefan cel Mare, a pricinuit la Lipnic o grea înfrângere tătarilor care cotropiseră pământul țării. Năvălitorii au suferit pierderi foarte mari. Moldovenii l-au făcut prizonier pe însuși fiul hanului. Auzind că fiul lor e în captivitate, hanul tătarilor a trimis o solie la Ștefan cel Mare și a propus să-și răscumpe-re odrasla cu o mare sumă de bani.

Ștefan cel Mare a răspuns:

– Dacă aveți atîta bănet, de ce ați venit să ne jefuiți țara?
(După «Legende despre Ștefan cel Mare»)

VOCABULAR

- captivitate** — robie.
sol — aici: persoană trimisă undeva cu o misiune.
solie — misiune dată unui sol; delegație.

 319. Citiți în gînd textul. Intitulați-l. Determinați tema, stilul. Plasați semnele de punctuație lipsă la vorbirea directă.

Ce-i vara? Căldura flăcării din cuptorul Bătrînului An? E zîmbetul, dat din abundență, de către soare. O frunză de cireș îmi șoptește Uită-te în jur! E o frumusețe efemeră! Splendoarea caldă e plină de farmec.

Cerul de iulie, imens ca un ocean, l-am cuprins cu ochii. M-am mirat mult! Cum «oceanul» de sus a acceptat să-mi scalde privirea? E clar! Doar vara el e așa de bine dispus și bucuros să încînte privirile celor care-l iubesc.

✓ Răspundeți, printr-un enunț, ce este după dvs., vara?

VOCABULAR

- efemer** — trecător.
încînta — a produce bucurie.
splendoare — frumusețe mare, strălucire.

320. Audiați textul.

La intrarea în satul nostru stau de veghe plopilor. Este un sat cu mulți ani în spate. Plin de tradiții, doar că de la o vreme încoace îl macină tristețea și singurătatea. Plopilor îi urmăresc cu nostalgie pe rarii trecători — bătrînii care își ridică din cînd în cînd ochii spre vîrfurile lor; aceștia au

mai rămas. Copii sînt tot mai puțini. Gospodarii rămași își caută de treburile lor, în zori de zi merg în cîmp. Pămîntul te hrănește și rar de te îmbogățește, tinerii își doresc mai mult și pleacă lăsînd glia strămoșească în plata Domnului. Oare banul și bunăstarea trebuie să sărăcească sufletele noastre? E scurtă viața omului, mai scurtă decît a plopului... .

- ✓ Încadrați în două fraze ultimele două enunțuri, atribuindu-le acestora rolul de vorbire directă.
- ✓ Dvs. cum credeți, banul și bunăstarea sărăcesc sufletul omului?

321. Citiți expresiv versurile. Determinați felul complementelor.

Scut pentru tinerețea ta, mamă

Îți pictez chipul
pe sufletul meu,
îți încrustez lacrimile
pe inima mea,
îți iau suferința
pentru a nu suferi,
îți împărtășesc bucuriile
pentru a te ferici,
îți ascund bătrînețea
în inocența mea
și mă fac scut pentru
tinerețea ta,
mamă...

(M. Taran)

322. Dictare auditivă.

Patria

Patria nu este una ce crește pe zi, ce trece în inimile noastre.

Ea este lumina ce ne încântă ochii, un cuvânt dulce, un zvon auzit oriunde ai fi. Patria e mama cu sufletul ei mare și casa unde ai crescut, pământul unde ai călcat la bucurie și tristețe. Ea e blândă și bogată, dulce, luminoasă și înfloritoare, precum un trandafir îmbobocit. Patria e aducerea aminte de copilărie, locul unde am iubit și am fost iubiți, e aerul ce ne alintă la fiecare răsuflare. Ea e glorioasă, mândră de copiii ei, e floarea tinereții. Patria e tot ce e al tău ținut la piept cu sîrguință, e istoria trăită de tine, e o clipă de tăcere.

- ✓ Aflați părțile omogene. Determinați felul lor. Explicați utilizarea semnelor de punctuație.

323. Citiți textul. Găsiți un titlu potrivit și motivați-vă alegerea. Subliniați în text părțile principale ale propoziției. Numiți felul lor.

Eternă-i marea.

Eternitatea îi ascunde frumusețea și tristețea.

Valurile-i reci și înfloritoare te cheamă mereu. Te strigă, te roagă, te imploră să-i auzi chemarea, să-i împarți durerea și singurătatea. Ea spală gândurile ascunse, ea știe тайнеle neîmpărtaşite, dar toate acestea rămîn în necunoaștere. Doar pietrele scaldate în valurile ei o pot asculta, o pot alina și pot să-i împartă singurătatea.

Portul maritim din Odesa.

- ✓ Analizați sintactic propoziția a treia din text.
- ✓ Ați fost vreodată la mare? Cum v-a părut ea la prima întâlnire?

324. Citiți textul. Utilizând cuvinte, îmbinări de cuvinte din text, alcătuiți 1-2 propoziții cu părți omogene și cuvinte generalizatoare. Motivați utilizarea punctuației.

Niciodată n-am intuit că pădurea are o orchestră atât de minunată. M-am convins de aceasta într-o frumoasă zi de primăvară.

După ce soarele *și-a pieptănat pletele* de creasta unui deal, vîntul hoinar a început să adie și toți copacii au prins a cînta. Fiecare copac își cîntă partitura sa. Mesteacănul îngîna un cîntec atât de dulce, încît îți venea să-i îmbrățișezi zvelta-i tulpină. Stejarul cînta cîntece de bărbăție și, ascultîndu-l, prindeai la curaj. Salcia împreună cu izvorul susu-

rau ușor, îngîndurat. Scorușul cîntă alarmant, încît melodia lui îți amintea de clocotul furtunii.

Am rămas vrăjit de această muzică divină, care mi-a răscolit sufletul și m-a încîntat pînă la lacrimi. (V. Pricochi)

Rezervația «Pădurea Domnească»

VOCABULAR

alarmant	— tulburător, neliniștit.
divină	— ceresc, dumnezeiesc, minunat.
a intui	— aici: a prevedea.
susura	— a produce un zgomot lin și continuu.

- ✓ Descrieți copacul din fața casei dvs. Utilizați epitete, comparații, personificări.
- ✓ Explicați sensul expresiei evidențiate.

325. Citiți textul. Expuneți-l detaliat.

Oul din Nurnberg

Ceasornicele portative «de buzunar» au apărut mult mai târziu decît orologiile, pe la începutul sec. XVI. Erau produse într-un singur atelier din orașul german Nurnberg

și, din cauza formei ovale, li se spunea «ouă din Nürnberg». Erau foarte căutate și, evident, foarte scumpe. Nici chiar *oamenii cei mai bogați*, la început, nu-și puteau permite un asemenea lux. În Moldova primul posesor al unui asemenea obiect a fost domnitorul Petru Rareș. Cronicile spun că acest ceas i-a fost dăruit de către *locuitorii orașului Bistrița*. El a fost procurat pe darurile adunate timp de trei ani de la *toți locuitorii orașului*.

Oul din Nürnberg.

- ✓ Redați schematic îmbinările evidențiate; identificați tipul relațiilor dintre termeni și părțile de vorbire prin care sînt exprimați ei.

Model: *acest pămînt* = $\frac{R}{\text{pron. dem.}} + \frac{S}{\text{subst.}} = \text{acord.}$

326. Citiți proverbele. Analizați propozițiile-proverbe după criteriile cunoscute.

1. Trebuie să spargi osul pentru a suge măduva. 2. Sudoarea muncii pe mîină merită mai multă cinste decît un inel de aur pe deget. 3. Munca înseamnă o zi scurtă și o viață lungă. 4. Lucrul bine început e pe jumătate făcut. 5. Harnicul găsește întotdeauna de lucru.

- ✓ Analizați sintactic prima propoziție.

327. Comparați proverbele din ex. № 326. Ce este comun între ele? Prezentați oral (1-2 enunțuri) interpretarea pe care o dați fiecărui proverb.

328. Discutați în grupuri de câte trei elevi (doi elevi discută, al treilea înscrie dialogul) despre sensurile, învățămintele ce reies din conținutul maximei:

«Virtutea conduce la fericire și viciul — la nenorocire.» (D. Diderot)

329. Citiți expresiv versurile. Identificați părțile omogene și cuvintele generalizatoare. Motivați punctuația.

M-am născut cu o limbă și un popor,
Floare de vis, cântec de zbor;
Mi-a cântat o doină și-o baladă
Dor de dor, să leg într-o grămadă;
Mi-a zîmbit un soare pe-un meleag
Și-am cântat al țării nume drag;
Am strîns veacurile-acestui plai,
L-am slăvit tot în același grai;
Mi-a dat viață-o maică pe pămînt
Și în limba ei acum vă cînt,
Doruri trei mi-au pus la căpătîi:
Patria, părinții și graiul cel dintîi.

(N. Afanasie)

- ✓ Găsiți un titlu potrivit pentru acest text. Argumentați opțiunea.
- ✓ Explicați utilizarea virgulelor în versurile № 1,2.

330. Elaborați un proiect pentru autoinstruire: ce ați putea face, cum ați putea proceda pentru a cunoaște mai bine limba moldovenească și limba de stat — cea ucraineană?

331. Relatați, într-o narațiune, o situație de viață (personală sau a unei persoane apropiate) care ar confirma ideea unuia din proverbele:

1. Dintr-o minciună se fac o sută. 2. Minciuna are valoare numai pentru caracterul celui ce-o spune. 3. Unii n-au în adevăr alt mijloc de apărare decât minciuna. 4. Cine a mințit odată nu se mai crede nici când spune adevărul.

✓ Subliniați în primele trei enunțuri ale narațiunii părțile principale ale propoziției.

332. Citiți propozițiile. Puneți semnele de punctuație lipsă și explicați cazurile izolării.

1. În vremea asta Cezara curioasă și neastîmpărată cotrobăia prin odaia pictorului. (M. Eminescu) 2. El s-a uitat spre clădirea înaltă și ascunsă după niște castani rămuroși. (Em. Bucov) 3. Bădița Vasile dascălul a fost luat la oaste cu arcanul. (I. Creangă) 4. Surugiii chiuind și plesnind au purces într-un galop furios. (C. Negruzzi) 5. Înainte de a se hotărî la ceva el chibzuia mult.

✓ Povestiți succint episodul prinderii lui bădița Vasile la oaste. Numiți opera din care face parte acest episod.

333. Citiți expresiv, solemn versurile populare. Comentați-le în limita unei pagini de caiet. Caracterizați trei propoziții, din textul întocmit, după criteriile cunoscute.

Aici îmi este țara mea, /Aici mi-e neamul meu moldovenesc, /Aicea eu să mor aş vrea, /Aici aş vrea eu să trăiesc.

✓ Identificați predicatele și felul lor.

334. Citiți cu maximă atenție. Găsiți greșelile. Corectați-le!

1. Fără a zice o vorbă, Ghenarul apucă pe Făt-Frumos și îl zvîrle în nourii ce-i negri. 2. Pentru a-și subția glasul, lupul se duse la ferar. 3. Întruna din zile, după amiază, veni rîndul lui Vasile să pregătească cina. 4. Sora a citit poezia odată, apoi încă odată, pînă a memoriza-to. 5. Hotărî-i să fac tot cemi stă în puterile mele, nu mai sămi ajung scopul.

335. Citiți expresiv versurile. Identificați părțile principale ale propoziției, determinați felul lor.

Poporul sfînt

Azi voi răscoli copacii,
Ca să dau de rădăcini,
Vreau să văd ce neamul face,
Că nu pleacă prin străini.
Azi voi scoate limba mierlei,
Ca să văd cît e de sfîntă,
Dacă are fața perlei,
Dacă-i veșnică și cîntă.
Voi pleca și la furnici,

La mai mari și la mai mici,
Ca să văd cât îs de multe.
Să le văd dacă-s născute
Cu luceferi albi în frunte
Ca Poporul — Sfînt Părinte.

(V. Cușter)

- ✓ Meditați asupra conținutului poeziei și formulați, prin trei enunțuri, ideile principale ce se desprind din text.

336. Realizați un text meditativ în baza versurilor 5-8 din poezia «Poporul sfînt».

(V. Cușter)

Exprimați-vă părerea în legătură cu ideea înaintată de tînărul poet în aceste versuri.

AUTOEVALUARE FINALĂ

- I. 1.** Numiți felurile relațiilor de subordonare dintre elementele îmbinării de cuvinte.
  - 2.** Care propoziții bimembre se numesc generalizatoare? Exemplu.
  - 3.** Câte feluri de complemente circumstanțiale ați studiat în clasa VIII-a?
  - 4.** Ce semne de punctuație se aplică în propozițiile cu părți omogene și cuvinte generalizatoare?
  - 5.** Care vorbire se numește directă?
-
- II. 1.** Alcătuiți două propoziții care să corespundă cerințelor:
    - a) interogativă, negativă, nedezvoltată.
    - b) enunțiativă, bimembră, hotărîtă, dezvoltată.
  - 2.** Stabiliți tipul relației dintre termenii îmbinărilor de cuvinte: *discută cu profesorul; au terminat de cosit; recită frumos.*
  - 3.** Citiți în gând. Puneți semnele de punctuație. Determinați funcțiile sintactice ale părților omogene și ale cuvintelor generalizatoare.
    - a) În divanul Adhoc erau boieri de toată mâna mai mari și mai mici mai bătrîni și mai tineri... (I. Creangă)
    - b) Copacii străzile casele totu-i acoperit cu o năframă albă de omăt. (L. Barschii)
    - c) Toate obiectele din cameră biroul canapeaua dulapul policioara cu cărți au rămas neatins.
  - 4.** Explicați utilizarea semnelor de punctuație în versurile:

— «Tu ești Mircea?»

— «Da-mpărate.»

— «Am venit să mi te-nchini, /De nu, schimb a ta
coroană într-o ramură de spini.» (M. Eminescu)

- 5.** Transformați enunțurile în fraze cu vorbire directă.
- Bătrîna mă întrebă de ce nu vreau să iau mărul.
  - Sandu mi-a spus că citește cu satisfacție literatură fantastică.
  - Alexandru Lăpușneanul a poruncit să se aducă bucatele.

III. 1. În baza informațiilor obținute din lectura textelor ex. № № 109, 169, elaborați planul (din 4-5 puncte) unei expuneri orale «Necesitatea studierii istoriei adevărate a poporului moldovenesc.»

- 2.** Descrieți, într-o jumătate de pagină, răsăritul soarelui într-o zi de vară, utilizînd comparații, epitete, repetiții, metafore, antiteze sau personificări.

RĂSPUNSURI LA SARCINILE EXERCIȚIILOR

№ 59. Anagramă.

Contabil	învățător	fierar
tractorist	combainer	agonom
actor	constructor	sudor
mecanic		

№ 60

Prunc — copil
pădure — codru
cărarea — poteca
junețe — tinerețe
țipăt — strigăt
groază — spaimă
Pe verticală — *Creangă*

№ 215 Careu

Operă muzicală
viața studentească
zefir primăvărat
vale nistreană
trunchi lemnos
talent scriitoricesc
port dunărean
casă țărănească
corp ceresc

MAPA A B C**ALGORITMI DE ANALIZĂ SINTACTICĂ*****Subiectul***

1. predicatul de care este legat prin inerență;
2. tipul subiectului;
3. exprimarea subiectului.

Predicatul

1. subiectul de care este legat prin inerență;
2. tipul predicatului;
3. structura predicatului;
4. exprimarea predicatului (la predicatul nominal — exprimarea numelui predicativ).

Complementul

1. tipul complementului (direct, indirect, circumstanțial);
2. termenul regent al complementului;
3. simplu, dezvoltat, omogen, neomogen;
4. exprimarea complementului.

Cazuri de neutralizare a virgulei

1. La cuvintele *deci*, *însă*, *totuși* aflate în interiorul propozițiilor.

Deși nu e decît femeie,
E *totuși* altfel, «nu știu cum»

(M. Eminescu)

Notă. A se reține că aceste cuvinte pot să apară și în rol de jonctive în cadrul frazelor. În asemenea situații, virgula se va plasa înaintea lor.

Oricît ar fi înghețată inima femeiască, *totuși* trebuie, în fine, să se topească la caldele raze ale amorului. (C. Negruzzi)

2. La gerunzii și construcții gerunziale aflate în imediată apropiere de verbul propoziției și avînd funcția de «al doilea predicat», «element predicativ suplimentar».

O văd *venind*.

Bătrînul Dan ascultă *grăind doi vechi stejari*....

(V. Alecsandri)

3. La construcțiile gerunziale cu valoare atributivă.

Aud o mașină *venind din spate*.

4. La construcțiile participiale determinative.

Nistrul se juca întocmai ca un moșneag *căzut în mintea copiilor*.

(Gh. Malarciuc)

5. La construcțiile infinitivale postpuse verbului - predicat.

Creangă e liric *fără a recurge la obișnuitele procedee ale poeziei lirice*.

(V. Cioban)

6. Înainte de *ca*, *decît*, *asemenea* la construcțiile comparative, mai ales cînd primul termen al comparației este un adjectiv sau un alt cuvînt adjectivizat.

Ștefan ... fu mai rău *decît* fratele său.

(C. Negruzzi)

7. Între gerunziu și o propoziție subordonată introdusă prin modul conjunctiv (*să* + verb).

Poruncind să strîngă ulciorul, balaurul s-a dus pe alte tărîmuri.

(Folclor)

Cazuri de utilizare a virgulei

1. La izolarea unui atribut exprimat prin două adjective, printr-un adjectiv și un participiu sau prin două participii legate cu conjuncția *și*.

Zoe se plimba, *palidă și pierită la față*, prin odaia lui Iancu.

(C. Negruzzi)

Notă. Atributul exprimat prin două adjective legate cu *și* poate rămîne neizolat, în caz că el precedă elementul determinat.

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete, ... /Copila mea, cu *lungi și blonde* plete.

(M. Eminescu)

2. La izolarea atributelor dezvoltate exprimate prin adjectivul *plin, plină, plini, pline* avînd cuvinte lămuritoare și formînd așa-zisele « construcții adjectivale », în caz că acestea sînt mult prea îndepărtate de elementul determinat.

Trece călugărul nostru, neluînd parte la fermecata stare a firii, *plin încă de impresiile ciudatei sale întîmplări*.

3. La izolarea unui gerunziu fără determinative, atunci când e plasat înaintea verbului-predicat lămurit sau când între verbul-predicat, mai sînt cuvinte determinative.

Pîraiele umflate curg iute, șopotind.

(V. Alecsandri)

4. La izolarea construcțiilor participiale explicative. Izolarea are loc în toate pozițiile.

Lăsat la vatră, Andrei avea grijă de cei rămași în sat.

5. La izolarea construcțiilor gerunziale explicative. Acestea se plasează ori înaintea verbului-predicat, arătînd accentul logic al frazei, ori după acesta. În cazul al doilea între verbul-predicat și construcția gerunzială sînt înserate alte părți de propoziție. Izolarea are loc în toate pozițiile.

Tolstoi e preocupat de autoperfecționarea omului, căutînd o soluție de compromis între artist și moralist.

(M. Cimpoi)

6. La separarea construcțiilor infinitivale antepuse verbului-predicat.

Înainte de a ieși din casă, sting lumina.

7. După formulele consacrate de la sfîrșitul scrisorilor (particulare, intime, oficiale), mai ales când nu este de față verbul-predicat. Semnătura celui ce scrie se plasează cu un rînd mai jos.

Cu tot respectul,

Ion.

8. La complementele circumstanțiale modale, exprimate prin comparație și plasate în interiorul propoziției (Vocația se poate manifesta în orice domeniu, *ca și mediocritatea*, de altfel), la complementele circumstanțiale

temporale, de loc ș.a. așezate în prepoziție și interpoziție. Izolarea are loc atunci când se insistă asupra mesajului pe care îl comportă.

Trecătorii, *pe stradă*, oftează din cauza excesului de temperatură.

Навчальне видання

**ФЕТЕСКУ Лариса Іванівна
КЬОСЯ Віра Вікторівна**

МОЛДОВСЬКА МОВА

**Підручник для 8 класу
з навчанням молдовською мовою
закладів загальної середньої освіти**

2-ге видання, перероблене

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Молдовською мовою

Редактор *С. М. Капталан*
Худ. редактор *В. П. Коваль*
Коректор *О. О. Пасат*

Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 17,5. Обл.-вид. арк. 17,14.
Тираж 611 пр. Зам. № 21-190

Державне підприємство
«Всеукраїнське спеціальне видавництво «Світ»
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4826 від 31.12.2014
www.svit.gov.ua, svit_vydav@ukr.net

Друк ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика»
09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Леся Курбаса, буд. 4
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 5454 від 14.08.2017

ISBN 978-966-914-326-6

9 789669 143266 >